

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK ANA BİLİM DALI
BANKACILIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ULUSLARÜSTÜ BANKACILIK
GELİŞİMİ VE TÜRKİYE UYGULAMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

OSMAN BURAK TOPALOĞLU

İSTANBUL, 2008

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK ANA BİLİM DALI
BANKACILIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ULUSLARÜSTÜ BANKACILIK
GELİŞİMİ VE TÜRKİYE UYGULAMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

OSMAN BURAK TOPALOĞLU

Danışman : YRD.DOC.DR. UFUK BAŞOĞLU

İSTANBUL, 2008

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü

Aşağıda belirtilen lisansüstü tez, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği hükümlerinde belirtilen esaslar çerçevesinde jüri önünde savunulmuş ve jüri tarafından başarılı bulunmuştur.

TEZ BAŞLIĞI : Uluslararası Bankacılık Gelişimi ve Türkiye Uygulaması

TÜRÜ : Yüksek Lisans

TEZİ HAZIRLAYAN : Osman Burak TOPALOĞLU

ANABİLİM DALI : Bankacılık

SAVUNMA TARİHİ : 15.07.2008

JÜRİ ÜYELERİ :

<u>GÖREVİ</u>	<u>ADI SOYADI</u>	<u>İmza</u>
Danışman	Yrd.Doç.Dr.Ufuk BAŞOĞLU	
Üye	Prof.Dr.Osman KÜÇÜKAHMETOĞLU	
Üye	Prof.Dr.Nazım ENGİN	

*Hayatımda,
örnek alabileceğim,
tek bankacıya...*

*..then the unnamed feeling,
takes me away*

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ.....	iii
ŞEKİL LİSTESİ.....	iv
1. GİRİŞ VE AMAÇ.....	1
2. GENEL BİLGİLER.....	3
2.1. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Son Gelişmeler.....	3
2.2. Uluslararası Bankacılık Faaliyetleri.....	9
2.2.1. Uluslararası Bankacılık Kavramı.....	9
2.2.2. Uluslararası Bankacılık Faaliyetlerinin Tarihçesi.....	13
2.2.2.1. Birinci Küreselleşme Dönemi.....	14
2.2.2.2. Dünya Savaşları ve Bunalım Dönemi.....	16
2.2.2.3. İkinci Küreselleşme Dönemi.....	16
2.2.3. Uluslararası Bankacılık İle İlgili Kuramlar.....	18
2.2.3.1. Uluslararasılaşma Kuramı.....	18
2.2.3.2. Eklektik Kuram.....	19
2.2.3.3. Çok Uluslu Bankacılık Teorisi.....	22
2.2.4. Bankaların Yurt Dışı Yatırıma Yönelten Motivasyon Unsurları.....	23
2.2.4.1. Aksak Rekabet Koşullarını Oluşturan Unsurların Orta Kaldırılmasına Yönelik Çalışmalar.....	24
2.2.4.2. Finansal Hizmetlerin Globalleşmesi ve Artan Arbitraj İmkânı.....	29
2.2.4.3. Finansal Krizler Sonrasında Piyasaya Giriş İmkânlarının Artmış Olması.....	30
2.2.4.4. Müşteriyi ya da Rakibi İzleme Politikası.....	31
2.2.4.5. Risk Çeşitlendirme Politikası.....	32
2.2.4.6. Ölçek Ekonomisi Yaratılması ve Sinerji Faktörü.....	32
2.2.5. Ev Sahibi Ülkeler Açısından Yabancı Yatırımların Sağladığı Getiriler ve Risk Unsurları.....	33
2.2.5.1. Motivasyon Unsurları.....	34
2.2.5.2. Risk Faktörleri.....	34
2.2.6. Bankaların Yurt Dışı Yatırımını Sonucu Oluşturan Etkiler.....	40
2.2.6.1. Verimlilik Etkisi.....	40
2.2.6.2. İstikrar Etkisi.....	42

2.3. Türkiye’de Uluslarüstü Bankacılık.....	44
2.3.1. Türkiye’de Bankacılığın ve Liberalizasyonun Tarihi Gelişimi.....	44
2.3.1.1.1923-1950 Dönemi.....	44
2.3.1.2.1950-1980 Dönemi.....	46
2.3.1.3.1980 Sonrası Dönem.....	48
2.3.2. Türkiye’de Yabancı Banka Yatırımlarının Nedenleri.....	50
2.3.2.1.2001 Krizi Sonrası Yeniden Yapılanma ve Makro Ekonomik İstikrar Ortamı.....	50
2.3.2.2.Bankacılık Sektörünün Potansiyelinin Altında Olması.....	52
2.3.2.3.Net Faiz Marjı Faktörü.....	56
2.3.2.4.Marka Değeri Faktörü.....	58
2.3.2.5.Aksak Rekabet Koşullarını Oluşturan Faktörlerin Kaldırılması..	59
2.3.2.6. Beşeri ve Coğrafi Avantajlar.....	60
3. ÇALIŞMADA KULLANILAN ANALİZ TÜRÜ VE İZLENİLEN YÖNTEM.	62
4. ANALİZ SONUCUNDA ELDE EDİLEN BULGULAR.....	64
4.1. 2007 Yılı İtibariyle Türk Bankacılık Sisteminin Genel Yapısı.....	64
4.2. Türkiye Bankacılık Sisteminde Banka Gruplarının Performans Rasyolarının Karşılaştırılması.....	65
4.3. Türkiye Bankacılık Sisteminde Banka Bazında Performans Rasyolarının Karşılaştırılması.....	76
4.3.1. Yabancı Bankaların Stratejik Ortak Olarak Yer Aldığı Bankalar.....	76
4.3.2. Yabancı Bankaların Hakim Ortak Olarak Yer Aldığı Bankalar.....	84
4.4. Türk Bankacılık Sektöründe Uluslarüstü Bankalar.....	92
5. SONUÇ.....	94
KAYNAKÇA.....	96
6. EKLER.....	101

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 - Doğrudan Yabancı Yatırım Girişinin Sektörlere Göre Dağılımı.....	7
Tablo 2 - Türkiye'ye Yabancı Yatırım Gerçekleştiren Ülkeler.....	8
Tablo 3 - Türk Bankacılık Sisteminde Kamu Sermayeli Bankaların Ağırlığı.....	28
Tablo 4 - Yıllar İtibariyle Türk Bankacılık Sisteminde Yoğunlaşma Oranları.....	37
Tablo 5 - Eğitim Seviyesi Yüksek Öğrenim ve Üstü Olan Banka Personelinin Mevcut Personel İçerisindeki Payı.....	43
Tablo 6 - 2001 Krizi Sonrasında Türk Ekonomisinde Temel Makro Ekonomik Göstergeler.....	51
Tablo 7 - Bankacılık Sektörünün Temel Göstergeleri.....	55
Tablo 8 - Türk Bankacılık Sisteminde Net Faiz Marjı.....	57
Tablo 9 - Bankaların Yabancı Fon Kullanımı (2007).....	92
Tablo 10 - 31.12.2007 Tarihi İtibariyle Türk Bankacılık Sektöründe Faaliyet Gösteren Bankalar.....	102
Tablo 11 - 31.12.2007 Tarihi İtibariyle Türkiye'de Temsilcilikleri Bulunan Yabancı Bankalar.....	103

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1 - Toplam Krediler / Toplam Aktifler.....	65
Şekil 2 - Toplam Krediler / Toplam Mevduat.....	66
Şekil 3 - Takipteki Krediler / Toplam Krediler.....	67
Şekil 4 - Tüketici Kredileri / Toplam Krediler.....	69
Şekil 5 - Sermaye Yeterliliği.....	70
Şekil 6 - Likit Aktifler / Toplam Aktifler.....	72
Şekil 7 - Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler.....	73
Şekil 8 - Faiz Dışı Gelirler / Toplam Aktifler.....	74
Şekil 9 - Toplam Mevduat / Toplam Aktifler.....	75
Şekil 10 - Sermaye Yeterliliği (Yabancı Stratejik Ortaklı Bankalar).....	76
Şekil 11 - Toplam Krediler / Toplam Aktif (Yabancı Stratejik Ortaklı Bankalar).....	77
Şekil 12 - Takipteki Krediler / Toplam Krediler (Yabancı Stratejik Ortaklı Bankalar).....	78
Şekil 13 - Likit Aktifler / Toplam Aktifler (Yabancı Stratejik Ortaklı Bankalar).....	79
Şekil 14 - Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler (Yabancı Stratejik Ortaklı Bankalar).....	80
Şekil 15 - Aktif Karlılık (Yabancı Stratejik Ortaklı Bankalar).....	81
Şekil 16 - Özkaynak Karlılığı (Yabancı Stratejik Ortaklı Bankalar).....	82
Şekil 17 - Faiz Dışı Gelirler / Diğer Faaliyet Giderleri (Yabancı Stratejik Ortaklı Bankalar).....	83
Şekil 18 - Sermaye Yeterliliği (Yabancı Sermayeli Bankalar).....	84
Şekil 19 - Toplam Krediler / Toplam Aktif (Yabancı Sermayeli Bankalar).....	85
Şekil 20 - Takipteki Krediler / Toplam Krediler (Yabancı Sermayeli Bankalar).....	86
Şekil 21 - Likit Aktifler / Toplam Aktifler (Yabancı Sermayeli Bankalar).....	87
Şekil 22 - Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler(Yabancı Sermayeli Bankalar).....	88
Şekil 23 - Aktif Karlılık (Yabancı Sermayeli Bankalar).....	89
Şekil 24 - Özkaynak Karlılığı (Yabancı Sermayeli Bankalar).....	90
Şekil 25 – Faiz Dışı Gelirler / Diğer Faaliyet Giderleri(Yabancı Sermayeli Bankalar).....	91

1. GİRİŞ

Dünya tarihinde zaman zaman serbestleşme hareketlerinde görülen büyük dalgaların en sonuncusu 1980'lerle birlikte ortaya çıkmış olup etkileri içerisinde bulunduğumuz döneme kadar ulaşmıştır. Artık küresel bir dünya ekonomisinden söz edildiği günümüzde, tüm sektörlerde olduğu gibi finans sektörü de ulusal bir yapıdan sıyrılıp sınır ötesi faaliyetleri de içerisinde yoğunlukla barındıran bir niteliğe bürünmüştür. Bugün bildiğimiz anlamdaki uluslararası bankacılık uygulamaları koloni dönemlerinde İngiliz bankaları tarafından temeli atılmış olan ve dünya finansal sistemi açısından temel kavramlardan biri olarak önemini korumaktadır.

Türk Bankacılığı açısından da bakıldığında yabancı sermayeli bankaların Cumhuriyet'le birlikte mevcudiyetinin olduğunu ancak gerçek anlamda uluslararası bankacılık faaliyetlerinin 1980 yılındaki düzenlemelerin hayata geçirilmesinin yaratmış olduğu etkilerle ortaya çıktığını ifade edebiliriz. Özellikle 2001 krizi sonrası, istikrar ortamının da etkisiyle Türk bankacılık sektörüne gerçekleşen doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının sonucunda güncelleğini korumakta olan uluslararası bankacılık kavramı ile uluslararası bankacılık kavramlarının iyi tanımlanması gerekmektedir. Söz konusu unsurlar birbirlerini tamamlayıcı kavramlar olduğu kadar temel ayırım noktalarını içlerinde barındırmaktadırlar.

Çalışmanın birinci amacı uluslararası bankacılık kavramı hakkında teorik bilgiler sağlamak ve bunun da ötesinde Türk Bankacılık Sektörü içerisinde faaliyet gösteren yabancı sermayeli bankaların kârlılık, kredi hacmi yaratma, net faiz marjı gibi temel göstergeler çerçevesinde performanslarını değerlendirmektir. Çalışmanın gerçekleştirilmesindeki diğer bir amaç da bankacılık sistemimiz içerisinde uluslararası bankacılık faaliyeti niteliğini sağlayabilen bankaların mevcut olup olmadığının test edilmesidir. Bankacılık sektörünün ağırlığını oluşturan ve ticari bankacılık faaliyeti gösteren bankalar bu çalışmanın odak noktasında yer almaktadır. Özellikle performans göstergelerinin karşılaştırılması aşamasında bu çerçevede kapsamında sadece ticari bankaların performanslarına yer verilmiştir.

Uluslarüstü bankacılık kavramından bahsedilirken, üzerinde mutlaka durulması gereken bir nokta doğrudan yabancı yatırım kavramıdır. Bu nedenle ilk olarak doğrudan yabancı yatırım konusu çerçevesinde dünya ekonomisindeki ve Türkiye'deki son gelişmeler hakkında bir giriş gerçekleştirilecektir. Takip eden bölümde ise uluslarüstü bankacılık kavramının tanımından başlanarak, tarihçesi hakkında kısa bir bilgilendirme yapılacak, hem firmalar açısından hem de ekonomiler açısından belirleyici olan unsurlar üzerinde durulacak, ortaya çıkardıkları etkiler hakkında görüşler ifade edilecektir. Bilindiği gibi uluslarüstü bankacılık kavramının çıkış noktasını uluslararası bankacılık kavramı oluşturmaktadır. Dolayısıyla uluslararası bankacılık kavramı da çalışmanın temel noktalarından birini oluşturmakla birlikte, ortak noktalar mevcut şekliyle aktarılırken, farklılıkların bulunduğu noktalarda bu farklılık açıklanarak "uluslarüstü" kavramının alt-yapısı güçlendirilmiştir.

Temel göstergelerin baz alınarak yabancı sermayeli bankaların performanslarının analiz edildiği üçüncü bölümde, bankacılık sektörü, kamu sermayeli bankalar, özel sermayeli bankalar ve yabancı sermayeli bankaların rasyolarına karşılaştırmalı olarak yer verilmiştir. Bankacılık grupları arasında gerçekleştirilmiş olan bu karşılaştırmanın sonrasında, doğrudan yabancı sermaye yatırımları sonucunda yabancı stratejik ortağa sahip olan veya %50'nin üzerinde hissesi yabancı sermayedarların elinde olması nedeniyle yabancı sermayeli banka statüsü elde etmiş bankaların tek tek banka bazında performans değerlendirmelerine de ayrıca yer verilmiştir.

Son bölümde, değerlendirmeye alınan verilerden elde edilen sonuçlar ve test edilmek istenen konular hakkında genel bir değerlendirmeye gidilerek çalışma sonuçlandırılmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Son Gelişmeler

Küreselleşen dünya ekonomisinin temel unsurlarından biri olarak kabul edilen ve çok uluslu şirketler tarafından gerçekleştirilmekte olan “Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları”nın toplam hacmi geçici veriler değerlendirmeye alındığında 2007 yılında 1,5 trilyon USD seviyesinin üzerinde gerçekleşerek tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaşmış bulunmaktadır.¹ 1980 yılında sadece 57 milyar USD seviyesinde olan doğrudan yabancı yatırım hacmi, özellikle 1990’lı yılların ikinci yarısıyla birlikte istikrarlı bir yükseliş dönemine girmiş, 2000 yılında o döneme kadar en yüksek seviye olan 1,4 trilyon USD seviyesine ulaştıktan sonra 2003 yılına kadar bir duraklama ve gerileme yaşamış, 2004 yılı başından itibaren tekrar yükseliş trendini yakalayarak günümüzdeki seviyeye ulaşmıştır. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları 2001 yılında yaklaşık %40 seviyesinde gerileme ile 817 milyar USD, 2002 yılında %21’lik düşüş ile 679 milyar USD, 2003 yılında ise %17.6’lık bir düşüş ile 560 milyar USD olarak gerçekleşmiştir. Tarihi zirve noktasına ulaştıktan sonra ortaya çıkmış olan bu gerilemenin nedenleri arasında; dünya genelinde ekonomilerin göstermiş oldukları düşük büyüme performansı, küresel açıdan kilit öneme sahip olan başlıca menkul kıymet borsalarının değerlerinde gerçekleşen gerilemeler, şirket kârlılıklarında gözlemlenen düşüşler, özellikle küresel ekonomiye adapte olmak için reform politikaları uygulamakta olan gelişmekte olan ülkelerde özelleştirme faaliyetlerinin önceki döneme göre azalmış olması ve söz konusu olumsuz verilerin gündemde olduğu bir ortamda satın alma ve birleşme programlarının askıya alınması ele alınabilir.

Doğrudan yabancı yatırımların bölgesel dağılımı dikkate alındığında bu tür yatırımlarından en önemli payı gelişmiş ülkelerin almakta olduğunu ve yabancı sermayenin esas olarak gelişmiş ekonomiler arasında dolaştığını dile getirebiliriz. Bu çerçevede 2003 yılındaki yaklaşık 560 milyar dolarlık doğrudan yabancı yatırımın yaklaşık %65’i gelişmiş ülkelere giriş yaparken, geriye kalan %35’lik bölümü gelişmekte olan ülkelere gitmiştir. Bir önceki dönemde bu oranlar sırasıyla %72 ve %28

¹ Unctad The World Investment Report 2007 Press Release Erişim 15.01.2008
<http://www.unctad.org/Templates/webflyer.asp?docid=9439&intItemID=1634&lang=1>

olarak gerçekleşmiştir. Diğer bir ifadeyle, gelişmiş ülkelerin dünya doğrudan yabancı yatırım toplamı içerisindeki payı azalma gösterirken gelişmekte olan ülkelerin pastadan aldıkları pay artmaktadır.²

Bilindiği gibi doğrudan yabancı yatırımlar ya mevcut olmayan / yeni bir yatırım projesi şeklinde (Greenfield Investment) ya da mevcut olan bir tesisin / kuruluşun satın alınması veya kuruluşla birleşmesi (Merger & Acquisition) şeklinde gerçekleşmektedir. Toplam yatırımlar analiz edildiğinde söz konusu yatırımların ağırlıklı kısmının birleşme ve satın alma yöntemiyle gerçekleştirilmekte olduğu görülmektedir. Yeni yatırımlar söz konusu olduğunda dünya genelinde bir numaralı yatırımcı ülke A.B.D. olarak dikkat çekerken, 2007 yılı verilerine göre söz konusu yatırımların gerçekleştiği ülkeler sıralamasının ilk üç sırasında hem proje sayısı açısından değerlendirmede hem de gerçekleşen yatırımın tutarı açısından yapılan değerlendirmede Çin Halk Cumhuriyeti, A.B.D. ve Hindistan gelmektedir. Çin büyüyen ekonomisi ve yüksek performansı ile dünyanın yeni yatırım lokasyonu olarak da nitelendirilmektedir. Birleşme ve satın alma işlemlerinin yoğunlukla gerçekleştiği bölgeler ise yine Çin'in önderliğinde Asya-Pasifik ülkeleri, Batı Avrupa ön planda olmak üzere Avrupa'nın geneli ve Kuzey Amerika bölgeleridir. Avrupanın yatırım çeken ülkelerinin başında Fransa, İngiltere ve Hollanda gelmektedir. Beklentinin aksine Avrupa Birliği'ne yeni katılan Doğu Avrupa ülkelerinin söz konusu yatırımlardan beklenen düzeyde pay alamadıkları görülmektedir.

Ekonomileri oluşturan temel sektörler incelemeye alındığında ise 1990-2002 yılları arasında dünya genelinde doğrudan yabancı yatırım stoku tarım sektöründe %146, imalat ve sanayi sektöründe %203 oranında artarken, hizmetler sektöründeki doğrudan yatırım hacmi artışı %360 olarak gerçekleşmiştir. Diğer bir bakış açısıyla UNCTAD³ verilerine göre 1990 sonrası dünya genelinde doğrudan yatırımlar içerisinde imalat sanayi ve tarım sektörünün payı azalırken hizmetler sektörünün payı artmıştır. 1990-2002 yıllarında Dünya doğrudan yabancı sermaye yatırımları stoğu içinde hizmetler sektörünün payı %48,6 dan %59,2 ye yükselirken , gelişmiş ülkelerde %48,9 dan %61,8'e, Gelişmekte olan ülkelerde ise, %47,2'den %53,3'e yükselmiştir.

---

² Muharrem Afşar, *Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Bankacılık Sektörü*, Ege Akademik Bakış Dergisi, Cilt 4 Sayı 1:2 s.88

³ Afşar, s.93

Özellikle firmaların bir çok hizmeti şirket dışından karşılamayı tercih etmeleri ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle bu hizmetleri uzak ülkelerdeki yatırımlarıyla temin etme olanaklarının doğması, toplam doğrudan yabancı yatırımlar içerisinde hizmetler sektörünün payının artmasının temel belirleyicisi olmuştur

1990'lı yıllarda gelişmekte olan ülkelerdeki yabancı banka girişlerinde özellikle "birleşme ve satın almaların" tercih edilen bir yöntem olarak kullanıldığı bilinmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde de 1990-1996 yılları arasında değeri 6 milyar USD olan finansal sektöre yönelik doğrudan yabancı yatırım değeri, izleyen yıllarda özellikle bankacılık sektörünün ağırlıklı pay sahibi olduğu birleşme ve satın almalarla 2000 yılı itibariyle 50 milyar USD'ye ulaşmıştır.⁴

Dünya ekonomisi perspektifinden durum böyleyken ülkemiz açısından doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının tarihçesinden kısaca bahsetmek istersek yaklaşık 50 yıllık bir perspektiften yola çıkmamız gerekecektir. 1954 yılında çıkartılan yabancı sermaye teşvik yasası ile dönemin en liberal yasal düzenlemelerinden birine sahip olmasına rağmen, 1980'lere kadar uygulanan ithal ikame stratejisi nedeniyle arzulan yabancı yatırım hacmine uzun yıllar ulaşamayan Türkiye 2007 yılı geçici verilerine göre 22 milyar USD seviyesinde doğrudan yabancı yatırım girişi ile yabancı yatırım çeken ülkeler sıralamasında ilk 20 ülke içerisinde yer almaktadır.⁵ 1954-2004 yılları arasındaki 50 yıllık dönemde sadece 16,3 milyar USD doğrudan yabancı yatırım çekmiş olan Türk ekonomisi bunu da ağırlıklı olarak 1995 ve sonrasında takip eden 10 yıllık süreçte ortalama 1,4 milyar USD seviyesinde gerçekleştirmiştir. Özellikle 1997 yılından itibaren artış gösteren girişler ortalama yatırım tutarını da yukarı yönde etkilemiştir. Ülkemizde doğrudan yabancı sermaye yatırımı miktarı 2001 yılında 3,2 milyar USD olarak gerçekleşerek bir yıl içerisinde çekilen en fazla yabancı yatırım tutarına ulaşmıştır. Bu tutardaki bir yatırım, bir önceki yıla göre yaklaşık % 255'lik bir artışı ifade etmekteyken, yüzdesel yatırım artışında bir rekor olarak ele alınmaktadır. Doğrudan yabancı yatırımların 2001 yılında bu ölçüde artmasının nedenleri arasında ilk

⁴ BIS Paper 22, **Foreign Direct Investment In The Financial Sector of Emerging Market Economies**, 2004, s.8 <http://www.bis.org/publ/cgfs22.pdf?noframes=1> Erişim 20.07.2007

⁵ Yased, **Uluslararası Doğrudan Yatırımlar Değerlendirme Raporu Mart 2008**, 01.04.2008 s.5 Erişim www.yased.org.tr/webportal/Turkish/Yayinlar/Pages/UDY2007Değerlendirme-mar08.aspx

sırada İtalyan Telekomünikasyon devi Telecom Italia'nın Türkiye'deki GSM operatörü Aria⁶ için gerçekleştirmiş olduğu ödeme bulunmaktadır.

Sözünü etmiş olduğumuz yükselişe karşılık, bu tarihten sonra doğrudan yabancı yatırımlarda tekrar büyük bir düşüş eğilimine girmiş, 2002'de 1 milyar USD, 2003 yılında ise yaklaşık 500 milyon USD'lik bir sermaye girişi gerçekleşmiştir. Türkiye 2005 yılında yaklaşık 10 milyar USD, 2006 yılında 20 milyar USD yatırım çekerken sözünü etmiş olduğumuz gibi 2007 yılı sonunda yatırım tutarı 22 milyar USD'ye yükselmiştir. 2000'li yıllara kadar olan dönem içerisinde yatırım çekme açısından ilk 50 ülkenin dışında kalan Türkiye, 2004 yılında 37.sıraya yükselirken, 2005 yılında 22. sırada yer almış, 2006 yılında ise 16. sırada kendisine yer bulmuştur.

Yatırımlardan alınan yüzdeler paylar incelendiğinde ise 2003 yılına kadar binde 1-2 payla yabancı yatırım çekmekte olan Türkiye'nin 2005 yılında %1 seviyesine, 2006 yıl sonu itibariyle de %1,5 düzeyine ulaştığı görülmektedir⁷. İçerisinde yer aldığı gelişmekte olan ülkeler kategorisinde bir sıralama yapmak istersek Türkiye'nin en fazla yatırım çeken beşinci ülke konumunda olup, kategori içerisindeki toplam yabancı yatırımın %5,3'lük kısmını çekmekte olduğunu ifade edebiliriz.

Sektörel açıdan bir analiz yapmak istersek yabancı yatırımın kayda değer artış yaşamış olduğu son 5 yıllık dönemin kümülatif değerlerini incelememiz faydalı olacaktır. Tablo-1'den de görülebileceği gibi Türk ekonomisine gerçekleşen girişlerin 4/5'lik kısmı ağırlıklı finans sektörü olmak üzere hizmetler sektörüne gerçekleşmiştir. Kalan kısmın tamamına yakın bölümü imalat sanayisi aracılığıyla sanayi sektörüne giriş yapmışken; tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörüne giriş çok sembolik bir düzeyde kalmıştır.

⁶ 2004 yılı şubat ayında Aria ve Aycell firmaları birleşerek, AVEA adı altında faaliyet göstermeye başlamışlardır.

⁷ Yased, a.g.e., Mart 2008, s.5

Sektörler	2003 - 2007 Giriş	Pay (%)
Hizmetler Sektörü	38.449	81.10
Finans	22.503	47.50
Ulaştırma, Depolama, Telekomünikasyon	11.745	24.80
Toptan ve Perakende Ticaret	1.611	3.40
Sanayi Sektörü	8.935	18.80
Madencilik	592	1.20
İmalat	7.517	15.90
Elektrik, Gaz, Su	826	1.70
Tarım, Ormanlık, Balıkçılık Sektörü	25	00.10
Toplam Giriş	47.409	100.00

Tablo 1 - Doğrudan Yabancı Yatırım Girişinin Sektörlere Göre Dağılımı

Kaynak : YASED Uluslararası Doğrudan Yatırımlar Değerlendirme Raporu Mart2008 Erişim 01.04.2008

<http://www.yased.org.tr/webportal/Turkish/Yayinlar/Pages/UDY2007Degerlendirme-mar08.aspx>

Finans sektöründe sadece bu çalışmada ele alınan bankacılık alanında değil, sigortacılık alanı içerisinde de büyük sermaye girişleri yaşanmış, hatta yabancı sermayeli sigorta şirketlerinin aktif büyüklüğü toplam sigorta sektörü içerisinde ağırlıklı konuma gelmiştir. Piyasada mevcut 50 sigorta şirketinin 29'u yabancı sermayeli statüsüne geçmişken, söz konusu dönemde dikkat çeken yatırımlar Garanti Sigorta ve Garanti Emeklilik'in Euroka'ya (Hollanda), Genel Sigorta'nın Mapfre'ye (İspanya), Ray Sigorta'nın TBIH'ye (İsrail), Başak Sigorta'nın Groupama'ya (Fransa) satış işlemleri olarak sıralanabilmektedir.

Telekomünikasyon sektöründe ele alınan dönem içerisinde Türk Telekom'un özelleştirilerek %55 hissesinin Oger Telekom'a (S.Arabistan) satılması ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu bünyesinde bulunan Telsim'in %100 hissesinin Vadofone (İngiltere) şirketine satılması iki büyük yabancı yatırım olmuştur.⁸

⁸ Vodafone aslen İngiliz sermayeli bir kuruluş olmasına rağmen, Türkiye'ye Telsim ile ilgili ödemelerini Hollanda üzerinden gerçekleştirmiştir. Bu çerçevede, yabancı sermaye ile ilgili istatistiklerde söz konusu yatırımın kaynağı Hollanda olarak görülmektedir.

Son beş yılda Türk Ekonomisine yabancı yatırım girişinde ülke performanslarına göz attığımızda ise ilk sırada 24.8%'lik payla Hollanda yer almaktadır. Hollanda'nın birinci sırada yer almasının nedeni son iki yılda finans ve telekomünikasyon sektörüne gerçekleştirmiş olduğu yatırımlardan kaynaklanmaktadır. Hollanda'yı ortalama %10'luk paylarla ABD, Yunanistan ve Belçika takip etmektedir. Hollanda'nın ilk sırada yer almasında Hollandalı çok uluslu şirketlerin gerçekleştirmiş olduğu yatırımlar kadar, dünyanın en büyük GSM operatörü olarak bilinen İngiliz Vodafone firmasının Telsim'in hisselerini satın alması işleminde ödemenin Hollanda üzerinden gerçekleştirilmiş olması da etkili olmuştur.

	Yatırımcı Ülkeler	Yatırım Yüzdesi (%)
1.	Hollanda	24.80
2.	ABD	11.00
3.	Yunanistan	10.80
4.	Belçika	10.40
5.	Fransa	6.40
6.	Almanya	4.10
7.	İngiltere	3.70
8.	Avusturya	3.10
9.	Diğer	2.10
	Toplam	100.00

Tablo 2 - Türkiye'ye Yabancı Yatırım Gerçekleştiren Ülkeler

Kaynak : YASED Uluslararası Doğrudan Yatırımlar Değerlendirme Raporu Mart2008 Erişim 01.04.2008

<http://www.yased.org.tr/webportal/Turkish/Yayinlar/Pages/UDY2007Değerlendirme-mar08.aspx>

2007 yılı sonu itibariyle Türkiye'de kurulmuş olan uluslararası sermayeli şirket sayısı 18.308'e ulaşmıştır.⁹ Bir önceki yıl söz konusu şirket sayısının 14.955 olduğu bilinmektedir. Oransal olarak uluslararası sermayeli şirket sayısı bir yılda %22 oranında artış göstermiştir. Bu artış yabancı sermayeli kuruluşların Türkiye'ye yönelik olumlu bakış açısını somut bir şekilde ortaya koymaktadır.

⁹ YASED ,a.g.e., Mart 2008, s.8

2.2. Uluslarüstü Bankacılık Faaliyetleri

2.2.1. Uluslarüstü Bankacılık Kavramı

Küreselleşen dünya ekonomisinde finans sektörünün de bu süreçten pay almasıyla birlikte bankacılık için kullanılmaya başlanan uluslararası ve uluslarüstü nitelendirmeleri zaman zaman birbirlerinin yerine kullanılmakla birlikte, esas olarak farklı uygulamaları da içeren iki farklı kavramı karşılamaktadırlar. Bu hususta belirtilmesi gereken diğer bir önemli nokta faaliyet göstermekte olan bankalar içerisinde tam anlamıyla “Uluslararası” ya da “Uluslarüstü” tanımlamalarına birebir uyan bir finansal kuruluşla karşılaşma ihtimalinin düşük olmasıdır. Sınıflandırmanın çıkış noktası bankaların söz konusu tanımlamalardan hangilerine daha yakın olduğudur.

Aynı zamanda bu iki kavram dışında uluslararası bankacılık, çok uluslu bankacılık, üniversal bankacılık gibi kavramlar¹⁰ da çeşitli akademik çalışmalarda dile getirilmiş olmakla beraber kullanım açısından pek tercih edilen tanımlamalar olmaktan uzak kalmışlardır.

Bankaların yabancı ülkelerdeki varlıklarını finanse etme yönteminin, faaliyetin uluslararası veya uluslarüstü olmasını belirleyen en temel etken olduğu kabul edilmektedir.¹¹ Uluslararası bir banka, ana ülkesinde toplamış olduğu fonları merkezi aracılığıyla ya da yabancı ülkede açmış olduğu bir şube vasıtasıyla yine bu yabancı ülkedeki fon talep eden birimlere ulaştırır. Daha açık bir ifadeyle, yabancı ülkede gerçekleştirdiği kredi işlemini, kendi ülkesinde topladığı mevduat kaynağıyla finanse etmektedir. Sınır ötesi bankacılık faaliyetleri olarak da açıklanabilen bu işlemler dünya savaşları sonrası dönemde ve özellikle 1960-1980 döneminde ön plana çıkmıştır.

Uluslararası bir banka ise, yabancı ülkedeki şubesi veya sahibi olduğu banka vasıtasıyla kullandırımını gerçekleştirdiği fonu yine o yabancı ülkeden sağlamaktadır. Yani, en basit haliyle, yabancı ülke sınırları içerisinde toplanan mevduat kaynağı yine o ülke sınırları içerisinde krediye dönüştürülmektedir. Uluslararası Ödemeler Bankası'nın ekonomistleri tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda, uluslararası ve uluslarüstü bankacılığın sayısal olarak göstergelerine ulaşılmaya çalışılmıştır.

¹⁰ Sami Uslu, **Uluslararası Bankacılık**, 2007, Adapazarı, Sakarya Yayıncılık, s.3

¹¹ Robert N McCauley, Judith S Ruud, Philip D Wooldridge, “Globalising International Banking”, **BIS Quartetly Review March 2002**, 2002 , s.42

Bu çerçevede bir bankanın yerel olarak fonlanan yabancı aktiflerinin, toplam yabancı aktifleri içerisindeki payı belirleyici olmaktadır. Dolayısıyla bu oranlamadan elde edilen sonuçlar 0 ila 1 değerleri arasında değişirken “0” değeri yüzde yüz bir uluslararası bankacılığı, “1” değeri ise yüzde yüz bir uluslararası bankacılığa karşılık gelmektedir.¹² Belirtilmesi gereken husus bu iki uç değerlerin uygulamada karşılaşılmamasının zor olduğu ve bankaların bu değerler arasındaki bant içerisinde yer alacaklarıdır. Yani oranlamadan sonucu sıfıra yakın bankalar uluslararası faaliyetlere ağırlık veren bankalar olarak nitelendirilirken, nispeten yüksek oranlara yaklaşan bankalar ise uluslararası faaliyete ağırlık veren bankalar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Ülkede yerleşik olmayan kişilerle ulusal para birimi cinsinden dış ticaret finansmanı gerçekleştirmek; yine yerleşik ve yerleşik olmayanlarla yabancı para birimi cinsinden mübadelelere girmek de uluslararası bankacılık kapsamında ele alınmaktadır.¹³

Bu tip faaliyetler serbestleşme politikalarının uygulanmaya başladığı 1980’li yıllarda gerçekleştirilmeye başlanmış olup, özellikle günümüzde de önemini korumaktadır. Uluslararası Bankacılık kavramında dikkat edilmesi gereken diğer bir önemli nokta söz konusu bankaların dünya genelinde yaygınlıkları ve şube ağlarının gelişmişlik seviyesidir. Bu çerçeveden ele alındığında dünya genelinde geniş şube ağına sahip olan başlıca bankalar Citibank, HSBC Bank, ING Bank, ABN-Amro, Deutsche Bank ve bazı İspanyol Bankalarıdır.¹⁴

İncelemeye almış olduğumuz ayırım ele alınırken üzerinden durulması gereken önemli bir nokta da, “Uluslararası Bankacılık” ile “Uluslararası Bankacılık” kavramlarının, birbirinden kopuk kavramlar değil, birbirlerini tamamlayan bir süreci temsil etmeleridir. Uluslararası kavramının çıkış noktasını uluslararası faaliyetler teşkil ederken, her iki faaliyetin bir arada sürdürüldüğü, başka bir ifadeyle birbirlerini tamamlayıcı olarak uygulandıkları örneklere de sıklıkla rastlanabilmektedir.

Tüm uluslararası bankalarda birebir bulunmasa da söz konusu bankalarda karşımıza çıkması muhtemel temel özelliklerden bahsetmek tanımlamaları destekleyecek somut bir bilgi akışı sağlayacaktır. Bu çerçevede uluslararası bankalar

¹² Stijn Claessens, Aslı Demirgüç-Kunt, Harry Huizinga, “How Does Foreign Entry Affect the Domestic Banking Market?”, 1998, **The World Bank Policy Research Working Paper** No: 1918 (Revised Edition) s.8

¹³ Münür Yayla, Y.Türker Kaya, İbrahim Ekmen, **Bankacılık Sektörüne yabancı girişi : Küresel Gelişmeler ve Türkiye** BDDK Araştırma Dairesi 2005/06 s.2

¹⁴ BIS Paper No:4 **The Banking Industry In The Emerging Market Economies: Competition, Consolidation and Systemic Stability**, 2001, s.26

küresel dünya ekonomisinin temel taşlarını oluşturan finans merkezlerinde faaliyet gösterirler. New York, Londra, Frankfurt gibi şehirlerin içerisinde yer aldığı bu merkezler uluslararası bankacılık faaliyetleri için olmazsa olmaz bir önem taşımaktadırlar. Uluslararası bankalar hem mevduat açısından hem de kredi açısından tercihen yüksek hacimli işlemler gerçekleştirmek arzusundadırlar. Bilgi yetenek ve uzmanlık gerektiren mali enstürmanları sıklıkla ve verimli bir biçimde kullanılmaktadırlar. Çalıştırılan personelin uzmanlık derecesi ve kalitesi bu bankalar için oldukça önemlidir. Gelişmiş bir alt-yapı ve ileri düzey organizasyona sahip olan bankaların işleyişinin sorunsuz sürdürülebilmesi açısından insan kaynakları politikaları büyük önem taşımaktadır. Diğer yandan uluslararası bankalar buldukları lokasyona ait ulusal para birimleri üzerinden işlemler gerçekleştirmekte olduklarından geniş bir para birimi yelpazesi içerisinde faaliyetlerde bulunabilmektedirler.¹⁵

Örgütsel olarak uluslararası bankacılık sürecini ele almak istediğimizde çıkış noktamızı uluslararası bankacılık süreci oluşturacaktır. Genel kabul gördüğü üzere ulusal bir bankanın uluslararası faaliyetlerinin başlangıcı muhabir banka (correspondent bank) ilişkisi ile ortaya çıkmaktadır. Bu aşamada yurt dışında anlaşma sağlanan bir banka ile karşılıklı muhabir hesaplar tutulmakta ve yurt dışında işlem yapan müşterilere ödeme yapmak, poliçe işlemleri, akreditif işlemleri, danışmanlık ve benzeri işlemler gerçekleştirilebilmektedir. Bankanın muhabir banka ile olan ilişkilerini banka bünyesinde faaliyet gösteren Dış İlişkiler (ya da Dış İşlemler) birimleri yürütmektedir.

Muhabir banka ilişkisinde bir “aracılık” söz konusu olduğundan bu aracının ağırlığını hafifletmek için o ülkede bir temsilcilik (representative office) açılmakta ve fiziki olarak da yurt dışı piyasaya bir giriş gerçekleştirilmiş olmaktadır. Danışmanlık yapmak ve yeni müşterilerle ilişki kurmak için faaliyet gösteren temsilciliklerin yanında bu aşamada bankacılık işlemlerinin gerçekleştirilebilmesi için yine muhabir bankalara ihtiyaç duyulmakta olduğu gözardı edilmemelidir. (Türkiye’de temsilcilik bulduran yabancı bankalar için Bkz: Ek-2)

Yukarıda söz edilmiş olduğu gibi temsilcilik bazında bankacılık işlemlerinin bir çoğu gerçekleştirilememekte olduğundan, bir sonraki aşama olan yabancı ülkede şube açılması (branch banking) aşaması yurt dışı piyasada faaliyet gösterilmesi açısından ayrıca önem taşımaktadır.

---

¹⁵ Uslu, s.6

Şubeleşme uygulaması genellikle yurt dışında faaliyet gösteren müşterilerin aktif olarak izlenmesi (follow-the-client) ve o ülkedeki işlemlerinden de pay elde etmek amacıyla yapılmaktadır. Şube açma ve şubeleşme gerek operasyonel maliyetlerin yüksek olması gerekse sınır ötesi piyasa hakkında mevcut olan asimetrik enformasyon nedeniyle¹⁶ kuruluşlar için ek bir maliyet yükü ortaya çıkarmaktadır.

Şube açılmasından daha da kapsamlı bir yapısı bulunan aşama ise o ülkede yaygın bir banka olarak faaliyet gösterilmesidir. Özellikle bireysel bankacılık alanında da pazar payı elde etmek isteyen ve faaliyet konusu açısından kısıtlamalarla karşılaşmak istemeyen çok uluslu bankaların takip ettiği yöntem budur. Doğrudan yabancı yatırım sınıfına giren bu aşamada ulusal banka yurt dışında ya yeni bir banka kuracak ya da yurt dışında mevcut bir bankaya birleşme ve satın alma (merger & acquisitions) yöntemiyle yatırım gerçekleştirecektir. Stratejik bir ortaklık politikası çerçevesinde azınlık hisse ya da ulusal banka ile eşit miktarda bir hisse paylaşımıyla yatırım gerçekleştirilebileceği gibi; kuruluşun çoğunluk hissesinin veya tamamının satın alındığı uygulamalar da görülebilmektedir. Kimi zaman stratejik ortaklık, tam mülkiyet aşaması öncesi bir geçiş aşaması olarak kullanılmakta, sınır ötesi piyasa hakkında yeterli enformasyon elde edildikten ve tecrübe kazanıldıktan sonra tam mülkiyet aşaması için yeni yatırımlara gidilmektedir. Genel olarak avantajları nedeniyle birleşme ve satın alma yönteminin uygulandığı görülmekle birlikte bu konunun analizine daha sonra yer verilecektir.

Bu çalışmanın içeriğinde yer almamasına rağmen kısaca üzerinde durmamız gereken bir kavram da Kıyı Bankacılığı(Off-Shore Banking) kavramıdır. Çünkü kıyı bankacılığı sınır ötesi bankacılık faaliyetlerinin en temel hali olarak bir çok çalışmada ele alınmıştır. Ulusal ekonomi dışından sağlanmış olan fonların ülke dışında kullandırılması amacıyla faaliyet gösteren bir bankacılık¹⁷ olarak tanımlayabileceğimiz kıyı bankacılığı ağırlıklı olarak 60'lı yıllardan itibaren vergi politikalarındaki esneklikler nedeniyle vergi cenneti olarak bilinen merkezlerde uygulanmaya başlamıştır.

Uluslararası bankacılık dış ticaret işlemlerinden başlayarak geniş bir yelpazede ürün sunan bir kavramdır. Söz edilen ürün yelpazesinin genişliği ve içermekte olduğu

---

¹⁶ D.J. Mathieson and G.J. Schinasi, **The role of foreign banks in emerging markets**, 2000 International Capital Markets: Developments, Prospects, and Key Policy Issues, International Monetary Found Survey s.159

¹⁷ Uslu, s.185

yeni finansal ürün ve hizmetler uluslararasılıktan uluslarüstülüğe doğru bir açılımı da beraberinde getirmektedir.

Klasik bankacılık ürünleri arasında kabul edilen mevduat kabul etme, kredi verme, fon transferi gerçekleştirme, kambiyo ve döviz işlemleri gibi işlemler uluslararası bankacılığın da temel yapısı içerisinde yer almaktadırlar. Söz konusu işlemler uluslarüstü bankacılık açısından ele alındığında daha komplike bir yapı çerçevesinde, esnek mevduat ürünleri, spot işlemler, forward ve futures piyasa işlemleri, opsiyonlar, swaplar gibi yeni nesil finansal ürünler akla gelmektedir.

Klasik bankacılık ürünlerindeki bu durumla birlikte, uluslarüstü bankaların giriş yapmış oldukları sınır ötesi bankacılık sistemlerinde Underwriting¹⁸, Faktoring, Forfaiting, Finansal Kiralama ve benzeri ürünleri de müşterilerine sunmakta oldukları bilinmektedir.¹⁹

2.2.2. Uluslarüstü Bankacılık Faaliyetlerinin Tarihçesi

Dünyada bankacılık konusunda giderek küreselleşen uygulamaların tarihçesine göz attığımızda ilk örneklerin 15. yüzyılda Floransa’da ortaya çıkmış olduğunu²⁰ ancak günümüzdeki anlamıyla uluslarüstü bankacılık faaliyetlerinin 1800’lü yıllarda gerçekleştirilmeye başlandığını görebiliriz. Bu çerçevede modern anlamda çokuluslu bankacılık faaliyetlerinin tarihçesini ele almak istersek üç temel dönemden bahsetmemiz gerekecektir. Bu dönemler 19.yüzyılda başlayan ve I. Dünya Savaşı’na kadar devam etmekte olan “Birinci Küreselleşme” olarak anılan dönemde gerçekleşen bankacılık faaliyetleri, iki dünya savaşı arasında kalan kriz dönemi ve son olarak II. Dünya Savaşı’ndan sonra özellikle de 1980’li yıllarla birlikte gündeme gelmiş olan “ikinci küreselleşme” dönemidir.

---

¹⁸ Underwriting : Taahhüt

¹⁹ Tamer Aksoy, **Çağdaş Bankacılıkta Son Eğilimler ve Türkiye’de Uluslarüstü Bankacılık**, 1998, Ankara, Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları s.222

²⁰ Elisa Bain, Justin Fung, Ian Harper, “Multinational Banking: Historical, Empirical and Case Perspectives”, **Melbourne Business School Working Paper**,1999, 99-05 s.3

Ortaçağ ve rönesans döneminde ticaretin finansmanından ibaret olan sınırötesi bankacılık faaliyetleri özellikle son iki yüzyıllık dönem içerisinde kalkınma ve sanayileşmenin finansmanı konularına odaklanmıştır.

2.2.2.1. Birinci Kürselleşme Dönemi

Birinci kürselleşme dönemi I.Dünya Savaşı'nın öncesi olan 1914 öncesi dönem gibi oldukça geniş bir ifadeyle nitelendirilmiş olsa da başlangıcı 1800'lerin ortalarına denk gelen bir dönem olarak kabul edilir. Kolonicilik hareketinin ön planda olduğu ve bu çerçevede Avrupa ülkelerinin, kendileri açısından büyük öneme sahip ticari ilişkilerin sürekliliğini sağlamak güdüsüyle, bankacılık ağlarını koloni ülkelerine yayma eğilimiyle birlikte, söz konusu dönemde dünya ticaretinde görülen büyüme ve bunun yanında güvenilir bir muhabir kuruluş organizasyonunda görülen eksiklik, finansal yapılanmada geri kalmış veya gelişmekte olan yerlerde İngilizlerin yeni finansal kuruluşlar kurması yönünde adımlar atmasına sebep olmuştur. Aynı zamanda kolonicilik açısından dönemin süper gücü olarak da gösterilen ve incelemeye alınan periyotta dünya ticaretinde söz sahibi olan İngiliz tüccarların ihtiyacı ile ulusal bankalar sınır ötesi bankacılık faaliyetleri gerçekleştirebilmek için adımlar atmıştır.²¹

1830'ların başından itibaren Avusturalya, Karayip ve Kuzey Amerika kolonilerinde İngiliz çok uluslu bankalarının şubeler açmış oldukları bilinmektedir.

1850'li yıllara gelindiğinde ise yine İngiliz bankaları tarafından Latin Amerika ülkelerinde, Güney Afrika'da, Hindistan'da ve Asya ülkelerinde şubeleşme hareketi gözlemlenmiştir. İngiliz deniz aşırı bankaları olarak da adlandırılan bu yatırımlar sonucunda Kıta Avrupası ve Orta Doğu ülkelerine varan boyutta bir yayılma hareketi söz konusu olmuştur. Aralarında Meksika, Peru, Hindistan, Mısır, Brezilya, Afganistan, Singapur ve Lübnan gibi ülkelerin yer almakta olduğu bir çok az gelişmiş veya gelişmekte olan ekonomilerde bankacılık sisteminin temellerini atan²² ve bankacılık faaliyetlerini hayata geçiren unsur yabancı bankalar olmuşlardır.

1914 yılına kadar olan süreç finans sektörü ve dış ticaret açısından en açık dönemlerden biri olarak kabul edilmektedir. Giderek küreselleşen dünya ekonomisinin somut kanıtı olarak, yükseliş gösteren sınır ötesi bankacılık faaliyetleri gösterilmektedir.

²¹ Stefano Battilossi, "The Determinants of Multinational Banking during the First Globalization 1870-1914", 2005, **Universidad Carlos III De Madrid, Economic History and Institutions Series 07, Working Paper** 05-68 ; s.6

²² Aksoy, s.304

Endüstri devrimini tamamlamış olan Avrupa, telekomünikasyon teknolojileri, uluslararası ticaret ve işletmelerin sınır ötesi kambiyo işlemleri vb. alanlarda gelişmeler sergilemiştir. Bu dönemdeki gelişmelerin önemli bir dayanak noktası da uygulanmakta olan altın standartı politikasının makro ekonomik çerçevede yaratmış olduğu istikrarlı ortamdır. 1880’li yıllara gelinmesiyle birlikte sınır ötesi bankacılık faaliyetlerinde İngiltere egemenliği ile rekabet etmek güdüsüyle hareket eden Belçika, Fransız ve Alman Bankalarının katılımı ile yeni bir hareketlilik oluşmuştur. Hacim olarak başlangıç küçük ölçekli yatırımlarla gerçekleşmiş olsa da bu hareketlilikle birlikte Latin Amerika ve Uzak Doğu da sınır ötesi faaliyetlerden üzerlerine düşen payları almışlardır. Fransız bankaları yasal düzenlemeler ve hukuki alt-yapı açısından benzer özellikler barındıran Latin Amerika ülkelerinde şubeleşmeye giderek rakiplerine oranla bu bölgede avantaj sahibi olmuşlardır.

Birinci Küreselleşme olarak adlandırılan dönemde Belçika, Fransa ve Alman bankalarının şubeleşme hareketleri hem dönemin gelişmiş olanaklarından yararlanmak hem de finans piyasaları açısından oldukça değerli olan enformasyon akışına yakın olmak için başta Londra olmak üzere finans merkezi olarak kabul edilen Paris, Brüksel, Cenova gibi şehirlerde yoğunlaşmıştır. Ele alınan hareketliliği motive edici unsurları ise uzun vadeli sermaye ihracı ile uluslararası ticaret işlemleri olarak belirtilebilir.²³ Bu dönemde İngiltere ile diğer ekonomiler arasında sınır ötesi bankacılığın uygulanması açısından bir takım farklılıklar yaşanmıştır. Farklılıkların en önemlisi açılan İngiliz bankalarının ana merkezle bağlantısı olmadan, sadece yatırım yapılan piyasa içerisinde ve o piyasaya yönelik bir biçimde çalışması, diğer ülkelerin bankalarının ise merkezde ve yabancı ülkede faaliyetlerini koordineli bir biçimde yürütmekte olmalarıdır. Bir başka ifadeyle dönem içerisinde İngiliz bankalarının uluslararası nitelikte faaliyet göstermekte olduğunu, diğer ülkelerin bankalarının ise ağırlıklı olarak uluslararası boyutta faaliyetlerini sürdürmekte olduklarını söyleyebiliriz.

---

²³ Elisa Bain, Justin Fung, Ian Harper, “Multinational Banking: Historical, Empirical and Case Perspectives”, **Melbourne Business School Working Paper**,1999, 99-05 s.9

2.2.2.2.Dünya Savaşları ve Bunalım Dönemi

Dünya savaşları ve bu savaşların arasında yaşanan dönem, savaş ekonomilerinin uygulandığı, büyük insan kayıplarının verildiği, alt ve üst yapıların yerle bir edildiği bir döneme karşılık gelmektedir. 1929 Büyük buhranı gibi dünya üretimin hacminin yaklaşık %40, dünya ticaret hacminin yaklaşık %65 gerilemiş olduğu ve milyonlarca kişinin işsiz kaldığı bir ekonomik çöküntüyü de içerisinde barındıran²⁴ bir dönemdir. Savaş öncesi dönemde sınır ötesi bankacılık faaliyetlerinde dönemin hakim gücü İngiltere ile rekabet etmeye çalışan Alman ekonomisinin hiperenflasyon yaşaması vs. etkenler nedeniyle gerilemeler yaşanmıştır.

Amerikan Doları'nın rezerv para ünvanını elde etmesi, I.Dünya Savaşı sonrasında İngiliz Sterlininin uluslararası ödeme aracı konumunu sarsılmasıyla gerçekleşmiştir. Savaş öncesi dönemde çok büyük hacimde borç dağıtmış olan İngiliz ekonomisi ödemeler dengesinde açık vermekte olduğundan, dünyanın bankası olma imkanları doğal olarak sınırlanmıştır. Savaşa diğer ülkelere kıyasla daha geç bir dönemde müdahil olmuş olan Amerika, ekonomik açıdan bunun avantajlarını kullanmıştır. Uluslararası bankacılık işlemlerinin temelini oluşturan uluslararası ticaret başta olmak üzere bir çok uygulamanın durma noktasına geldiği söz konusu dönemin önemi, ortaya çıkan şartların ve koşulların etkilerinin, takip eden dönem içerisinde ortaya koyduğu sonuçlardan kaynaklanmaktadır.

2.2.2.3.İkinci Küreselleşme Dönemi

Dünya savaşlarından sonra toparlanma sürecindeki Avrupa ülkelerine gerçekleştirilen ABD yatırımları aynı zamanda bu dönemde artış gösteren uluslararası nitelikteki bankacılık faaliyetlerinin de tetikleyicisi olmuştur. Önceki dönemlerden farklı olarak ikinci küreselleşme döneminde uluslararası bankacılık faaliyetlerinde ABD bankalarının başrolde yer almış olduğu görülmektedir.

Savaş sonrası her alanda yeniden yapılanma sürecine girmiş olan Avrupa ülkelerine yatırım yapan çok uluslu Amerikan şirketlerinin bankacılık işlemlerinin başka bankalar tarafından gerçekleştirilmesini istemeyen ABD bankaları koruyucu nitelikte bir politika izlemiş ve müşterilerini takip ederek Avrupa'da, özellikle de başta

²⁴ Joseph E. Stiglitz , **90'ların Yükselişi**, 2004, CSA Global Yayın Ajansı, s.29

Londra olmak üzere Avrupa'nın mali merkezlerinde şubeleşme atağını gerçekleştirmişlerdir.²⁵

Söz konusu dönem içerisinde gerçekleşen ikinci büyük dalga yine ABD kaynaklı olup, Amerikan hükümetinin 1960'lı yılların ilk yarısında iç piyasadan sermaye çıkışını önlemek için almış olduğu önlemler paketi sonucunda gerçekleşmiştir. ABD'deki yerleşiklerin satın almış olduğu yabancı tahvillere uygulamaya konulan "Faiz Eşitleme Vergisi", ardından uygulamaya konulan "Gönüllü Dış Kredi Kısıtlama İlkeleri" programı ve nihayetinde "Q Düzenlemesi" ile euro-para piyasaları canlanmıştır.²⁶

1970'li yıllara gelindiğinde ise uygulanmakta olan Bretton-Woods sisteminin çökmesi, ardından 1973 yılında petrol fiyatlarında gerçekleşen 4 katlık yükseliş ve akabinde yaşanan gelişmeler neticesinde ortaya çıkmış olan "uluslararası bankacılık krizi" sistemi derinden etkilemiştir. 1973 yılında meydana gelen ilk petrol şokunun etkisiyle arz edilebilir fon kaynakları önde gelen OPEC yatırımcılarının elinde toplanmıştır. Söz konusu OPEC ülkelerinin elindeki fonların yeniden devreye sokulması gerekliliği sebebiyle, petrol krizinin ortaya çıktığı dönem sonrasında uluslararası bankalar, uluslararası finansal sistem içerisinde anahtar bir rol üstlenmiştir. Uluslararası bankalar ulusal ekonomilerindeki fon fazlalarını sınır ötesindeki ekonomik birimlerle ilişkiye girerek etkin bir kaynak kullanımının öncüsü olmuşlar ve çok sayıda ülke ekonomisi için temel fon kaynağını oluşturmuşlardır. Yaşanan petrol krizlerinden sonra gelişmekte olan ülkelerin fon taleplerinde görülen artış uluslararası bankaları, özel sektörün odak noktasında olduğu kısa vadeli finansman kredilerine yöneltmiştir. Aynı dönem içerisinde gelişmiş ülkelerde ortaya çıkmış olan resesyon firmaların fon talebini azaltırken, bu nedenle oluşan likitide fazlası, bankaların yabancı ülkelerdeki şubeleri aracılığıyla sınır ötesine plase edilmiştir.²⁷

Gelişmiş ülkelerde yeni pazar arayışları, gelişmekte olan ülkelerde ise kaynak ihtiyacı gözlemlenmiş, söz konusu bu etkenlerin meydana gelmesi sonrasında 1980'li yıllar dünya konjonktüründe liberal politikaların izlendiği ve liberalleşmenin önündeki engellerin kaldırılmaya başladığı dönemler olarak hatırlanmaktadır. Söz konusu deregülasyon dönemi bir çok alanda olduğu gibi bankacılık alanında da etkili olmuş ve

²⁵ Münür Yayla, Y.Türker Kaya, İbrahim Ekmen, **Bankacılık Sektörüne yabancı girişi : Küresel Gelişmeler ve Türkiye** BDDK Araştırma Dairesi 2005/06 s.6

²⁶ Havva Tunç, **Uluslararası Ticaret, Para ve Finans**, 2004, Alfa Yayınları, İstanbul, s.230

²⁷ Aksoy, s.156

bankaların yurt dışı faaliyetleri bununla paralel olarak yükseliş trendine girmiştir. 1980'li yılların sonunda Sovyetler Birliği'nin dağılması sonucunda çok sayıda ülke siyasal ve iktisadi açıdan özgürlüğe kavuşmuş, uluslararası bankacılık işlemlerinin derinleşmesine katkı sağlayan bir unsur da bu söz konusu gelişme olmuştur.

Uluslararası bankacılıkta birinci küreselleşme dönemi ile ikinci dönem arasında belirgin farklılıkların bir tanesi birinci dönemin İngiliz bankaları öncülüğünde daha çok yeni (greenfield) yatırımlardan oluşurken, ikinci dönemde Amerikan bankalarının öncülüğünde birleşme ve devir alma işlemleri ağırlıklı olarak gerçekleştirilmiş olmasıdır²⁸. Tarihi gelişim ele alındığında başlangıçtan itibaren uluslararası ticaret ile paralel bir seyir izlemiş olan sınır ötesi faaliyetlerin, artık bu süreçten daha bağımsız bir yapıya kavuşmuş olduğu kabul görmektedir.

Günümüzdeki anlamıyla uluslararası bankacılık faaliyetine uzanan süreç özellikle dünya genelinde ekonomik gelişme ve gelirlerin yükselme eğilimin görülmekte olduğu 2000'li yıllarla birlikte zirveye ulaşmış ve bu yükselişte gündemde sıcaklığını korumakta olan uluslararası birleşme ve satın alma işlemleri başrolü oynamıştır.

2.2.3. Uluslararası Bankacılık İle İlgili Kuramlar

Çok uluslu bankacılık kavramını ve faaliyetlerini teorik bir çerçeve üzerinde incelemek istediğimizde karşımıza iki farklı kuram çıkmaktadır. Bu kurumlardan birincisi Uluslararasılaşma Kuramı diğeri ise Eklektik Kuram olarak bilinmektedirler.²⁹ Bu iki kuramın dışında Çok Uluslu Bankacılık Teorisi hakkında da bilgilendirme yapılacaktır.

2.2.3.1. Uluslararasılaşma Kuramı

Uluslararasılaşma kuramının temelini “firmaların kâr maksimizasyonu yapmakta olduğu ve ulusal ya da sınır ötesi tüm piyasaların aksaklık barındırdığı” varsayımı oluşturmaktadır.³⁰ Diğeri bir ifade ile ulusal piyasa içerisinde mevcut olan piyasa aksaklığı olgusu sınır ötesi piyasalarda da bulunmaktadır.

²⁸ Bain, Fung, Harper s 6

²⁹ Bain, Fung, Harper s.8

³⁰ Yayla, Kaya, Ekmen s.3

Uluslararasılaşma kuramına göre bankalar ulusal piyasadaki işlem maliyetlerine katlanmaktansa, yabancı piyasalarda tamamlayıcı varlıklara sahip olmayı tercih etmektedir. Sözü edilen tamamlayıcı varlıkların mevcudiyeti, aksaklık ortaya çıkaran dışsallıkların etkilerini azaltıcı etki yaratması açısından önem taşımaktadır. Bu doğrultuda bankalar maliyetin en düşük olduğu piyasaya yönelmekte ve uluslararasılaşmanın maliyeti faydasına eşit oluncaya kadar büyüme göstereceği kabul edilmektedir. Örnek vermek gerekirse ulusal piyasada yüksek işgücü maliyetleri ile karşılaşan ABD bankaları söz konusu maliyetin etkisinden kurtulmak amacıyla savunmacı bir genişleme göstererek Londra piyasasına yönelmişlerdir. Bunun dışında göreceli üstünlük, uluslararası yatırım, yatay ve dikey bütünleşme ve oligopolistik rekabet kurumları açısından da benzer örnekler gösterilebilir.

2.2.3.2.Eklektik Kuram

John Dunning tarafından geliştirilmiş olan eklektik kuram aynı zamanda “OLI Paradigması” olarak da bilinmektedir. “Eklektik kuramın önemi endüstriyel organizasyon teorisi, firma teorisi, dış ticaret teorisi, içselleştirme teorisi ve lokasyon teorisi gibi değişik yaklaşımları sentezleyerek bunların birleşiminden analitik bir teorik çerçeve oluşturmuş olmasından ileri gelmektedir”.³¹ Öyle ki firmanın sahip olduğu avantajları firma ve organizasyon teorisinden; söz konusu avantajları niçin üretimi içselleştirmek için kullanması gerektiğini, mülkiyet hakları işlem maliyeti ve içselleştirme teorisinden; üretim yerini/hizmet merkezini belirleyen faktörleri ise lokasyon ve dış ticaret teorilerinden hareketle bir araya getirmiştir. Başka bir ifadeyle ele alınmakta olan kuram hem yatırımı yapacak olan firmaya ait mekansal avantajları ve belirleyicileri ele alırken, hem de yatırımı alacak ülkenin sahip olduğu mekansal avantajları ve belirleyiciler üzerinde durmaktadır. Bu sebeple literatürde Dunning’in Bütünleştirici Teorisi olarak da bilinmektedir. OLI eklektik kuramın temelini oluşturan üç etkenin baş harflerinden oluşturulmuş bir kısaltmadır. Buna göre eklektik kuram denildiğinde “Mülkiyet Avantajı” (Ownership Advantage), “Yerel Avantaj” (Location

³¹ Nuri Yavan, **Türkiye’de Doğrudan Yabancı Yatırımların Lokasyon Seçimi Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma**, 2006, A.Ü. S.B.E. Beşeri ve İktisadi Coğrafya Anabilim Dalı Doktora Tezi ,Ankara, s.80

Advantage) ve “İçselleştirme Avantajı” (Internalization Advantage) avantajlarından bahsetmemiz gerekecektir.³² Dunning’e göre ele alınmakta olan bu üç unsurun birlikteliği doğrudan yabancı yatırımın oluşması için gerekli ortamı yaratmış olacaktır. Unsurlardan birinin ya da bir bölümünün eksik olması işletmeleri dış ticaret yöntemiyle ya da lisans anlaşmaları vasıtasıyla sınır ötesi işlem yapmaya yönlendirecektir.

➤ “O” - Mülkiyet Avantajı

Firmaya özgü avantajlar olarak da bilinen mülkiyet avantajı genellikle gayri-maddi niteliğe sahip olup (Beşeri Sermaye Gücü, Piyasa Moralitesi, Marka İsmi, Teknoloji, Ölçek ekonomisi ve benzerleri) düşük maliyetle transfer edilebilir özellikte olan avantajlardır. Mülkiyet avantajı gerek getiri artırıcı etkisiyle gerekse maliyetleri düşürücü etkisiyle ulusal pazar dışında uzak bir noktada faaliyet gerçekleştirilmesinin maliyetini karşılayacak bir özelliğe sahiptir.

Bir işletme yabancı bir ülkede faaliyet gösterirken bilinen temel operasyonel maliyetler dışında ek bir takım maliyetlere de katlanmak durumunda kalmaktadır. Bu ek maliyetler; faaliyet gösterilen piyasa konusunda asimetric enformasyonun mevcudiyetinden kaynaklanan maliyet, yasal, idari ve kültürel farklılıkların getirmiş olduğu maliyet, merkezden uzak bir bölgede faaliyet göstermenin beraberinde getirmiş olduğu ek ulaşım ve haberleşme maliyetleridir³³. Söz konusu maliyetlerin etkisini ortadan kaldırmak ve piyasadaki rakiplerle mücadele edebilmek için firmaların kendilerine özgü avantajları yoğun bir biçimde kullanması gündeme gelmektedir. İfade edilen bu avantajlar çok çeşitli şekillerde ortaya çıkabilmektedir.

Teknolojik alt-yapısı güçlü olan firmalar, hem en son teknolojik ürünleri faaliyetlerine adapte edebilmekte hem de bu avantajı kullanarak yenilikçi ürün ve faaliyetler geliştirmek için olanak bulabilmektedirler. Herhangi bir ürün üzerinde patent ve isim hakkı sahibi firma rakipleri önünde benzersiz bir avataja sahip olabilmektedir. Benzer bir durum dünya üzerinde sınırlı doğal kaynağı bulunan bir hammaddenin kullanım hakkını ya da mülkiyetini elinde bulunduran firmalar için geçerli olmaktadır.

³² Ferit Kula, *Çokuluslu Girişimler ve Türkiye*, 2006 İstanbul, İleri Yayınları, s.62

³³ Kula, s.63

Çok uluslu finansal kuruluşlar gerek uluslararası piyasanın ve sermayenin nabzını daha yakından tutabildikleri için gerekse, ulusal rakiplerine oranla çok daha gelişmiş portföy ve risk yönetimi teknikleri kullanmakta olduklarından etkinlik açısından rakiplerine oranla oldukça avantajlı konumda yer almaktadırlar.

➤ “L”- Yerel Avantaj

Ülkeye özgü avantaj olarak da tanımlanmakta olan yerel avantajlar firmanın kendi bünyesinden sağlamış olduğu avantajları tam olarak lehine çevirebilmesi ve etkinliğini potansiyel noktalara yaklaştırması açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle de farklı ülkelerin sağlamakta oldukları farklı avantajlar ve getiriler belirleyici bir rol üstlenmektedir. Yatırımı çeken ülkenin yatırımı sağlayanlara sunmuş olduğu avantajlar zaman içerisinde değişkenlik gösterebildiği için üzerinde durulan hassas noktalardan birisi konumundadır. Ülkeye özgü avantajlar ekonomik, politik ve sosyo-kültürel avantajları³⁴ başlıkları altında incelenebilir.

Piyasanın ölçeği ve büyüklüğü, üretim, ulaştırma ve telekomünikasyon alanındaki maliyetler ile ilgili kalitatif ve kantitatif öğeler *ekonomik avantajları* ; başta doğrudan yabancı sermaye akımları olmak üzere uluslararası üretim ve ticaret alanındaki hükümet politikaları kapsamlı bir biçimde *politik avantajları*; ulusal piyasa ile yatırım yapılan ekonomi arasındaki fiziki uzaklık dahil olmak üzere, lisan ve kültür çeşitliliği, genel anlamda yabancılara karşı olan bakış açısı ve bununla beraber özel sermayeli işletmelere karşı duruş gibi faktörler de *sosyo-kültürel avantajları* oluşturmaktadırlar.

➤ “I” - İçselleştirme Avantajı

Çok uluslu işletmeler piyasa şartlarının mevcut olmadığı ya da tam anlamıyla işlemediği ortamlarda, yani aksak rekabet koşullarının oluşmasıyla, içselleştirme yoluna gitmektedirler. Belirli bir know-how sahibi ya da faaliyet konusunda rakiplerde bulunmayan temel bir nitelik sahibi olunması firmanın getirisini yükseltecek bir varlık olarak ele alınmaktadır. Bu getiri firmaya özgü avantajların lisans anlaşması altında başka firmalara kiralanması ya da satılması yöntemleriyle de realize edilebilmektedir.

Bir çok sektör için uygulama alanına sahip olan OLI paradoksunu finansal hizmetler sektörü çerçevesinde ele alacak olursak avantajları şu şekilde özetleyebiliriz.

---

³⁴ Kula, s.62

Küresel ya da bölgesel piyasanın bir parçası olma ve coğrafi çeşitlendirme güdüsüyle sınır ötesi yatırımlar gerçekleştiren finansal kuruluşların “firmaya özgü/sahiplik avantajları” ana ülkedeki müşterilerle olan ilişkilerden elde edilmiş olan deneyimlerden oluşmaktadır. Firmaların lokasyon avantajı olarak “Lider Müşterilerin Olduğu Piyasaların Mevcudiyeti” gösterilebilirken, rekabetçi veya stratejik avantajların iyileştirilmesi, risklerin çeşitlendirilmesi ve bunun uygulamaları, piyasa hakimiyeti gibi unsurlar ise içselleştirme avantajı olarak ele alınabilmektedir.

2.2.3.3.Çok Uluslu Bankacılık Teorisi

“1978 yılında Herbert Grubel tarafından geliştirilmiş olan Çokuluslu Bankacılık Teorisi sınırötesi bankacılık faaliyetlerini Uluslararası Perakende Bankacılık ,Uluslararası Hizmet Bankacılığı ve Uluslararası Toptan Bankacılık olarak üç başlıkta analiz etmiştir”.³⁵

Uluslararası Perakende Bankalar, kendi ülkelerinde ulusal düzeyde kullanım amaçlı geliştirmiş oldukları yönetim teknolojisi ve pazarlama yönetim bilgilerini oldukça düşük maliyetlerle yurt dışında kullanmakta olan bankalardır. Pazarlama yönetim bilgisi uzmanlığı, seçilmiş müşteri gruplarına hitap eden, kısmen farklılaştırılmış hizmet paketi yerel piyasalara girişte özel bir önem taşırken, şube lokasyonları ve tanıtıcı reklam faaliyetleri, sektör içerisinde önemli pazarlama stratejilerini oluşturmaktadır. En önemli motivasyon unsurlarından bir tanesi; değişik coğrafi bölgelerden risk ve faiz oranı farklılaştırması yaparak istikrarlı bir kârlılık elde etmektir. Söz konusu kârlar, küresel ekonomide oluşan farklı konjonktür dalgalanmalarından doğmaktadır.

Uluslararası Hizmet Bankacılığı, özellikle dünya savaşlarından sonraki dönemde artış gösteren doğrudan yabancı yatırımlar çerçevesinde ilerleme göstermiştir. Bankalar bu dönem içerisinde çokuluslu şirketlerin sınırötesi faaliyetlerinden kaynaklanan, bankacılık hizmetleri talepleri ile karşılaşmışlar, bu talebe karşılık vererek, ulusal ekonomideki müşterilerine ülke dışında da finansman kaynağı sağlamışlardır.³⁶ Çok uluslu şirketlerin beklentilerinin tam olarak karşılanamaması ya da yabancı ülkelerde

³⁵ Aksoy, s.248

³⁶ Müşteriyi takip etme stratejisi (Follow-the-client strategy)

takip edilmemesinin, ulusal piyasada mevcut olan ilişkileri de olumsuz olarak etkileyebileceği öngörülmektedir.

Uluslararası Toptan Bankacılık faaliyeti gerçekleştiren bankalar, uygun olan ülkeler arasında fon arbitrajı yerine getirmekte, bunu yaparken de Euro-Dolar piyasası ile uluslararası kredi sendikasyonlarından³⁷ yararlanmaktadırlar. Yüksek montanlı uluslararası fonlar, arz fazlası olan yerden talep fazlası olan yerlere hızlı bir biçimde transfer edilirken, söz konusu bankalar da bir yandan risklerini çeşitlendirirken diğer yandan da düşük maliyetle plasman gerçekleştirmektedirler. Uluslararası Toptan Bankalar, özel sermaye enformasyonu toplayarak uluslararası sermaye hareketleri yönetimini aracılık ederlerken, ürün farklılaştırması gibi önemli bir avantajı da ellerinde bulundurmaktadırlar.

2.2.4. Bankaları Yurt Dışı Yatırıma Yönelten Motivasyon Unsurları

Ulusal piyasada faaliyet gösterirken faaliyetlerini sınır ötesine taşımak ve bunu gerçekleştirirken bir yabancı sermaye yatırımı ile bunu sağlamak güdüsünü taşıyan finansal kuruluşların motivasyonunu oluşturan etkenler zamansal ve konjktürel nedenlerle her ekonomide ve her zaman benzer sonuçları vermeyebilir.

Bankacılık yapısı gereği enformasyon ve iletişim yoğun bir sektör konumundadır. Bilişim sektöründeki hızlı gelişmeler sonrasında sözü edilen bu unsurların maliyetlerinin düşük değerlere inmesi hem fırsat hem de ölçek ekonomilerinin oluşmasına katkı sağlamıştır. Bankaların bu ölçek ve fırsatlardan yararlanmak istemeleriyle birlikte girmiş oldukları rekabet ortamı neticesinde ulusal piyasalarda geleneksel bankacılık hizmetleri açısından kârlılık rasyoları gerilemiş, piyasanın önde gelen bankaları yeni finansal projelerde yer almak ve risklerini çeşitlendirmek amacıyla sınır ötesi yatırımlar gerçekleştirmiştir. Son derece liberalleşen ortamın sağlamış olduğu hareket kabiliyeti portföy ve risk yönetimi gibi alanlarda gelişmelerin sağlanmasına olanak tanırken, yeni finansal ürünlerin geliştirilmesinin de yolunu açmıştır.

Ülkeler açısından ise yabancı sermayeli bankaları teşvik edici politikalar uygularken burada motivasyon unsuru oluşturan faktörler ülkeye doğrudan yabancı

³⁷ İlker Parasız ve Kemal Yıldırım, **Uluslararası Finansman Teori ve Uygulama**, 1994, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, s.376

sermaye girişini doğrudan ve dolaylı yoldan (kendilerini takip edecek yatırımcılara da yol göstererek ve etki ederek) arttırmak, uzun vadeli ve düşük maliyeti finansman kaynakları vasıtasıyla yatırım ve büyümenin teşvikine yol açmak, örgütsel ve donanımsal anlamda bankacılığın modernizasyonu yönünde atılacak adımları kolaylaştırmak, bankacılık teknolojisi ve know-how (bankacılık açısından, bankacılık faaliyetleri ile ilgili yönetim bilgisi) transferi sağlayarak öncülük rolünü üstlenmek, hanehalklarını mevduata yönelik birbirinden farklı ürünlerle tasarrufa teşvik etmek, rekabeti yükselterek gerek ulusal bazda gerekse uluslararası platformda finans faaliyetleri konusunda rol sahibi olmak³⁸ olarak özetlenebilir.

Aşağıda yer alan yabancı oyuncuların piyasaya giriş nedenleri kimi zaman bir arada kimi zamansa tek başlarına etkin rol oynayabilmektedir

2.2.4.1.Aksak Rekabet Koşullarını Oluşturan Unsurların Ortan Kaldırılmasına Yönelik Çalışmalar

Bankacılık alanında rekabet koşullarının oluşmamasına neden olan unsurlar arasında yukarıda sözü edilmiş olan yasal engellerin giriş-çıkış serbestisine imkan vermemesi, mevduata getirilmiş olan devlet güvencesinin doğru bir şekilde uygulanmaması ve bankacılıkta kamu sektörününün ağırlık sahibi olması gibi etkenler³⁹ sıralanabilir.

Yasal engeller piyasaya yeni oyuncuların girişine mücadele etmeyerek rekabetin ortaya çıkmasını net bir şekilde engelleyebilmektedir. Bu çerçevede rekabetin ortaya çıkmadığı bir ortamda etkin bir performanstan söz etmek mümkün olmamaktadır. 1980'lerle birlikte ulusal finans piyasalarını birbirinden ayıran sınırların ortadan kalkması ve bu çerçevede uluslararası sermaye hareketlerinin önündeki yasal düzenlemelerin kaldırılmasıyla finansal bir deregülasyon ortamına girilmiştir. Liberalizasyon öncesi dönemde şube açılması için yabancı sermaye sahiplerine lisans verilmemesi, açılmasına izin verilen şube sayısına kota uygulanması, açılan şubelerin bireysel bankacılık alanında faaliyet göstermesine ilişkin yasaklamalar getirilmesi gibi örnekler mevcutken, deregülasyon süreci ile birlikte bu örneklerin ortadan kalktığı ve

³⁸ Çakar, s.21

³⁹ Türkiye Bankalar Birliği, **Banka Birleşmeleri ve Devralmaları Sorunlar, Önlemler ve Öneriler**, 2000, s.4

faaliyetlere bir kısıtlama getirilmediği görülmektedir. Örnek vermek gerekirse, Asya Krizi öncesi dönemde bir çok Asya ülkesinde yabancı bankalara sadece tek şube açılabilmesine izin verilmesi ve uzun bir süre yabancı bankalara verilen faaliyet lisanslarının askıya alınması gösterilebilir.⁴⁰ Ayrıca, Uzak Doğu'nun finansal merkezleri olarak bilinen ve çok uluslu bankaların kurumsal bankacılık alanında faaliyet sürdürmekte olduğu Singapur ve Hong Kong'ta yabancılara bireysel bankacılık konusunda faaliyet gösterme yasağı bulunması da başka bir örnek olarak verilebilir.

Öte yandan ABD'de 1978 yılında uygulamaya konulmuş olan Ulusal Bankacılık Yasası⁴¹ çerçevesinde yabancı bankalara tanınan teşvik ve muafiyetlerin kaldırılması, bankaların konsolide aktiflerinin toplamına sınır getirilmesi, ulusal bir ortakla banka kurulmasına yönlendirmeler yapılması, yeni girişlerin kısıtlama altına alınması, müşterilere verilecek hizmet ve ürünlere sınırlamalar getirilmesi, döviz kontrollerine gidilmesi, vergilerin yükseltilmesi, arbitraj yasaklamaları, kredi tavanı uygulaması, şube sayısının sınırlandırılması, ulusal bankalardan hisse satın alınmasının yasaklanması, kota uygulamaları, kredi portföyünün yapısının belirlenmiş olması gibi uygulamalar sonucunda uluslararası bankacılık uygulamaları gerilim yaşamak durumunda kalmıştır. Sadece Uzak Doğu ya da Amerika Birleşik Devletleri piyasalarında değil, tüm dünyada özellikle yaşanan krizler sonrasında finansal sistemlerin yeniden yapılandırma çalışmaları kapsamında mevcutta uygulanan engellerinin kaldırılarak özelleştirme ya da birleşme satın alma işlemlerinin önünün açılması önemli bir etken olarak görülmektedir. Bu politika ile yabancı bankaların ulusal finans piyasalarının yeniden yapılanması ile birlikte iç ve dış şoklara daha dayanıklı ve istikrarlı bir sektör ortaya çıkacağı varsayımından hareket edilmiştir. Başta, Latin Amerika ülkeleri ve Yeni Avrupa Ülkelerinde özelleştirme operasyonlarının örneklerine rastlamak mümkündür.

Türkiye'de yasal çerçevenin oluşum sürecine göz atmak istediğimizde Cumhuriyet tarihinde gerçek anlamda yabancı sermayeyi teşvik edecek ilk düzenleme olarak 1954 yılında yürürlüğe girmiş olan 6224 sayılı "Yabancı Sermayeyi Teşvik Yasası" dikkat çekmektedir.

Türkiye'de bankacılığın liberalizasyon sürecinden etkilenmesini sağlayan en önemli kilometre taşı ise 24 Ocak kararları olarak bilinen düzenlemelerdir. 24 Ocak

---

⁴⁰ Mathieson and Schinasi, s.156

⁴¹ Aksoy, s.161

1980 tarihli ve 8/168 sayılı Yabancı Sermaye Çerçeve Kararnamesi'nde yabancı bankaların şube açabileceklerini açıkça belirten düzenlemenin yabancı banka girişlerini çekici kılan koşullardan en önde gelenidir. Dünyadaki liberalizasyon dalgasına paralel olarak yine 70 sayılı ve 1983 tarihli Yabancı Sermaye Çerçeve Kararnamesi ile faaliyet konusu düzenlenmiştir. 25.04.1985 tarihli 3182 sayılı Bankalar Kanunu'nun 6.maddesi ile Türkiye'de şube açmak suretiyle faaliyet gösteren yabancı bankalara ilişkin düzenleme yapılırken; aynı kanunun 76.maddesi ile yabancı bankaların mevduat kabul etmemek ve bankacılık işlemleri gerçekleştirmemek koşulu ile Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde temsilcilik açmaları Bakanlığın iznine tabi tutulmuştur.⁴² Başka bir ifade ile 80'li yıllarda yapılan düzenlemelerle yabancı bankaların Türkiye'de şube açmalarına ve mevcut yasal düzenlemeler kapsamında faaliyet göstermelerine izin verilmiştir.

Söz konusu dönem içerisinde aynı zamanda yabancı sermaye uygulamalarındaki Maliye Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı'nın görev ve yetkileri yine DPT çatısı altında kurulmuş olan "Yabancı Sermaye Başkanlığı"na devredilerek yetki dağımıklığı ve bürokratik uygulamaların yoğunluğu minimum düzeye indirilmiştir.

1990 yıllara gelindiğinde ise 07.06.1995 tarihinde yürürlüğe girmiş olan 95/6990 sayılı "Yabancı Sermaye Kararı" ile birlikte rejim daha da serbest hale getirilmiştir. Bu kararın kapsamında; yerli ve yabancı yatırımların hak ve sorumluluklarının aynı olduğunun altı çizilmiş, kâr paylarının serbestçe transfer transferinin gerçekleştirilebileceği vurgulanmış, gereken pozisyonlar için yabancı personel istihdam edilebileceği ifade edilmiş, yabancı sermaye niteliği ile giriş yapan dövizlerin ulusal para birimine çevrilme zorunluluğu ortadan kaldırılmış, bürokrasiyi arttıran onay süreçleri azaltılmıştır.⁴³

Bilindiği gibi finansal kriz dönemlerinde hanehalklarının bankalardaki mevduatını geri çekme talebinde bulunması sektörü daha da derin bir kriz içerisine sürüklemektedir. Bu gibi durumlarda söz konusu mevduata devlet güvencesi uygulanması alışlageldik bir korumacı politika aracıdır. Ancak bu aracın bir limit olmaksızın ve süresiz olarak uygulanması durumunda özellikle art niyetli piyasaya oyuncuları tarafından suistimal edilebilmekte, bankalar bilanço yapılarının

⁴² Çakar, s.41

⁴³ Aksoy, s.299

kaldıramayacağı bir biçimde haksız bir faiz rekabetine girerek mevduat toplama arayışına girebilmekte ve sonucunda aksak bir rekabet ortamı oluşmuş olmaktadır.

Mevduat sigortası uygulamasının yaratabileceği olumsuz sonuçlardan etkilenen bir ülke de Türkiye olmuştur. 1994 yılı Nisan ayında yaşanan ekonomik krizle birlikte, bankacılık sektöründe yaşanan kriz, dönem itibariyle kötü yönetilen ve mali bünyeleri zayıf olan bankaların ve kurumların iflasını hızlandırmış, krizle gelen şok, bankacılık sektörünün toplam varlıklarını azaltmış, ayrıca aktif ve pasif yapılarında değişikliklere yol açmıştır.

Krizle birlikte hızla küçülen bankacılık sisteminde özkaynaklar erimiş, banka sistemine olan güven büyük ölçüde sarsılmıştır.⁴⁴ Güvenin yeniden tesis edilmesi amacıyla bir çözüm olarak, tasarruf mevduatına sınırsız devlet güvencesi getirilmiştir. Böylece bankacılık sektörüne güven yeniden sağlanarak, mali kesimde kriz bir süreliğine aşılmıştır. İdeal uygulamasında bir limit kapsamında ve belirli bir süre yürürlükte kalması gereken, söz konusu bu limitsiz sigortanın devamı ve kamu kesiminin yüksek faizden borçlanmasını sürdürmesi nedeniyle, aşırı risk alan, kuralsız bir bankacılık yapılmış, bu durum ileriki dönemlerde sektörde başka sorunlara neden olmuştur.

Türk ekonomisinde kamu kesiminin bankacılık sektörü ile olan ilişkisinin temelinde kamunun doğrudan banka kaynaklarını, aktiflerini, risklerini ve banka faaliyetlerini düzenlemekte olup, müdahalede bulunabilmesi, kamu bankaları kanalıyla etkin bir oyuncu konumunda bulunması, çıkarılan finansal enstrümanlarla para ve sermaye piyasasında etkisini hissettirmesi gibi önemli unsurlar⁴⁵ yer almıştır. Kamu bankaları devletin kamu personeline maaş ödemeleri veya uygulanacak kredi politikaları gibi konularda aktif olarak yer alan, ancak hantal yapılarıyla ve düşük kârlılık oranlarıyla çalışmakta olduğu bilinen kuruluşlardır. Söz konusu kuruluşların sektör içerisindeki ağırlıkları aynı zamanda rekabet ortamından uzaklaşmışlığının da önemli bir göstergesi olarak kabul edilebilmektedir.

---

⁴⁴ Oğuz Yıldırım, **Türkiye’de Bankacılık Sektörü**, s.5
Erişim 23.11.2007 paribus.tr.googlepages.com/o_yildirim.doc

⁴⁵ Aksoy, s.403

	Kamu Aktif / Toplam Aktif	Kamu Kredi / Toplam Kredi	Kamu Mevduat / Toplam Mevduat
1980	49,00%	53,00%	35,72%
1990	44,83%	45,00%	48,42%
1995	37,71%	39,24%	43,28%
2000	34,24%	26,95%	53,80%
2001	31,98%	21,62%	32,50%
2002	31,89%	16,60%	34,33%
2003	33,29%	18,19%	37,54%
2004	34,88%	20,86%	41,75%
2005	31,35%	20,61%	37,70%
2006	30,00%	22,00%	37,00%
2007	29,50%	22,10%	36,60%

Tablo 3 - Türk Bankacılık Sisteminde Kamu Sermayeli Bankaların Ağırlığı

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği

Erişim 01.02.2008 <http://www.tbb.org.tr/net/donemsel/>

Serbestleşmeye yönelik düzenleme ve politikalar açısından kilometre taşı olarak kabul edilen 1980’li yılların başında, kamu bankalarının krediler büyüklüğü ve aktif büyüklük açısından oldukça büyük bir paya sahip olarak sistemin yarısını tek başına oluşturmakta olduğu dikkat çekmektedir.

Türk Bankacılık Sistemi içerisinde gerçekleşen yeni girişler ile birlikte yıllar içerisinde aktif büyüklüğü açısından kamu bankalarının payı %50 seviyesinden istikrarlı bir biçimde 2000’li yılların başında %31-32 seviyelerine kadar inmiştir. 2003 ve 2004 yılında ise ufak bir yükseliş görülmekte olan aktif büyüklük payını etkileyen önemli unsulardan biri Pamukbank TAŞ ve Halkbank AŞ kuruluşlarının Halkbank AŞ çatısı altında birleşmeleri⁴⁶ olmuştur.

Kamu bankalarının sektör toplamından aldığı kredi payı ise 1980 yılında %53 ile en yüksek seviyesinde bulunmuştur. 2002 yılına kadar olan süreç içerisinde gerek yeni girişler, gerekse kamu bankalarının kredi yaratma hacminin düşük olması gibi sebeplerin etkisiyle, kamunun krediden almış olduğu pay %16’ya kadar gerilemiştir. 2003 yılından itibaren kredi plasmanlarındaki artışın da etkisiyle bir toparlanma görülmüş olup %21-22 seviyelerde yatay bir seyir izlenmeye başlanmıştır.

⁴⁶ 17.11.2004 tarihinde Pamukbank TAŞ ve Halkbank AŞ bankaları birleşme işlemi tamamlanmıştır.

Kamu sermayeli bankalar ele alındığında en çok üzerinde durulan ve tartışma konusu olan unsurların başında mevduattan alınmakta olan pay gelmektedir. Kamu bankaları niteliği gereği devletin maaş ödemelerinde kullanmakta olduğu bir aracı konumundadır. Bu nedenle kamu personelinin maaşları kamu bankalarına yatmaktadır. Dolayısıyla, kamu sermayeli ticaret bankaları, özel sermayeli ya da yabancı sermayeli ticari bankalarının elde edemediği bir fon kaynağına sahip konumdadırlar.

Öte yandan hanhalkları arasında kamu bankalarına duyulmakta olan güven, ekonomik çalkantı dönemlerinde tasarrufların bu bankalarda değerlendirilmesi gibi sonuçlar doğurabilmektedir. Sözü ettiğimiz bu nedenler çerçevesinde bankacılık sektörünün toplam mevduat kalemi içerisinde kamunun payının değişken ancak hacimli bir seyir izleyerek %35-55 seviyeleri arasında dalgalanmakta olduğu dile getirilebilir. 2007 yılının 3.çeyreği sonucunda ortaya çıkmış olan rasyoları incelemek istediğimizde mevduat kalemi açısından yaklaşık %37 ile halen kamu bankalarının oldukça önemli bir paya sahip oldukları görmekteyiz. Sektörün toplam aktifinin yaklaşık %30'unda ve krediler içerisinde %22'lik bir dilimde de kamu bankalarının payı bulunmakta olduğu ifade edilebilir.

2.2.4.2.Finansal Hizmetlerin Küreselleşmesi ve Artan Arbitraj İmkani

Küreselleşmenin gelmiş olduğu boyut sonucu finansal hizmetler sektörü de kendi payına düşeni almış, sonuç olarak finansal ürün farklılaştırmasına ve riskin dağıtılması olanakları çoğalmış, rekabet unsurları da ön plana çıkmıştır. Özellikle elinde fon fazlası bulunan büyük bankaların arbitraj imkanı kovaladıkları bilinen bir gerçektir.

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişme bankacılık sektörü açısından hizmet ve ürünlerin maliyetlerini aşağıya çekerken, ölçek ekonomisi unsurundan yararlanma imkanı da doğmuştur. Ulusal ekonomiler içerisinde bahsetmiş olduğumuz ölçek ekonomisi çerçevesinde rekabet ortamı artmış, bunun sonucu olarak da kâr marjları ve kârlılık değerlerinde gerilemeler yaşanmıştır. Kârlılıkta yaşanan bu gerilemenin önüne geçmek isteyen finansal kuruluşlar çareyi coğrafi açıdan riskleri dağıtmakta bulmuşlardır.⁴⁷ Birbirinden değişik coğrafi alanlarda gerçekleştirilen bankacılık işlemleri ve ortaya konulan yeni finansal araçlar vasıtasıyla özellikle ulusal

---

⁴⁷ Çakar, s.22

bankalar karşısında karşılaştırmalı üstünlük avantajını kullanmak isteyen finans kuruluşlarının karşılaştığı en ciddi problem ise asimetrik enformasyon sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ulusal piyasanın karakteristik özelliklerini bilmediği için bir enformasyon riski ile karşı karşıya kalan ve bu riski ortadan kaldırmak isteyen bankalar girmiş oldukları piyasalarda yeni bir banka kurmaktansa mevcut bir bankayı satın alma ya da bir ulusal banka ile stratejik işbirliğine girme gibi alternatifleri gündemlerine almaktadırlar.

Finansal alanda küreselleşme olgusunun ortaya çıkış noktası sermaye fazlası bulunan ekonomilerle sermaye ihtiyacı içerisinde olan ekonomilerin mevcudiyetidir. Özellikle gelişmiş ekonomilerin tasarruf seviyelerinin yüksekliği ile doğru orantılı olarak sermaye maliyetlerinin görece düşük olması göz önüne alındığında sermaye dolanımı ile ilgili bir engelin bulunmadığı ortamlarda arbitraj imkanı ortaya çıkmaktadır.

2.2.4.3.Finansal Krizler Sonrasında Piyasaya Giriş İmkanlarının Artmış Olması

Ekonomilerde yaşanan finansal krizler sonrasında özellikle kamu kesiminin de ağırlıklı olduğu etkin olmayan birimlerin özelleştirilmesi yoluna gidilmesi yabancı ülkelerdeki sermaye sahiplerinin piyasaya girişi için destek sağlayan bir etmendir. Ayrıca yaşanan krizler sonucunda finansal kuruluşların marka değerlerinde yaşanan gerileme (franchise value) de yabancı yatırımcı için bir fırsat olarak görülmektedir. Burada yabancı bankaların kriz döneminde piyasaya giriş yapmalarının arkasında yatan düşünce uzun vadeli elde edilecek getirilerden temel bulmaktadır. Kriz dönemini en sağlıklı şekilde atlatarak hatta pozisyonları elverişliyse piyasaya tatminkar bir fiyatlamayla fon sağlayarak varlıklarını devam ettiren yabancı bankaların esas beklentisi, ekonominin toplanma ve ilerleme döneminde canlanacak ve yüksek kâr imkanı ile büyük hacimler sağlayacak olan piyasa içerisinde kendilerinin yer alarak payları arttırmak yönündedir. Ancak marka değeri olgusu iki taraflı çalışan bir unsurdur. Sadece kriz dönemlerinde karşılaşılan değer kaybetme açısından değil, ekonomik istikrarın sağlanmış olduğu dönemlerde de bu sefer prestij sahibi ve marka değerini yükseltmiş olan kuruluşların sermayedarlarının ticari bir bakış açısıyla bu

kuruluşlardaki hisseleri satışa çıkarmaları da yabancılar açısından piyasaya giriş açısından uygun bir ortam yaratmaktadır.

Bankaların özelleştirilmesi konusunda ilk planda akla gelen örnekler Latin Amerika ülkelerinde kriz sonrası gerçekleştirilen banka özelleştirmeleri ile Avrupa Birliği'ne entegrasyon sürecinde banka özelleştirmeleri örneklerini görmüş olduğumuz Doğu Avrupa ülkeleridir.

Marka değerinin yabancı yatırımlar açısından önemine örnek vermek istersek 2001 krizi sonrası Türkiye'de yaşanan ortamı gösterebiliriz. Şubat 2001 yılında başlayan kriz, ulusal paranın yaklaşık %90 değer kaybetmesine yol açmıştır. Ulusal paranın bu denli yüksek bir değer kaybı, doğal olarak TMSF bünyesindeki bankaların piyasa değerini çok düşürmüştür. Böylelikle, devalüasyon, Fon'daki bankaların satışını yabancı para cinsinden kolaylaştırmıştır.⁴⁸

2.2.4.4.Müşteriyi ya da Rakibi İzleme Politikası

Bankaların ulusal piyasadan ilişki içerisinde olduğu kurumsal müşterilerinin sınır ötesindeki faaliyetlerini takip etmek ve bağlantılar kurmak amacıyla yabancı piyasalara giriş yapması en başta gelen yatırım nedenleri arasında yer almaktadır. Savunmacı bir hareket olarak nitelendirilen bu yatırımla hem mevcut müşteri ile ilişkiler artan bir seviyede sağlamlaştırılırken diğer yandan yabancı piyasaları tanıma şansı yaratılmış olmaktadır. Bankalar müşterileriyle beraber sınır ötesi ekonomilere şubeleşme ya da birleşme ve satın alma gibi yöntemlerle giriş yapıp, faaliyet göstererek ulusal niteliğin ötesine geçmektedirler. Özellikle uluslararası bankacılık faaliyetlerinin yaygınlaşmaya başladığı ikinci küreselleşme dalgasının yaşandığı dönemlerde Amerikan ve Japon sermayeli bankaların gelişmekte olan ekonomilere yönelmesinde motivasyon unsurlarından en önde geleni, daha önce bu ülkelere Amerikan ve Japon sermayeli çok uluslu işletmelerin gerçekleştirmiş oldukları doğrudan yabancı sermaye yatırımlarıdır.

Müşteriyi takip etmek benzeri başka bir hareket de *rakibi takip etmek (follow-the rival)* politikası olarak bilinmektedir. Buna göre ulusal piyasada ilk sıralarda yer alan ve birbirlerine rakip konumunda olan bankalardan biri sınır ötesinde bir piyasaya girme

---

⁴⁸ Yıldırım, s.7

kararı alacak olursa rakibi de benzer bir strateji izleyerek uluslararası platformda da rakibini yalnız bırakmayacaktır. Bu politikaya örnek olarak son dönemde Türkiye Bankacılık Sektörüne yatırım gerçekleştiren Yunan bankaları gösterilebilir. Yunan bankacılık sektörü sıralamasında ilk 5 sırada yer alan bankalar özellikle yeni Avrupa olarak nitelendirilen Doğu Avrupa ülkelerinde peşi sıra karşılıklı yatırımlar gerçekleştirmektedirler. Bu yatırımlar kapsamında Türkiye’de payına düşeni almış ve National Bank of Greece , Finansbank’ın hisselerini satın alırken, EFG Eurobank Tekfenbank AŞ’nin %70’lik hissesini satın alarak ulusal piyasadaki rakibini Türkiye’de de yalnız bırakmamıştır.

2.2.4.5.Risk Çesitlendirme Politikası

Tüm finansal kuruluşlar gibi ulusal pazar dışında faaliyet gösteren bankaların da birinci amacı “kâr” elde etmektir. Söz konusu kârın elde edilmesi çeşitli risk unsurlarını bünyesinde barındırmakta olan bir durumdur. Gerçekleştirilen ampirik çalışmalarda ortaya çıkan sonuçlar göstermektedir ki, ulusal piyasadaki varlıklarını ve yabancı piyasadaki varlıklarını bir arada portföyünde tutmakta olan bankaların katlanmış oldukları riskin seviyesi, sadece ulusal piyasada varlık sahibi olan bankaların karşılaşmakta oldukları riskten daha düşük bir seviyededir. Söz konusu çıkarıma göre getiriler karşılaştırıldığında ise portföyünde yabancı ülkedeki varlıkları bulunan bankalar ile bulunmayanlar arasında anlamlı bir getiri farkının bulunmamakta olduğudur.⁴⁹ Özellikle 1970’li yıllarda Kanada bankalarının risk yönetimi politikası çerçevesinde uluslararası faaliyetlere yönelmiş oldukları konusunda çalışmalar da mevcuttur.

2.2.4.6.Ölçek Ekonomisi Yaratılması ve Sinerji Faktörü

Birleşme ve satın alma işlemleri sonucunda ortaya çıkan bankalar kimi zaman büyüklükler açısından kimi zaman faaliyet konularının genişlemesi açısından önemli noktalara ulaşabilmektedir. Başka bir ifadeyle kimi bankalar başka bir banka ile

---

⁴⁹ Jay Bhattacharya, **The Role of Foreign Banks In Developing Countries A Survey of The Evidence**, 1994, Department of Economics Iowa State University s.8

birleşirken sektör içerisindeki sıralamasını ve almış olduğu sektör payını yukarılara taşımayı hedef olarak belirlemekte, kimi bankalar ise uzmanlaşmış olduğu faaliyet konusunun yanında diğer faaliyet konularını da ekleyerek hizmet yelpazesini genişletmek istemektedir. Genellikle bu iki unsurun bir arada gerçekleşmiş olduğu da görülmektedir.

Somut örnekler üzerinden gidecek olursak; 793 milyar USD aktif büyüklüğüne sahip JP Morgan ile 290 milyar USD aktif büyüklüğüne sahip Bank One'in birleşmesi sonucunda JP Morgan'ın yaklaşık 1.1 trilyon USD ile dünyanın 4. büyük bankası konumuna yükselmesi büyüklükler açısından önemli bir örnektir. Bunun yanında birleşme sonucunda JP Morgan Chase'in yatırım bankacılığı alanındaki bilgi ve tecrübesi ile; Bank One'nin perakende bankacılık alanındaki birikimleri aynı çatı altında toplanmış olacaktır. Dolayısıyla birleşme sonucunda bankanın ürün yelpazesi de genişlemiş olacaktır.⁵⁰

Bir diğer örnek ise Bank of America ile Fleet Bostan'ın birleşmesi sonucunda dünyanın en büyük perakende bankacılık kurumunun ortaya çıkmış olmasıdır.

2.2.5. Ev Sahibi Ülkeler Açısından Yabancı Yatırımların Sağladığı Getiriler ve Risk Unsurları

Tartışmasız olarak doğrudan yabancı yatırımları etkileyen en temel unsur kâr elde etme güdüsüdür. Bir kuruluş sınır ötesi alanda bir yatırım gerçekleştireceği zaman bu yatırımdan kâr elde etme potansiyelini ve bu elde edilecek kârın ne kadar istikrarlı olup olmayacağını değerlendirmeye alacaktır. Temeli kâr elde etmek olmakla birlikte doğrudan yabancı yatırımları motive eden unsurlar zamanın ve ekonominin şartlarına göre değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin ilk dönemlerde yasal düzenlemeler nedeniyle çıkış noktası yakalamış olan yatırım hareketleri, II. Dünya Savaşı sonrasında, gelişmiş ülkelerinin ihtiyaç duydukları hammaddelere sahip olmayı, 70'li yıllarda ise, ucuz işgücüne sahip olmayı odak noktası haline getirebilmiştir.

Sermayedarlar açısından durum bu şekildeyken, yatırımlara ev sahipliği yapan ülkeler açısından getiri ve risk unsurları ana hatlarıyla şu şekildedir:

---

⁵⁰ Uslu, s212

2.2.5.1.Motivasyon Unsurları

- Bankacılık Sektörünün Canlanması

Ulusal bankacılık sektöründe rekabetin canlanması, finansal yenilikler çerçevesinde ürün yelpazesinin genişlemesi, bilgi ve insan kaynağı alanında gelişimin hızlı bir biçimde sağlanabilmesi gibi unsurları⁵¹ içerisinde barındırmaktadır.

- Küresel Piyasaya Erişim İmkânı

Ulusal bankalarla kıyaslandığında uluslararası bankacılık işlemlerinde tartışmasız bir biçimde tecrübeli ve uzmanlığa sahip olan yabancı bankaların sektör içerisine girmesi, çok uluslu firmalar ve ana faaliyet konuları arasında dış ticaret olan ulusal firmalar açısından avantaj getirmektedir. Hem işlemlerin sorunsuz ve hızlı bir biçimde gerçekleşmesi hem de bunun yanında işlem maliyetlerindeki düşük fiyatlandırma etkili olmaktadır.

Ekonomilerin küresel piyasa ile olan ilişkisini etkileyen bir diğer unsur ise yabancı bankaların ulusal ekonomiye gerek dolaylı yatırımlar gerekse dolaysız sermaye yatırımlarının çekilmesi açısından bir aracılık faaliyeti üstlenmesinden kaynaklanmaktadır.

2.2.5.2.Risk Faktörleri

- Yabancı Hakimiyeti

Ülkelere yabancı sermaye girişi konusunda üzerinde durulan risk faktörlerinin en önemlilerinden bir tanesi, sektörlerin ulusal olmaktan çıkıp yabancıların eline geçebileceği konusundaki görüşlerdir. Buna göre, eğer gerekli sınırlamalar ve düzenlemeler gerçekleştirilmezse, zaman içerisinde yabancılar sistem içerisinde paylarını arttıracaklar ve bir süre sonra ulusal oyuncular sistemden çekilmek durumunda kalacaktır.

- Sermaye Çıkışı

Bankacılık sektörü açısından doğrudan yabancı sermaye yatırımları konusunda en sık dile getirilen eleştirilerden bir tanesi, yabancı sermayeli bankaların ulusal ekonomi içerisinden kendi ülkelerine fon transferi gerçekleştirecekleri ve sektörü finanse etmek yerine ana ülkeye fon sağlayacakları yönündeki iddialardır.

---

⁵¹ Aksoy, s.306

Gerçekleştirilmiş olan ampirik çalışmalar neticesinde yabancı bankaların kriz dönemlerinde bile söz konusu bir hareket ve politika içerisinde bulunmadıkları yönündedir. Yabancı sermayeli bankaların fonları ulusal ekonomi dışarısında kullanmaya yönelmeleri olasılığı, bu piyasada elde ettikleri getiriden tatmin olmamaları neticesinde gerçekleşebilecekken; bu tip bir durumun ortaya çıkması sonucunda zaten yabancı bankanın ulusal ekonomiden çekileceği görüşü ağırlık kazanmıştır.

- Öldürücü Rekabet

Yabancı oyuncuların ulusal bankacılık sektörüne girmesiyle birlikte en önde gelen beklentilerin başında rekabet unsurunun ön plana çıkması gelmektedir. Söz konusu rekabet unsuru piyasa etkinliğini artırıcı yönüyle ele alınmasına rağmen, ulusal bankaların sistem dışına çıkması ile sonuçlanabilecek öldürücü bir rekabet ortamı şeklinde de gerçekleşebilir. Öyle ki, net faiz marjı açısından avantajını kullanarak fiyatlama politikasında son derece rekabetçi davranabilen yabancı oyuncular karşısında piyasa paylarını kaybetmek istemeyecek olan ulusal bankalar çok düşük kâr marjı ile hatta kimi zaman zararına ürün ve hizmet fiyatlamasına gidebilmektedirler. Bu durumun uzun süre devam etmesi durumunda rekabet gücü az olan bankalar ya yüksek fiyat politikasına geri dönerek piyasa paylarını kaybetmekte ya da düşük fiyat politikası neticesinde oluşan zararı finanse edemeyip sistem dışına çıkabilmektedirler. Her iki seçenekte de ulusal bankalardan dolan piyasa payı boşluğu yabancı sermayeli bankaların eline geçmektedir.

- Kirazları Toplama (Cherry Picking)

Bankaların buldukları ulusal piyasa dışında faaliyet göstermeye başlamalarının çıkış noktası bilindiği gibi uluslararası alanda faaliyet gösteren müşterilerinin sınır ötesindeki faaliyetlerini yakından izlemek ve sınır ötesinde de bankacılık hizmetlerini sunabilmektir. Bu çerçevede uluslarüstü bankaların müşteri portföyünde ağırlıklı olarak çok uluslu işletmeler bulunmaktadır.

Uluslararası veya uluslarüstü bankalar tarafından geliştirilmiş olan ve gelişmiş istatistiksel derecelendirme tekniklerinin kullanıldığı kredi risk ölçümleri yöntemlerinin ulusal bankalara transfer edilememesi durumunda sektör açısından sıkıntılar ortaya çıkabilmektedir. Yabancı sermayeli bankalar geliştirmiş oldukları kredi derecelendirme

ve risk yönetimi sistemlerinin sayesinde girmiş oldukları piyasada zayıf ve sorunlu olabilecek firmaları elemekten geçirirken piyasanın güçlü ve hacimli firmalarına kredi plasmanı yapmakta, küçük çaplı firmalar ve kötü nitelikteki krediler ulusal bankalara kalmaktadır.⁵²

▪ Yoğunlaşma

Bankacılık sisteminin yoğunlaşma oranlarında gözlenecek olan gerilemeler finansal sistemin etkin olarak faaliyet gösterebilmesi ve bunun yanında derinlik kazanması gibi açılardan önem arz etmektedir. Özellikle Türk ekonomisi açısından bakıldığında finansal sektörün içerisinde finansal aracı kurumlar arasında bankaların %80'in üzerinde bir paya sahip olduğu başka bir ifade ile finansal sistemi bankaların oluşturduğu dikkate alınır ise bankaların etkin işleyişinin ne derece önem taşıdığı daha somut bir biçimde ifade edilebilmektedir.

Etkinliğin belirleyicilerinden biri olan yoğunlaşma faktörü bankacılık açısından ele alındığında aktif büyüklüğü, kredi hacmi ve mevduat hacmi kalemleri gösterge oranlar olarak kabul edilmektedir. Genel kabul görmüş olan uygulama çerçevesinde sektörün ilk 5 ve ilk 10 oyuncusunun toplam paylarının sektör toplamına oranları belirleyici olmaktadır.

Türk bankacılık sisteminin yoğunlaşma rasyoları incelendiğinde ağırlıklı yoğunlaşmanın mevduat cephesinde gerçekleşmiş olduğunu, bu kalemi birbirlerine nispeten yakın değerlerle aktif büyüklük ve kredi kalemlerinin izlemekte olduğu görülmektedir.

---

⁵² Çakar, s.31

	AKTİF BÜYÜKLÜK		MEVDUAT BÜYÜKLÜĞÜ		KREDİ BÜYÜKLÜĞÜ	
	En Büyük 5	EnBüyük10	En Büyük 5	EnBüyük10	En Büyük 5	EnBüyük10
1980	64	83	70	89	70	87
1981	62	82	69	87	-	-
1982	62	82	70	88	-	-
1983	64	82	71	88	65	83
1984	65	83	72	88	-	-
1985	65	83	70	88	-	-
1986	62	81	68	86	69	85
1987	61	79	64	84	-	-
1988	60	81	64	96	-	-
1989	58	80	62	85	60	80
1990	56	79	59	85	57	78
1991	54	77	55	82	56	78
1992	53	77	57	83	-	-
1993	53	76	55	81	-	-
1994	55	80	57	84	-	-
1995	48	71	53	73	50	75
1996	46	69	52	72	46	72
1997	44	67	47	70	46	72
1998	43	66	49	72	40	66
1999	46	68	50	69	42	73
2000	48	69	51	72	42	71
2001	56	80	55	81	49	80
2002	58	81	61	86	55	74
2003	60	82	62	86	54	75
2004	60	84	64	88	48	77
2005	63	85	66	89	56	80
2006	63	86	64	90	58	83
Q32007	62	85	64	90	57	83

Tablo 4 - Yıllar İtibariyle Türk Bankacılık Sisteminde Yoğunlaşma Oranları

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği

Erişim 01.02.2008 <http://www.tbb.org.tr/net/donemsel/>

Finansal serbestleşmeye yönelik düzenlemelerin hayata geçirilmiş olduğu 1980'li yılların başında aktif büyüklük açısından ilk 5 bankanın payı %64 olarak gerçekleşirken 1990'lı yılların başına kadar olan dönem içerisinde %60-64 bandında ufak dalgalanmalar yaşanmıştır. 1990 yılında ilk beş banka %56'lık bir aktif büyüklüğe sahip olurken bu tarihten itibaren bir düşüş trendi yakalamış ve sadece 1994 krizi neticesinde sistemden çıkan bankaların da etkisiyle tekrar %55'e yükselirken, 1997-1998 döneminde tarihinin en düşük seviyeleri olan %43'e gerilemiştir. 1999 yılında yaşanan İzmit depreminin ekonomi üzerinde açtığı yaralar, bununla birlikte Kasım 2000 ve Şubat 2001 ekonomik krizlerinin etkisiyle bankacılık sistemi de oldukça hasar görmüştür. Kriz dönemi ve takip eden dönemde sistemden çıkan ve birleşme yoluna giden bankalar nedeniyle faaliyet göstermekte olan banka sayısı azalmış dolayısıyla da yoğunlaşma rasyoları da tekrar yükseliş trendine girmiştir.⁵³ 2000 yılında ilk 5 banka %48'lik aktif büyüklüğe sahip olurken, istikrarlı bir yükselişle 2005 yılında %63 seviyesine ulaşmıştır. Söz konusu yükselişte Yapı Kredi Bankası ile Koçbank arasında gerçekleşen birleşme ve Halkbank ile Pamukbank arasında gerçekleşen birleşmeler sonucunda sektörün önemli oyuncularının birleşerek sektör paylarını arttırması lokomotif bir rol üstlenmiştir. 2007 3.çeyrek sonuna kadar da bu seviyede yatay bir seyir izlemiştir.

Aktif büyüklük oranlarına sektörün ilk 10 bankası açısından bir incelemede bulunacak olursak 1980-1990 yılları arasındaki dönemde %80-%83 seviyelerinde dar bir aralıkta seyretmiş olduğu göze çarpmaktadır. 1993 yılında %75'e gerilemiş olan ilk 10 bankanın yoğunluğu 1994 krizinde tekrar %80'lere yaklaşırken, 2000 yılına kadar olan süreçte %66 seviyesine kadar gerilemiştir. Kriz sonrası dönemde hızlı bir yükselişle %80 seviyesini tekrar aşan yoğunluk, 2005, 2006 ve 2007 3.çeyrek döneminde %85-86 seviyesine ulaşmıştır. Bankacılık sistemi içerisinde faaliyet gösteren 46 banka olduğu dikkate alındığında ilk 10 bankanın neredeyse sektörün tamamını oluşturmakta olduğu ve yoğunluğun ne kadar yüksek olduğu sonucuna ulaşabilmekteyiz.

Mevduat kalemi açısından yoğunlaşma oranlarına göz attığımızda ise ilk 5 bankanın 1980 yılında mevduat açısından sistem içerisindeki yoğunluğu %70'lerdeyken 1994 krizine kadar olan süreç içerisinde %55'e kadar gerilemiş, 1994 krizine hafif bir

---

⁵³ Yayla, s.48

yükselişle %57'ye çıkarken, 1998-1999 döneminde %47-%49 seviyesine inmiştir. 2000'lerin başındaki kriz sonrasında tekrar %50 seviyesini aşmış 2006 ve 2007 yılları itibariyle de %64 seviyelerinde yatay bir seyir izlemiştir. İlk 10 banka açısından ise yoğunluk 1988 yılında zirve noktasına ulaşarak %96'ya ulaşmıştır. 1999 yılına kadar sisteme yeni banka girişi ve şubeleşme yarışının neticesinde oluşan rekabet ortamıyla %69'a kadar gerileme gösteren yoğunluk, ekonomik konjonktür etkisiyle yükselirken, 2007 yılı itibariyle %90 seviyesindedir. Mevduat açısından yoğunluğun azalma eğilimi gösterdiği dönemlerde bile oldukça yüksek rasyoların ortaya çıkmasının birinci sebebi kamu bankalarında küçülmenin hala istenilen seviyelere ulaşamamış olmasıdır. Kamu kesimi çalışanlarının maaş ödemesi gibi oldukça önemli bir mevduat kaynağına sahip olan kamu bankaları yoğunluğun yüksek seviyelerde kalmasının en önemli tetikleyicisidir. Öyle ki, 2007 3.çeyrek verileri itibariyle toplam mevduattan sadece T.C. Ziraat Bankası'nın almış olduğu pay %20'dir.⁵⁴ 2000 ve 2001 krizinden sonra Halkbank ve Pamukbank arasında gerçekleştirilen birleşme de yoğunluk rasyonusunun yükselişine katkıda bulunan önemli faktörlerin başında gelmektedir.

Bankaların gerçekleştirmiş oldukları, toplam plasmanlar yani krediler açısından yoğunluk incelendiğinde üç önemli gösterge açısından en düşük oranların kredi bacağına oluşmuş olduğu görülmekle beraber yoğunluğun halen oldukça yüksek olduğunu belirtmemizde fayda vardır. 1990 yılında sektörün içindeki ilk 5 bankanın kredilerden almış olduğu pay %57 iken bu oran 2000 yılında %42 olarak gerçekleşmiş, 2007 yılına kadar olan süreç içerisinde ise %57-%58 seviyesine yükseliş göstermiştir. Aynı dönem içerisinde sektörün ilk 10 oyuncusunun almış olduğu pay da %83'ler seviyesinde oluşmuştur.

Yoğunlaşma oranları incelendikten sonra Türk bankacılık sisteminin tartışmasız bir biçimde oligopolistik bir yapı içerisinde bulunduğunu ifade edebiliriz. Bu sonuç çerçevesinde bankacılık piyasasının arzulanan etkinlik seviyesine ulaşamamış olduğunu, rekabet ortamında son yıllarda görülen iyileşmelere rağmen bunların belirli büyük oyuncular arasında gerçekleşebildiğini, dolayısıyla da sistemin büyüklüklerinin ve risklerinin büyük oyuncular arasında toplanmış olduğu ortaya çıkmaktadır. Gerçekleştirilen ekonometrik çalışmalar neticesinde hakimiyet endeksleri ile oluşan değerler göz önüne alındığında sistem içerisindeki ilk yedi bankanın sektör

⁵⁴ <http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp> Erişim 05.04.2008

içerisinde lider konumda olup oligopolistik yapıyı oluşturdukları ortaya çıkmaktadır.⁵⁵ Geri kalan bankalar ise takipçi bankalar olarak nitelendirilmektedir. İlk 7 banka uygulamış oldukları politikalar ve fiyatlandırma gibi konularda birbirlerini takip edip, paralel bir davranış sergilerlerken, takipçi bankaların mevcut rekabet ortamında bu rekabete ayak uydurmaya çalıştıkları ancak davranışlar açısından daha farklı yapılara sahip oldukları sonucu ortaya çıkmıştır.

- Halka Açıklığın Azalması

Yabancı yatırımlar sonucunda halka açık şirketlerin hisselerine yönelik çağrı işlemleri yapıldığı ve bu işlemler sonucunda borsalarda işlem görmekte olan hisselerin oranının minimum seviyelere indirildiği bilinmektedir.

Örnek vermek gerekirse Finansbank'ın yüzde 46'sını 2.3 milyar euro karşılığında Fiba Grubu'ndan satın alan National Bank of Greece'in (NBG), 2007 yılı Ocak ayı içerisinde bankanın diğer ortakları için çağrı işlemi gerçekleştirmiş olup, bu çağrı işlemi sonucunda borsada işlem görmekte olan Finansbank AŞ'nin halka açıklık oranı %1'in altına gerilemiştir. Başka bir ifade ile yabancı yatırım sonrası ortaklık yapısı değişime uğrayan Finansbank efektif olarak halka kapanmış durumdadır.⁵⁶

2.2.6. Bankaların Yurt Dışı Yatırımını Sonucu Oluşan Etkiler

Ulusal bankacılık piyasasına gerçekleştirilen yabancı yatırımların ortaya çıkarmış oldukları etkiler çok çeşitli olmakla beraber iki temel sonucu içerisinde barındırmaları neticesinde “Verimlilik Etkisi” ve “İstikrar Etkisi” olmak üzere iki ana başlık altında incelemeye alınmıştır.

2.2.6.1. Verimlilik Etkisi

Doğrudan yabancı yatırımları incelemeye alan çalışmaların tümünde genel kabul görmüş olduğu gibi bankacılık alanında da gerçekleşen yabancı yatırımların gerçekleştiği ekonomilerde verimlilik artışı ortaya çıkardıkları kabul edilmektedir.

⁵⁵ Münür Yayla, **Türk Bankacılık Sektöründe Yoğunlaşma ve Rekabet: 1995-2005**, BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi, 2007, Sayı:1 s.50

⁵⁶ Referans Gazetesi **Bankacılıkta satın alma dönemi bitti birleşmeler gündemde**, 02.11.2007, s.4

Yalnız üzerinde durulması gereken bir başka nokta ortaya çıkan verimliliğin direk ve dolaylı olarak oluşması sürecidir. Şöyle ki, yabancı bankaların yatırım yaptıkları ülkelerde gelişen teknolojinin son örneklerini kullanmaları, müşterilerine yeni, kaliteli ve çeşitli finansal ürünleri sunmaları söz konusu bankalar için doğrudan bir verimlilik artışı meydana getirecektir. Bununla birlikte sözünü etmiş olduğumuz verimlilik arttırıcı uygulamalar, piyasa içerisinde rekabet ortamının canlanmasına imkan tanıyarak sektörün toplam verimliliğini de arttıracaktır.⁵⁷ Dolayısıyla artan rekabet dolaylı bir verimlilik artışını da beraberinde getirecektir.

Yabancı bankalar, ulusal sektörde mevcut olmayan ya da mevcut olup da uygulama alanı sınırlı olan ürünleri piyasaya etkin bir şekilde entegre ederek ve bunların tanıtımını gerçekleştirerek piyasa etkinliğini arttırmırlar. Bu ürünler arasında kambiyo risklerine karşı getirilmiş olan forward ve futures kontrat işlemleri, opsiyon işlemleri, çok çeşitli yatırım fonları enstrümanları, ipotek karşılığı uzun vadeli konut kredileri (mortgage) ve benzeri ürünler yer almaktadır.⁵⁸

Telekomünikasyon teknolojisindeki hızlı ilerlemeye paralel olarak şubesiz bankacılık işlemleri de yabancı bankaları ulusal ekonomilere kazandırdıkları olumlu özellikler arasında yer almaktadır. Ulusal piyasadaki yabancı rakiplerinin ve yurt dışındaki bankaların telefon ve internet bankacılığı alanındaki atılımlarına ayak uydurmak için çalışmalar yapan ulusal bankaların geldikleri noktalar, sektör açısından pozitif bir kazanım sağlamıştır. Günümüzde bir çok ülkede müşteriler evlerinden çıkmadan bir çok temel bankacılık ve bunun yanında yatırım işlemlerini internet bankacılığı vasıtasıyla gerçekleştirebilmektedirler. Sadece yeni teknoloji açısından değil, mevcut teknolojilerin yeniliklerini takip etmek açısından da bu rekabet ortamı önemli katkılar sağlamaktadır. Örneğin ülkemizde yakın bir geçmişe kadar sadece para çekme ve yatırma işlemlerinin yapılabildiği ATM'lerden fatura ödemeleri, yatırım işlemleri ve hatta kültür sanat etkinliklerine bilet alma işlemlerine varacak kadar çeşitlikte işlemler gerçekleştirilebilmektedir.

Verimliliği arttıran faktörlerden birincisi uluslararası ve/veya uluslararası seviyede faaliyette bulunan bankaların, önemli finansal merkezlerle yakın bağlantı ve temas içerisinde olmaları sonucunda, dünya ekonomisi ve uluslararası piyasa ile ilgili

---

⁵⁷ Çakar, s.28

⁵⁸ Uslu, s.73

detaylı ve güvenilir bilgilere ulaşabilmesi; nihayetinde gelişmekte olan ülkelerin küreselleşen piyasalara adaptasyonuna yardımcı olmalarıdır.

Verimlilik konusunu analiz etmiş olan ampirik çalışmalarda, ulusal bankacılık sektöründe verimlilik etkisi yaratan unsurun gerçekleşen yabancı yatırımın hacmi değil, sektöre gerçekleşen yabancı girişi sayısı olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.⁵⁹ Yani, yabancı bankalar düşük hacimle, örneğin sadece ulusal bir bankaya stratejik ortak olarak sisteme giriş yapsalar bile sektörün küresel piyasa olan iletişimini ve bağlantısını sağlamış olacaklardır. Bu çalışmaların sonucuna göre sektöre gerçekleşecek olan giriş sayısı ne kadar fazla olursa, verimlilik faktörü de bundan aynı paralelde etkilenecektir.

2.2.6.2.İstikrar Etkisi

Yabancı bankaların ulusal piyasaya girmelerinin istikrarlı bir fon kaynağı teşkil edeceği konusu kabul görmüş başka bir olgudur. İhtiyaç duyulan dönemlerde ana ülkedeki merkezden fon kaynağı sağlanabileceği yönündeki görüşler bu olgunun çıkış noktasıdır. Bu çerçevede yabancı oyuncuların yer aldığı bir bankacılık sektörünün iç ve dış ekonomik şoklara karşı daha dirençli, istikrarlı bir yapısı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Sadece fon kaynağı açısından değil, aynı zamanda gelişmiş risk analiz yöntemleriyle portföylerinde çeşitli finansal enstrümanlara yer vermeleri ve bu açıdan ulusal bankalara da yönlendirici etki yapmaları sonucunda bankacılık sisteminin istikrarını sağlayacak etki yarattıkları görülmektedir.⁶⁰ Gelişmiş tekniklerin ve güvenilirliğin bulunması finansal çalkantıların yaşandığı dönemlerde piyasadan fon çıkışını da engellereyerek ayrı bir koruyucu etki oluşturmaktadır. Bilindiği gibi kriz ortamlarında hanehalkları birikimleri konusunda endişe ve sisteme şüphe duymakta olduklarından tasarruflarından oluşan banka mevduatlarını bankalardan çekmek gibi bir refleks içerisinde bulunurlar. Bu talebin sonucu ise mevcut kriz ortamının daha da derinleşmesi ve piyasanın fon ihtiyacının katlanarak artması olarak gelişecektir. Çok uluslu bankaların mevcut olduğu piyasalarda ise tasarruf sahiplerinin birikimlerini bu bankalarda değerlendirme eğilimi sergiledikleri görülmektedir.⁶¹ Başka bir ifadeyle

⁵⁹ Claessens, Demirgüç-Kunt, Huizinga, s.18

⁶⁰ Çakar, s.35

⁶¹ Mathieson and Schinasi, s.164

mevduat ulusal bankalardan çıkacak olsa bile yine sektör içerisinde kalacağından tüm sektörü etkisi altına alabilecek bir etki oluşması söz konusu olmayacaktır.

İstikrarın diğer bir göstergesi gelişmiş denetim mekanizmalarıdır. Sektörün sağlıklı bir şekilde devamının sağlanabilmesi için artık tüm dünyada uygulanan denetim standartları ve düzenlemelerin gerçekleştirilmesi⁶² kaçınılmaz olmuştur. Aynı zamanda ulusal sektöre gerçekleşen yabancı oyuncu girişi ile birlikte finansal ürün çeşitliliğinin artış göstermesi, bu ürünlere yönelik düzenlemeler hazırlanması açısından tetikleyici bir etki yaratmaktadır. Bu standartların ve düzenlemelerinde ulusal sektörlere girişi ve adaptasyonunda yabancı bankaların payı oldukça büyüktür.

İstikrarı ortaya çıkartan önemli bir faktör de nitelikli insan gücünün ele alınan sektör içerisindeki varlığı ve buradaki yoğunluğudur.

	KAMU	ÖZEL	YABANCI	KALKINMA	TMSF
1990	17,71%	26,62%	40,50%	59,04%	-
1995	24,18%	38,02%	51,36%	57,80%	-
2000	38,02%	52,62%	71,83%	67,03%	52,63%
2001	42,50%	56,49%	64,60%	68,57%	45,62%
2002	45,33%	59,75%	70,59%	69,75%	64,20%
2003	47,96%	64,09%	71,37%	70,72%	63,94%
2004	51,50%	66,21%	74,57%	71,45%	44,67%
2005	53,73%	69,42%	72,18%	73,23%	47,34%
2006	57,59%	73,37%	70,54%	75,03%	43,84%
2007	69,94%	76,98%	71,44%	69,94%	44,92%

Tablo 5 - Eğitim Seviyesi Yüksek Öğrenim ve Üstü Olan Banka Personelinin Mevcut Personel İçerisindeki Payı

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Erişim 01.02.2008 <http://www.tbb.org.tr/net/donemsel/>

Yukarıdaki tabloda yer almakta olan rasyolar, yüksek öğrenim ve lisans üstü eğitim almış personel sayısının toplamının, bankanın toplam personeli içerisindeki payını temsil etmektedir. Nitelikli ve eğitilmiş personelin sektör içerisindeki payları ele alınırken bu oranlamadan hareket edilmiştir. İlköğretim ve orta öğretim kurumlarından mezun olup, bankalarda çalışma hayatlarını sürdüren personelin oranı, eldeki verilerin yüzdelik kısım içindeki diğer bölümüne karşılık gelmekte olduğundan ayrıca belirtilmeye gerek görülmemiştir.

⁶² Çakar, s.37

Ticari Bankacılık faaliyetini sürdürmekte olan kamu sermayeli, özel sermayeli ve yabancı sermayeli bankaların istihdam etmekte oldukları personelin eğitim seviyesini inceleyecek olursak, kamu bankalarının incelemeye alınan her dönem içerisinde en geride kalan kuruluşlar oldukları dikkati çekmektedir. Özellikle 1990 yılına ait verilere göz attığımızda, kamu bankalarındaki nitelikli personel oranının yaklaşık %18, özel bankalarda yaklaşık %27, yabancı bankalarda ise yaklaşık %41 olarak gerçekleştiği görülmektedir. 1990'lı yılların başındaki bu büyük uçurum, yıllar içerisinde dengeli bir görünüme kavuşurken bir yandan da istihdam edilen nitelikli personelin sektör içerisindeki payı yükselmeye devam etmiştir. Yabancı bankaların bankaların Türk bankacılık sistemine girişleri sonucunda, teknolojik açıdan hızla gelişen ve ürün yelpazesi açısından her geçen gün genişleyen bir yapı kazanan sistemde başarılı olmak ve öte yandan genç ve eğitilmiş nüfusun avantajlarından yararlanmak isteyen bankaların politikalarıyla 2007 yılının sonuna gelindiğinde kamu ve yabancı bankaların %70-71 seviyelerinde nitelikli personel istihdam etmekte olduğunu, özel sermayeli bankaların ise 2005 yılından itibaren yabancı sermayeli bankaları bile geride bırakarak %77 oranında nitelikli personel istihdam ettiği görülmektedir. Sektör içerisinde en düşük rasyo TMSF bünyesindeki bankalarda gerçekleşmiş olup, fon bünyesine alınan bankalarda çalışma hayatını sürdüren nitelikli personellerin sektörün diğer oyuncuları tarafından transfer edilmesiyle de yıllar itibarıyla düşüş trendi gözlemlenmiştir. Kalkınma ve Yatırım Bankaları'ndaki veriler de ulusal ve yabancı sermayeli bankaları bir arada içermekte olduğundan bu bankalarda çalışanlar için sektör ortalamasına yakın değerlerin oluşmakta olduğu ifade edilebilir.

2.3. Türkiye'de Uluslararası Bankacılık

2.3.1. Türkiye'de Bankacılığın ve Liberalizasyonun Tarihi Gelişimi

2.3.1.1.1923-1950 Dönemi

1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda ülkenin finansal sistemi 22'si Türk Sermayeli 13'ü ise yabancı sermayeli olmak üzere toplam 35 bankadan oluşmaktayken, ülke geneline yayılmış şube ağı ise toplam 439 şubeden oluşmaktadır.⁶³

⁶³ Cevdet Denizer, **The Effects of Financial Liberalization and New Bank Entry on Market Structure and Competition in Turkey**, 1997 s .6

Ulusal sermayeli bankalar ağırlıklı olarak yerel ve küçük ölçekli bankalar olduğundan sanayileşmeyi ve ticareti finanse edecek bir kapasiteye sahip olamamışlar, diğer yandan yabancı sermayeli bankalar ise ağırlıklı olarak dış ticaret işlemleri ve Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı sermayeli şirketlerin bankacılık işlemleri ile iştigal etmişlerdir.⁶⁴

Kamu kesimi dışında bir ulusal sermaye kaynağına sahip olunamayan dönemde, İzmir İktisat Kongresi’nde ulusal bir bankacılık sisteminin kurulması ve devletin, sanayi kuruluşlarına finansman sağlayacak yeni bankaların kuruluşu için aktif bir rol oynaması gerektiği kararlaştırılmıştır.

1932 yılına kadar özel sektörün teşvik görmüş olduğu sanayileşme stratejileri çerçevesinde, bankacılık ve finansman açısından devlet oldukça liberal politikalar izlemiştir. Ele alınan dönemde kalkınma hareketinin öncüsü olmak güdüsüyle 4 kamu bankası için sermaye desteği sağlanmış olup, özel sermayeli bankaların kurulması da açıkça teşvik edilmiştir. Sektöre yeni giriş için herhangi bir kısıtlama ve engelin bulunmadığı ortamda ağırlıklı olarak tek şubeye sahip ve yerel nitelikte 29 yeni özel sermayeli banka kurulmuştur. 1932 yılı sonunda sistemdeki banka sayısı 45’i ulusal olmak üzere 60’a ulaşmıştır. Tartışmasız olarak bu dönemin en önemli gelişmesi 1930 yılında Ankara’da Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın kurulması⁶⁵ olmuştur.

Özellikle tüm dünyayı etkisi altına almış olan Büyük Bunalım’ın etkisiyle özel sektör daha da zayıflamış ve büyümenin lokomotifi olma gibi bir nitelik ortadan kalkmıştır. Bu durum çerçevesinde yeni açılımlar arayışına girilmiştir. 1945 yılına kadar olan süreç içerisinde günümüzde de faaliyetlerini sürdürmekte olan girişimler kamu öncülüğünde faaliyete geçirilirken, özel sektör ikinci planda kalmıştır. Yeni kamu girişimlerinin finanse edilebilmesi için yeni kamu sermayeli bankaların kurulması göze çarpan başka bir unsurdur. Dünyayı sarsan ekonomik krizin Türk ekonomisini yavaşlatması ve İkinci Dünya Savaşı’nın vuku bulması sonucunda özel sermayeli bankaların sistemden çıkmaya başladıkları bir dönem yaşanmış, sektördeki banka sayısı 1945’te 40’a düşmüşken, aynı dönem içerisinde şube sayısı da 483’ten 411’e gerileme göstermiştir.

---

⁶⁴ Denizer, , s. 5

⁶⁵ Yıldırım, s.2.

2.3.1.2.1950-1980 Dönemi

Bankacılık açısından II.Dünya Savaşının sona ermesi ile başlayan dönemde devletin ekonomideki payının aşağıya çekilmesi ve özel sektörün genişlemesi yönünde çalışmalar hızlanırken, 15 yıllık süreç içerisinde sisteme 27 özel sermayeli 3 de kamu sermayeli banka girişi yaşanmış⁶⁶; 1958 yılı sonu itibariyle sektör içerisindeki banka sayısı 62 olurken, ülke çapında şubeleşme atağı sonucunda banka şubesi sayısı katlanarak artmış ve 1700'e ulaşmıştır. Sektörde banka sayısı açısından 1980'lerin sonuna kadar ulaşılan en yüksek değer bu dönemde gerçekleşmiştir.

Aynı dönemde sisteme yeni giriş yapmış bankalar arasından 10 ulusal sermayeli 4 yabancı sermayeli banka sistem dışına çıkmak durumunda kalmışlardır. Aynı zamanda sistemdeki ufak çaplı bankalar arasındaki birleşmelerle 1960 yılında banka sayısı 59 olmuştur. 1958 yılında yaşanan resesyonun etkisinin azaltmak için uygulanan hükümet politikalarından da sonuç alınamamasıyla sistemden çıkışların da etkisiyle, 1960-1964 yılları arasında kimisi tasfiye edilen kimisi de birleşme yoluyla devralınan 15 bankanın sistemden çekilmesiyle sektör içerisindeki banka sayısı 49'a bu bankaların toplam şube sayısı da 1909'a gerilemiştir. 1963 yılında uygulanmaya başlanan Kalkınma Planı ile bankacılık ve finans konusunda köklü değişiklikler gündeme gelmiştir. Hedeflere ulaşmak için, kaynakların tahsis ve mobilizasyonunda kamu kesimi güdümlü kredi politikaları büyük bir rol oynamış, öncelikli sektörlerle yönelik teşvikler ve diğer katkı sağlayıcı araçlar oluşturulmuştur. Sonuç olarak finansal sistem endüstrileşme politikasının bir aracı konumuna gelmiştir.

1980 yılının ikinci yarısına kadar bu politika uygulanmaya devam edilerek, faiz politikasında bir değişikliğe gidilmemiştir ve kamu tarafından belirlenmeye devam etmiştir. 1940 yılından 1978 yılına kadar olan süreç içerisinde kamu tarafından kontrol altında olan mevduat faizi oranları 6 kere değişikliğe uğramıştır. Genel olarak, uygulanan politikaların neticesinde devletin finansal sektör içerisinde rolü artış göstermiştir. 1983 yılı itibariyle toplam kredi hacminin sadece %25'lik bir diliminin hükümet kontrolü dışında olduğu görülmüştür.

Beklenildiği gibi 1963 yılındaki planlı kalkınma stratejisi yasal düzenlemelere keskin değişiklikler de beraberinde getirirken söz konusu durum 1980 reformlarının

---

⁶⁶ Denizer,s.7

öncü yapısını ortaya çıkarmıştır. Kalkınma planları düzenlemeler üzerinde etkili olurken, zaman içerisinde daha da muhafazakar bir gelişime neden olmuştur.

Kalkınma planlarındaki ortak tema söz konusu dönem içerisinde yeterli ticari bankanın mevcut olduğu ve daha güçlü kurumların oluşup maliyetlerin azalması için küçük bankaların birleşmesi gereğidir. Eğer yeni bir ticari banka kurulması yoluna gidilecekse bunun motivasyon unsuru ve sağlayacağı getiriler açıkça ortaya koyulmalıdır. Öte yandan sanayinin desteklenebilmesi için Kalkınma ve Yatırım Bankalarının faaliyete geçirilmesi gerekliliği üzerinde önemle durulmuş, bunun sonucu olarak da 1962-1975 yılları arasında 4 yeni kalkınma ve yatırım bankası kurulmuştur.⁶⁷ Sektöre giriş önünde bulunan güçlü bariyer ve kısıtlamaların neticesinde 1962-1980 yılları arasındaki yaklaşık 20 yıllık dönemde sadece 3 yeni ticari banka faaliyete geçmiştir. Bununla beraber 1959 yılı itibariyle 59 olan banka sayısı da sistem dışına çıkan veya birleşme yoluna giden bankalar nedeniyle azalarak, dönem sonunda 43'e gerilemiştir.

Özellikle 1970'li yılların başından itibaren sanayi kuruluşlarının banka sahibi olarak ön planda olmaya başlamaları, 2000'li yıllara kadar sektörün temel özelliklerinden biri olarak karşımıza çıkacak olan holding bankacılığının da başlangıç dönemi olarak kabul edilmektedir. 1963 yılından başlayarak 1974 yılına kadar olan süreç içerisinde güçlü bir biçimde izlenen büyüme odaklı politikalar, başta ithal ikame sektörleri, alt yapı ve ağır sanayi sektörlerine gerek kamu gerekse özel kesim yatırımlarını arttırmıştır. Bu dönemde özel kesim yatırımları devlet tarafından desteklenmiştir. Kamu sermayeye ulaşabilir durumdayken, aynı durum özel sektör için geçerli değildi.. Özel sektörün banka kurması veya ortaklığa gitmesi konusunda bir engel bulunmadığı gibi teşvikler gündeme gelmişti. Sonuç olarak, sınırlı girişlerin de etkisiyle, 1970'li yılların başında büyük sanayicilerin sistemdeki özel sermayeli bankaları satın almaları neticesinde sistem içerisindeki özel sermayeli bankaların hemen hemen tamamı holding bankası niteliğine⁶⁸ kavuşmuştur.

1963-1980 yılları arasında bankacılık sistemi içerisinde halihazırda faaliyet gösteren bankaların da hızlı bir şubeleşme yarışına girdikleri gözlemlenmiştir. Faiz oranının kontrol altında olması nedeniyle, mevduat toplama açısından rekabet unsuru yaratan tek nokta fiyat dışı bir rekabet alanı olan ülke genelinde şubeleşme çalışmalarını

⁶⁷ Denizler, s.8

⁶⁸ Yıldırım, s.3

hızlandırmış, 80'li yıllara kadar hem kamu hem de özel sermayeli bankaların yeni şube açma yarışı sektörün en belirgin özelliklerinden biri haline gelmiştir.

Özellikle reel faiz oranlarının giderek negatif oranlara ulaşması, mevduat toplamak ve bunları gerçek aktiflerde değerlendirmek amacıyla yeni şubeler açmak oldukça kârlı bir politika haline gelmiştir.

Enflasyonun sürekli olarak artış göstermekte olduğu ve faiz oranlarının kamu kontrolü altında olduğu bu dönemde bankalar açısından kâr maksimizasyonu ön planda olmuştur. Dile getirmiş olduğumuz faktörlerle bağlantılı olarak 1960 yılında 1720 olan şube sayısı, 20 yıl içinde 5769'a yükselmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken husus şube sayısındaki bu sıçramanın, banka sayısının azalmakta olduğu bir dönemde gerçekleşmiş olmasıdır. Bankaların şubeleşme için gerçekleştirdiği yatırım miktarı olması gereken optimal noktanın oldukça üzerinde bir şekilde oluşmuştur. Sektörün konsantrasyonunun da yükselmesi, yeni girişlerin sınırlı kaldığı ortamda mevcut bankaların piyasa paylarını yükseltmesinden kaynaklanmaktadır.

2.3.1.3.1980 Sonrası Dönem

1980 yılı Haziran ayında, gerçekleştirilen yapısal düzenleme ve geniş çaplı serbestleşme hareketleri ithal ikameci politikaların uygulanmış olduğu dönemin sonunu getirirken, hükümet de finansal reform çalışmalarına hız vermiştir. Bu reform çalışmalarının başlıca hedefi liberal bir ekonomik yapıyı destekleyecek rekabetçi ve etkin bir finansal sistemin geliştirilmesi olarak ön plana çıkmış olup, deregülasyon ve sisteme giriş engellerinin kaldırılması ile mümkün olabilecektir.⁶⁹ Reformlar kredi ve mevduat faizi üzerindeki kısıtlamaları ortadan kaldırırken, gerek yeni oyuncular gerekse yeni finansal araçların sektöre girişi açısından olumlu etki sağlamıştır. Deregülasyonun başlangıcında faiz oranlarının hızlı bir biçimde yükseliş göstermesi sistem içerisindeki büyük bankaların kendi aralarında bir centilmenlik anlaşmasına giderek, düşük seviyelerde tutma çabalarını ortaya çıkarmıştır. Ancak, bu durum fazla uzun sürememiş, bankerlerin yüksek faizle mevduatları kendilerine çekmelerini önlemek isteyen bankalar, faizleri reel açıdan uç noktada yüksek seviyelere taşımıştır.

Söz konusu durum, reel sektör firmalarının içerisinde bulunduğu mali sıkıntı ile birleşince 2 yıl içerisinde 6 ticari banka sistemden çekilmek durumuyla karşı karşıya

---

⁶⁹ Denizler, s.12

kalmışlardır. TCMB 1988 yılı ortalarına kadar mevduat faiz oranları pozitif reel getiri sağlayacak şekilde kontrol altında tutmaya devam etmiştir. 1988 yılının son çeyreği itibariyle mevduat oranları tekrar serbestleştirilirken, bir kaç ufak müdahale dışında bu uygulama süreklilik kazanmıştır. Bu nedenle de reform politikaları 1980 yılında ortaya çıkmasına rağmen fiyat rekabetinin ortaya çıkması 1988 yılının son çeyreğine kadar mümkün olmamıştır. Şüphesiz faiz oranlarının yüksek seviyelerdeki seyri finansal sistemin büyümesi ve derinleşmesi yönünde bir sonuç ortaya çıkarmıştır

Anahtar noktalardan biri olan sisteme yeni girişler konusunda başarıya ulaşılmış olup, düzenlemeleri takip eden 10 yıllık dönem içerisinde 12'si ulusal sermayeli, 19'u yabancı sermayeli 31 yeni banka girişi gerçekleşirken; 8 banka birleşme ya da tasviye neticesinde sistem dışına çıkmış olup, sektördeki banka sayısı 43'ten 66'ya yükselmeyi başarmıştır. Bununla beraber, bu dönemde yeni giriş yapan oyuncular ticaretin finansmanı ve büyük kurumsal bankacılık alanında uzmanlaşmış kuruluşlar olup ,üç büyük şehirde şubeleşme gerçekleştirirken herhangi bir kısıtlama bulunmamasına rağmen bireysel bankacılık alanında faaliyet göstermek açısından çekimser kalmışlar ve bu alanda etkileri sınırlı kalmıştır.⁷⁰

Şüphesiz başta yabancı bankalar olmak üzere sektöre gerçekleştirilen yeni girişler insan kaynağı ve finansal teknolojinin gelişimi açısından önemli bir görev üstlenmiştir. Gerçekleştirilen reformların neticesinde beklenildiği gibi sektörün konsantrasyonunda gerileme görülmüştür. 1980 yılından itibaren özellikle faiz oranlarının serbestleşmesi yönünde atılan adımların etkisiyle sistemin hakim bankalarının piyasa payının düşüş eğilimine girmiş olduğu, öte yandan takipçi bankaların ise aynı paralelde paylarını arttırmış oldukları görülmüştür. Yaşanan yeni girişlerin de etkisiyle birlikte 1980-1990 döneminde ilk beş bankanın sektördeki konsantrasyon oranı %69'dan %55'e gerilemiştir. İlk 10 banka açısından inceleme yapıldığında ise 1980 yılında %88 olan mevduat kalemindeki yoğunluk, 1990 yılına gelindiğinde %82'ye gerilemiştir. Banka bazında değişmeler yaşansa bile sektörün hakim bankalarının aldıkları toplam payda çok büyük dalgalanmaların yaşanmadığı görülmüştür. Bireysel bankacılık alanında en önemli rekabet faktörü, hanehalklarının elindeki temel varlık olan tasarruf mevduatı olmuştur.

---

⁷⁰ Denizer, s.14

1991 yılı itibariyle sistem içerisindeki toplam mevduat hesabı sayısının yaklaşık %80'ini temsil edecek bir şekilde, 45,6 milyon adet banka hesabının 36,7 milyon adedi tasarruf mevduatı hesabı olmuştur. 1980-1987 döneminde ilk 10 bankasının tasarruf mevduatı toplamından almış oldukları pay %92 gibi oldukça yüksek bir seviyeye ulaşmıştır. Bu dönemi takip eden 4 yıllık sürecin sonunda da konsantrasyon oranı %83 düzeyine gerileme göstermiştir. Diğer bir ilgi çekici veri mevduat hesaplarının sayısının gelişimi ile ilgilidir. 1980-1991 döneminde yaklaşık 11 milyon adet yeni mevduat hesabı açılırken, sistemdeki mevduat sayısı 36,7 milyona ulaşmıştır. İlk 10 bankanın bu konudaki yoğunluğu da %89'dan %94'e yükselmiştir. Mevduat hesabı sayısı açısından büyük bankaların payının yükselmiş olması, küçük tasarruf sahiplerinin bu bankaları tercih etmelerinden kaynaklanmaktadır. İlk 10 bankanın, bireysel bankacılığın çerkerdeğini oluşturan mevduat hesapları açısından güç kaybetmediği ifade edilebilir. 1980'lerin ortalarından itibaren bankaların kârlarından gözlemlenen artış, 1990'lı yılların sonlarına gelindiğinde OECD ülkeleri ortalamalarının 5 katı seviyesine ulaşmıştır. Reform yıllarını takip etmekte olan aynı dönem içerisinde faaliyet giderlerinde görülmekte olan düşüş trendi 1988 yılından itibaren yukarı yönlü ivme kazanarak OECD ortalamasının iki katına kadar yükselmiştir. Bu çerçevede deragülasyonların sermayenin akılcı bir biçimde kullanılmasının ve etkinliği arttırmasının beklenildiği ölçüde gerçekleşmediğini ifade edebilmekteyiz. Ele alınan koşullar altında bankaların kâr edebilirliği ürün ve hizmetlerin etkinliği ile değil, piyasada güç sahibi olmaya ve çeşitli piyasa aksaklıklarına dayanmaktadır.

2.3.2. Türkiye'de Yabancı Banka Yatırımlarının Nedenleri

2.3.2.1.2001 Krizi Sonrası Yeniden Yapılanma ve Makro Ekonomik İstikrar Ortamı

Güçlü ekonomiye geçiş programı⁷¹ genel anlamda Türk ekonomisinin topalarlanmasına yönelik olmakla birlikte bankacılık sektörü ile ilgili maddeleriyle de bankacılık sektöründe köklü değişiklik ve yapılanmanın yolunu açmıştır. Kamu bankaları, TMSF bünyesindeki bankalar ve özel bankalar için belirlenen temel başlıklar şu şekilde özetlenebilir.

⁷¹ http://www.tcmb.gov.tr/yeni/duyuru/eko_program/program.pdf Erişim 06.06.2007

Kamu Bankalarına zarar oluşturacak görev verilmemesi ve sermaye yapılarının güçlendirilmesi kararlaştırılırken, sermaye yapılarının kuvvetlendirilmesi için de gerekli adımlar atılmıştır.

TMSF bankalarına yönelik olarak ise şube ve personel sayılarının rasyonel seviyelere indirilmesi karara bağlanırken, alacakların tahsil kabiliyetini arttırıp sürecin hızlandırılması yönünde alt yapı çalışmaları hızlandırılmış ve satılmayan bankaların tek bir çatı altında⁷² birleştirilmesi öngörülmüştür.

Özel sermayeli bankaları için sermaye yapısının güçlendirilmesi için takvim oluşturulmuş, birleşme ve satın almalara yönelik düzenlemeler şekillendirilmiş, mali olmayan iştiraklerle bağların koparılması yönünde somut adımlar atılırken, vergi ve karşılıklar politikalarının gözden geçirilmesi kararlaştırılmıştır.

TEMEL GÖSTERGELER	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
GSYİH BÜYÜMESİ (%)	-9,4	7,9	5,9	9,4	8,4	6,9	4,5
KİŞİ BAŞINA GSYİH (Bin USD)	2.101	2.609	3.383	5.483	6.659	7.212	9.333
ÜFE ⁷³	89	31	16	14	3	12	6
TÜFE	70	30	20	9	8	10	8
TRY / USD	1,4466	1,6397	1,3933	1,3363	1,3418	1,4056	1,1593
TRY / EUR	1,2812	1,7189	1,7575	1,8233	1,5875	1,8515	1,706
TCMB O/N FAİZ (%)	770	63	43	19	14	19	17
İHRACAT (Milyar USD)	31	35	46	63	73	85	107
İTHALAT (Milyar USD)	40	46	67	97	116	137	170
CARİ İŞL.DENGESİ (Milyar USD)	2	-1	-7	-16	-23	-32	-38
BÜTÇE AÇIĞI/GSYİH	17	15	11	7	2	1	2

Tablo 6 - 2001 Krizi Sonrasında Türk Ekonomisinde Temel Makro Ekonomik Göstergeler

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Bankalarımız Kitapları 2001-2007

⁷² Birleşik Fon Bankası A.Ş.

⁷³ Üretici Fiyat Endeksi 2004 yılından beri kullanılmakta olan bir gösterge olduğundan, önceki yıllara ait bilgiler, kullanılmakta olan Toptan Eşya Fiyatları Endeksi (TEFE) temel alınarak kullanılmıştır.

2001 Şubat krizinin yaratmış olduğu ekonomik bunalım ortamı içerisinde milli gelirin düşüş gösterdiği, borçlanma faizlerinin⁷⁴ kimi zaman %3000'lerin üzerine çıkmış olduğu, döviz kurlarında %100 düzeyinden daha fazla bir yükselişin meydana geldiği bir dönem yaşanmıştır. Bu krizi takip eden süreçte ülke yönetiminde uzun yıllar sonra bir tek parti hükümetinin yer almasının iç ve dış piyasada yaratmış olduğu olumlu hava, Avrupa Birliği müzakereleri çerçevesinde kat edilen mesafe, bütçe açığının kamu maliyesi üzerinde yükünün azaltılması, uygulamada olan ekonomi politikalarının özellikle ülkenin temel sorunlarından en önde geleni olan enflasyon karşısında elde ettiği başarılar gibi nedenler bir araya gelerek Türk ekonomisinin performansının yukarı yönde hareketinde etkili olmuştur. İstikrarlı bir şekilde makro ekonomik göstergelerinde olumlu sonuçlar elde etmeye başlayan Türk ekonomisinin, yabancı yatırımlar açısından potansiyeli yüksek bir piyasa olması nedeniyle de doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında büyük artışlar yaşanmıştır.

2.3.2.2. Bankacılık Sektörünün Potansiyelinin Altında Olması

Türk bankacılık sektörünün potansiyelinin neresinde olduğu konusunda bize gösterge olarak teşkil edecek olan unsurlar çeşitli büyüklüklerin dünyadaki ortalaması ve özellikle de üyelik müzakereleri süreci devam etmekte olan Avrupa Birliği ülkelerine ait ortalamaları olacaktır.

Bankacılık sektörünün aktif büyüklüğünün milli hasılaya oranı yaklaşık %80 seviyesindeyken, aynı oran Avrupa Birliği'ni oluşturan ülkeler için %300'lere ulaşmıştır. Benzer bir biçimde İpotekli Konut Finansmanı'nın aldığı pay Avrupa Birliği için %37-40 aralığındayken,⁷⁵ Türkiye'de yeni yeni kullanılmaya başladığından %4-5 seviyesinde kalmıştır. Kurumsal kredi hacminin oranı ise Türkiye'de %23-25 bandındayken, Avrupa Birliği'nde %50'nin biraz üzerindedir. Başka bir ifadeyle, üye olmaya çalıştığı birlik ortalaması ile karşılaştırıldığında Türk bankacılık sisteminin büyüme potansiyeli oldukça yüksek durumdadır.

2007 yılında küresel piyasada yoğun bir biçimde etkisini göstermiş olan sub-prime mortgage krizi ve ulusal piyasada özellikle yılın ikinci yarısından itibaren

⁷⁴ Çakar, s.77

⁷⁵ T. Arapoglou, (2007) **Türkiye Bankacılık Sektöründe İddialı Bir Ülke**, 2007, Insight Yased Sayı: 27 s.13

kendisini göstermeye başlayan siyasi belirsizlik ortamının olumsuz etkilerine rağmen Türk Bankacılık Sektörü başarılı bir performans sergilemeyi başarmıştır. Bankacılık sektörünün toplam aktif büyüklüğü 2005 yılındaki %29'luk ve 2006 yılındaki yaklaşık %23'lük büyümenin gerisinde kalmış olsa da yıl sonu itibariyle yaklaşık %17'lik bir büyüme gerçekleştirmeyi başarmıştır. Sektörün aktif büyüklüğünün, GSYİH'ye oranı yaklaşık %70 oranında gerçekleşmiş olup, Avrupa Birliği ortalaması olan %300'lük performansın oldukça altında bir seviyede oluşmuştur. 2000'li yılların başında %80'lere yaklaşmış olan bu göstergedeki gerilemenin ana sebebi Türk ekonomisinin bankacılık sektöründen daha fazla büyümesinden kaynaklanmaktadır.

Uzun dönemli beklentiler değişmemekle birlikte, kısa dönemli belirsizlik ve riskler söz konusudur. ABD çıkışlı mortgage krizi doğrudan bir etki göstermemiş olsa da, kredi plansmanlarını yurt dışı kaynakla finanse eden bankacılık sisteminin maliyetlerini dolaylı bir biçimde yükselterek olumsuz bir etki göstermiştir.

Gerek yurt dışı türbülansın etkilerinin dolaylı ve sınırlı bir şekilde gerçekleşmiş olması gerekse ulusal ekonomide piyasa payı elde etmek için girilen yoğun rekabet neticesinde net faiz marjının düşüş trendi devam etmektedir. Rekabetçi ve etkin ortamın artarak devam etmesi için kamu tarafından da gerekli çalışmalar sürdürülmekte olup, bankacılık sisteminin hakim bankalarından Vakıfbank ve Halkbank'ın özelleştirme çalışmaları devam etmekte 2008 yılı içerisinde de sona erdirilmesi planlanmaktadır⁷⁶.

2004 ve 2005 yıllarında %50'li seviyelerde gerçekleşmiş olan kredi genişlemesi rasyosu 2006 yılında %46 olurken, ilk 6 aydaki durgunluğa rağmen 2007 yılı genelinde ise %30,4'lük bir performans göstermiştir.

Toplam kredilerin GSYİH içerisindeki payı 2006'da %39,7 iken, 2007 yılında %34,2 olarak gerçekleşmiştir. Kredi genişlemesinde tetikleyici olan faktör tüketici kredilerinde gerçekleşen hızlı büyümenin devam etmedisir. Bir önceki yıl içerisinde %50'nin üzerinde bir büyüme sağlayan tüketici kredileri, 2007 yılında yaklaşık %38'lik bir büyüme sağlamıştır. Türk bankacılığı açısından en büyük genişleme potansiyeli olan ürün ipotekli konut finansmanı kredileri olarak görülmektedir. GSYİH'nın sadece %4'üne karşılık gelen hacmi ve inşaat sektöründe yeniden yapılaşma çalışmaları nedeniyle devam edeceği öngörülen canlılık neticesinde 2006 yılındaki %88'lik; 2007 yılındaki %39'luk artışın devam edeceği öngörülmektedir.

⁷⁶ "Turkey 2007", EFG Eurobank, **New Europe Quarterly Economic Review**, 2008 April, s.66

Kurumsal krediler açısından bireysel kredilerdeki artışın gerisinde kalsa da genişlemenin devam ettiği ifade edilebilir. 2006 yılı Kasım ayında yıllık bazda %44 ile rekor bir büyüme yakalayan kurumsal krediler, 2007 yılında %27,2'lik bir büyüme gerçekleştirmiştir.

TCMB tarafından düzenlenen bankacılık kesimi beklenti anketinin sonuçlarına göre kurumsal bazda kredi genişlemesinin benzer bir büyüklükte ve istikrarlı bir biçimde devam edeceği ifade edilmiştir.⁷⁷

Ulusal piyasada mevduatın krediye dönüşüm oranının 2006'da %71 iken, 2007 sonunda %80 seviyelerine ulaşması, sistemin likitide riskinin de yükseldiğine işaret etmekteyken, kredi genişlemesinin önünü kesecek bir fon kaynağı kısıntısı şu an için öngörülmemektedir. Küresel mortgage krizinin etkisiyle fon kaynağı, tüm ülkeler için geçerli olduğu gibi Türk Bankacılık sistemi içerisindeki oyuncular için de son derece önemli bir noktaya gelmiştir. Genişleme trendini devam ettirmek isteyen bankaların daralan kaynaklar ve artan maliyetler göz önüne alındığında mevduat kaynağına daha fazla yönelme sağlayacağı herkes tarafından kabul görmektedir. Bu nedenle son bir kaç yılda kredi plasmanını yurt dışı kaynaklı kredilerle finanse eden Türk Bankacılık sisteminde 2008 ve takip eden yıllarda mevduat bankacılığı açısından yeniden rekabetin canlanması olası görülmektedir.

Türk Bankacılık sisteminin kârlılığı artış göstermeye devam etmiştir. 2006 yılında %90'lık büyük bir sıçrama gerçekleştiren kârlılık artışı, 2007 yılında da %31,3'lük bir yükseliş sergilemiştir. Kârlılığı etkileyen lokomotif unsur net faiz gelirlerinden elde edilen getiredeki artışın sürmesidir. Aktif kârlılık oranı 2006 yılında %3,3; 2007 yılında ise %3,4 olarak gerçekleşirken, Özkaynak kârlılığı 2006 yılında %21 seviyesinden, 2007 yılında %25'e ulaşmayı başarmıştır. 2006 yılında %3,8 olarak gerçekleşen takip altındaki krediler rasyosu seviyesi korumuş hatta bir miktar gerileyerek 2007 yılı sonunda %3,5 seviyesinde oluşmuştur. Bu gerilemede temel etken kredi genişlemesi içerisinde batık kredi hacminin daha düşük bir oranda büyümesidir.

⁷⁷ Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Beklenti Anketleri, 2008 1. Dönem Anketi Erişim 10.03.2008 <http://www.tcmb.gov.tr/ikt-yonelim/beklenti/beklenti.pdf>

TEMEL BANKACILIK GÖSTERGELERİ							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
GSYİH'ye Oran (%)							
Aktif Toplam	89,8	76,4	69,6	54,9	62,7	65,9	69,5
Toplam Krediler	22,6	17,2	18	17,4	23,1	28,9	34,2
Toplam Krediler (YP)	-	-	-	-	6,6	7,4	8,2
Kurumsal Krediler	17,5	12,3	14,4	14,2	18,9	22,7	26,1
Bireysel Krediler	-	2,4	3,6	4,7	7	9,1	11,4
İpotekli Konut Kredileri	-	-	-	-	1,9	3,1	3,9
Toplam Mevduat	58,6	49,6	43,3	34,2	37,5	40,6	42,7
Toplam Döviz Tevdiatı	-	-	-	-	13,6	15,2	14,3
Değişim (%)							
Aktif Toplam	62	25,9	17,4	22,7	29,5	22,8	16,4
Toplam Krediler	33,4	12,4	35,2	50,6	54,2	46,1	30,4
Toplam Krediler (YP)	-	-	-	-	-	31	22,8
Kurumsal Krediler	-	3,8	50,5	54,5	53,9	40,1	27,2
Bireysel Krediler	-	-	94,4	106	76,7	51,8	37,5
İpotekli Konut Kredileri	-	-	-	-	-	88,4	38,8
Toplam Mevduat	87,3	25,1	12,6	23	27,2	26,5	16
Toplam Döviz Tevdiatı	-	-	-	-	-	30,2	3,6
Yüzde (%)							
Sermaye Yeterlilik Oranı	15,3	25,1	30,9	28,8	24,2	22,4	18,8
Sermaye / Aktif Toplam	7,9	11,9	14,2	15	13,5	-	-
Takip Altındaki Krediler	29,3	17,6	11,5	6	4,8	3,8	3,5
Aktif Kârlılık	-5,5	1,1	2,3	2,3	2,7	3,3	3,4
Özkaynak Kârlılığı	-69,4	9,3	16	16,4	11,8	21	24,9

Tablo 7 - Bankacılık Sektörünün Temel Göstergeleri
Kaynak : New Europe (EFG Eurobank Quarterly Review)

Sistemin Sermaye Yeterlilik oranı, Basel kriteri olan %8'in ve BDDK'nın gösterge rasyosu olan %12'nin⁷⁸ oldukça üzerinde olup, yaklaşık %19 olarak

⁷⁸ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Erişim 20.10.2007
http://www.bddk.org.tr/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanunu/15405411%20Say%C4%B1%C4%B1%20Bankacilik_Kanunu.pdf

gerçekleşmiştir. 2001 krizi sonrası dönemde genellikle %20-%30 bandında hareket eden sermaye yeterlilik rasyosu, bankaların portföylerinde devlet iç borçlanma senetlerinin azalması⁷⁹ buna karşılık her geçen dönem kâr marjı daha yüksek olan kredi plasmanına gidilmesi neticesinde %20 seviyesinin altına gelmiş bulunmaktadır.

2.3.2.3.Net Faiz Marjı Faktörü

Net faiz marjı kavramının temel belirleyicisi olan unsur “kaynak maliyeti”dir. Gelişmiş ülkelerde net faiz marjı düşük seviyelerde seyrederken; gelişmekte olan ülke ekonomilerinde ise söz konusu marj yüksektir. Burada gelişmiş ülkelerde kaynak maliyetinin oldukça düşük seviyelerde olmasının payı büyüktür. Belirtildiği gibi gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerin bankacılık sistemleri açısından farklılık mevcut olmakla beraber, uzun vadede incelendiğinde gelişmekte olan ekonomilere gerçekleşecek yabancı banka yatırımları ile birlikte rekabet ortamının artış göstereceği, dolayısıyla da bankacılık sektöründe net faiz marjının giderek daralacağı ve kârlılık rasyolarının da gerileme yaşayarak gelişmiş ülkelerle yakın seviyelere ulaşılacağı öngörülmektedir.

Ex-ante olarak ele alınacak olursa “reel kredi faizi oranı ile reel mevduat faizi oranı” arasındaki fark olarak tanımlayabileceğimiz net faiz marjı; ex-post olarak ifade edilmek istenirse “kredi faiz gelirleri ile mevduat faiz giderleri” arasındaki fark⁸⁰ olarak açıklanmaktadır. Net faiz marjını etkileyen faktörler üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde bankaların aracılık işlemlerindeki maliyetlerini etkilemekte olan sektörün makro ve mikro ekonomik faktörler olarak iki ana başlık altında ele alınabilir.

Finansal piyasaların derinliği, enfasyon, döviz kuru ve sermaye hareketleri gibi makro ekonomik değişkenlerin istikrarlı ve olumlu bir seyir izlemesi, sektörün kırılganlığını ortadan kaldırıp değişkenliği kontrol altına alırken, bankaların kredi ve mevduat faiz oranları üzerindeki politikalarını da düşük maliyet ortamı ve koşulları sağlayarak pozitif doğrultuda etkilemektedir. Aksi takdirde istikrardan uzak ve oynak nitelikli bir konjonktür içerisinde bankaların maliyetleri yükseliş gösterecek, bu durum da aynı şekilde fiyatlandırmayı etkileyecektir.

⁷⁹ **Türk Bankacılık Sistemi 2002-2005**, Bankalar Birliği Konferans Sunumu 2006, s. 28

⁸⁰ S.Claessens, A. Demirgüç-Kunt, H. Huizinga, “How Does Foreign Entry Affect the Domestic Banking Market?” 1998, **The World Bank Policy Research Working Paper** No:1918, s.12

Net faiz marjı üzerinde belirleyici mikro ekonomik faktörler içerisinde zorunlu karşılık politikası (finansal vergiler), kredi kalitesi (sorunlu kredilerin oranı), yabancı sermayenin sektör içerisindeki varlığı (piyasa güçleri), rekabet ve operasyonel maliyet gibi kavramlar⁸¹ yer almaktadır.

Bilindiği gibi net faiz marjı yabancı sermayeli bankalarda yüksek olarak oluşurken, başta kamu bankaları olmak üzere ulusal sermayeli bankalarda düşük seviyelerdedir. Ulusal sermayeli bankaların temel fon kaynağı olan mevduatın maliyetinin yüksek olması öte yandan kaynak için çoğu zaman mevduata yönelik bir gereksinimi bulunmayan yabancı sermayeli bankaların fon kaynaklarının kompozisyonunun farklılığı maliyet açısından yabancı sermayeli bankalara avantaj sağlamaktayken, yabancı bankalar bu avantajlarını plasman işlemlerinde ulusal bankalarla paralel fiyatlandırma politikası izleyerek realize edebilmektedirler.

Yıllar	Net Faiz marjı (NIM ; %)
1988-1995	6,3
1995	6,3
1996	7,6
1997	7,7
1998	9,4
1999	6,6
2000	4,3
2001	7,8
2002	6,0
2003	4,5
2004	5,3
2005	4,0
2006	3,8
2007	3,1

Tablo 8 - Türk Bankacılık Sisteminde Net Faiz Marjı

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Toplu Mali Tablolar Aralık 2002- Eylül 2007

<http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp>

⁸¹ Çakar, s.83

Türk Bankacılık sektöründe, yoğunlaşma oranının önceki dönemlere kıyasla azalış göstermiş olduğu 1995-1999 döneminde, net faiz marjlarında da bununla paralel bir gerileme yaşanmış olsa da, 2000 ve 2001 yıllarında yaşanmış olan ve sonuçları açısından Türkiye Cumhuriyeti'nin en ağır krizi olarak gösterilen finansal bunalım sonrasında çok sayıda bankanın sistem dışına çıkması söz konusu olmuştur. Sistem dışına çıkmış olan bankaların yanı sıra birleşme ve satın alma işlemleri ile birlikte azalan banka sayısı, sistemin yoğunluğunu tekrar yukarı seviyelere taşıırken, beklenildiğinin aksine net faiz marjı yükseliş göstermemiş, aksine marj daha da kapanmıştır. Bunun iki sebebi olduğu öne sürülebilir. Sistemin temelini oluşturan 7 büyük bankanın piyasa güçlerini kullanıp fiyat yükseltme politikasını tercih etmemeleri ilk neden olarak ifade edilirken, bu bankaların dışında kalmakta olan takipçi bankaların piyasa paylarını arttırabilmek için rekabet ortamına uyum sağlamaya çalışmaları⁸² diğer nedeni ortaya çıkarmaktadır. Bu iki ana unsurun ortaya çıkmasında yardımcı rol oynayan faktörler ise küreselleşen piyasada fonlama olanaklarının artmış olması, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde atılan adımlar, kamu kesiminin borçlanma gereksinimindeki düşüş neticesinde bankaların kamuyu fonlama imkanının azalmış olması, güçlü ekonomiye geçiş programı kapsamında bankaların etkinliklerini arttırmaya yönelik olarak şube ve personel yapısında rasyonelleşmeye gidilmesi, bankacılığın kurumsallaşması yönünde düzenlemeler, internet bankacılığı alanında kat edilmiş olan mesafe ve kuşkusuz, bu faktörlerin hepsinin bir araya gelmesinin sonucunda ortaya çıkan olumlu ekonomik beklentiler⁸³ olarak sıralanabilir.

2.3.2.4.Marka Değeri Faktörü

Marka değeri (franchise value) faktörü iki taraflı çalışan bir unsur olarak incelemeye alınmalıdır. Özellikle 2000 Kasım ve 2001 Şubat krizleri sonrası Türk bankacılık sistemi içerisinde yer alan bankaların marka değerlerinin düşmüş olması yabancı oyuncuların piyasaya girişi için oldukça avantajlı bir yatırım ortamı oluşturmuştur. Bu dönemde dünyanın önde gelen küresel bankalarından HSBC'nin

---

⁸² Yayla, s.54

⁸³ Yayla, s.54

TMSF'ye devrolmuş olan Demirbank'ı satın alması⁸⁴ bu hususa örnek olarak gösterilebilir.

Banka hissedarları açısından marka değerinin önemi ise belirli bir büyüklüğe ulaşmış ve kârlı çalışan bankaların tatmin edici bir fiyat seviyesinden satılması işlemidir. Finansbank'ın NBG'ye satış işlemi⁸⁵ bu düşünceye somut bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3.2.5.Aksak Rekabet Koşullarını Oluşturan Faktörlerin Kaldırılması

Piyasaların içerisinde bulunan bazı uygulamalar piyasanın tam rekabetten uzaklaşmasına sebep olmaktadır. Bankacılık açısından bakacak olursak mevduat sigortasının yanlış bir şekilde uygulanması, kamu bankalarının sektör içerisindeki paylarının yüksek olması ve sektöre giriş çıkışın önünde engeller bulunması aksak rekabet koşullarını ortaya çıkartan unsurlar⁸⁶ olarak dikkat çekmektedir.

Piyasaya giriş çıkış engeliyle anlatılmak istenen mali yapısı itibariyle faaliyet göstermesi sakıncalı olan bankaların sistem dışına çıkarılmaması ve yeni banka kuruluşunda tam serbestliğin bulunmamasıdır. Türkiye'de uzun yıllar boyunca mali yapısı bozulmuş olan bankalar 3182 sayılı Bankalar Kanununun 64. maddesi uyarınca Hazine Müsteşarlığı'nın yakın izlemesine alınmış ancak yaptırım ve yükümlülükler gerektiği gibi uygulanamamıştır. Bankaların sektör dışına çıkışındaki bu yanlış uygulamalar, yeni girişler için de uygulanarak rekabet koşulları ortadan kaldırmıştır. BDDK'nın kurulmasından sonra yaptırımların sınırlarının belirgin bir biçimde belirlenmesi, mali bünyesi bozulan ve faaliyetini sürdürmesi sakıncalı olan bankalar TMSF kapsamına alınarak tasfiye edilmesi gibi uygulamaların yanında yeni girişler ile ilgili bir kısıtlama ya da engel bulunmaması da yukarıda sözü edilmekte olan olumsuzlukların ortadan kalkmasına yardımcı olmuştur.

Mevduat sigortası uygulaması bankalardaki Türk Parası Mevduat ve döviz tevdiat hesaplarına sağlanan devlet güvencesi olarak bilinmektedir. Özellikle finansal türbülans ve kriz dönemlerinde sınırsız olarak uygulanan bu politika güven ortamının

⁸⁴ Asimetrik enformasyonun önüne geçilmesi amacıyla, piyasa hakkında geniş bir veri tabanına sahip bir kuruluşun satın alınması açısından ayrıca önem taşıyan bir işlemdir.

⁸⁵ Çiğdem Subaşı, **Özyeğin Modeli**, 2008, CNBC-E Business Dergisi Mayıs 2008, s:42-50, s.46

⁸⁶ Türkiye Bankalar Birliği, **Banka Birleşmeleri ve Devralmaları Sorunlar, Önlemler ve Öneriler**, 2000, s.5.

sağlanmasının ardından terk edilmezse sistemin yapısı için tehlike arz eder duruma gelmektedir. En somut örneklerinden biri 1994 krizi sonrası Türkiye’de tasarruf mevduatına %100 devlet güvencesi verilmesi uygulaması sonucunda yaşanmıştır. Sınırsız devlet güvencesinin kriz sonrası ortamda da sürdürülmesi özellikle mali yapısı bozuk küçük ve orta ölçekli bankaların bu güvenceyi kullanıp risk almasına, özellikle mevduat bacağına oluşan yüksek faiz rekabeti sonucunda da sağlıklı bankaların da bilanço yapılarında bozulmalar oluşmasını sebebiyet vermiştir. Geçtiğimiz dönemde sınırsız olarak uygulanan mevduat sigortası politikasına son verilerek TMSF tarafından belirlenen 50.000 YTL’lik⁸⁷ sınır uygulamaya konularak suistimallerin ve olumsuz neticelerin önüne geçilmiştir.

Kamusal sermayeli bankalar, ana statülerinin yüklediği bürokratik yoğunluk nedeniyle yönetsel açıdan etkin olamamakta, bunun sonucunda her geçen gün gelişen bankacılık sektörünün gerektirdiği hız ve değişime ayak uyduramamaktadırlar. Bununla birlikte çeşitli yasal ve yönetsel düzenlemeler, kamusal bankalara bankacılık faaliyetleri dışında pek çok özel görevler yüklemiştir. Bu durum, bankaların kaynaklarının etkin olmayan alanlara kaymasına yol açmakta ve kaynak maliyetlerini de dolaylı biçimde arttırmaktadır. Kamu bankalarının dış müdahaleye açık olması nedeniyle, elde ettikleri sonuçlar her zaman tatmin edici olmamaktadır⁸⁸. Kamu sermayeli bankaların özel sermayeli bankalarla kıyaslandığında fon kaynağı açısından avantajları bulunmaktadır. Kamu sektöründe çalışan kişilerin maaşlarının ve emekli aylıklarının kamu bankaları aracılığıyla ödenmesi neticesinde, bu bankalar hiç bir ek faaliyette bulunmadan maliyetsiz bir fon kaynağına sahip olmaktadır. Bu nedenle de faiz marjı açısından özel bankalarla karşılaştırıldığında avantajlı konumda bulunmaları, rekabet ortamının zarar görmesine sebep olmaktadır.

2.3.2.6. Beşeri ve Coğrafi Avantajlar

Uluslararası yatırımlarla faaliyet alanlarını genişleten bankaların amacı girilen piyasalarda piyasa paylarını ve kârlarını yükseltmektir. Bu nedenle özellikle şubeleşme

⁸⁷ Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Mevzuatı Erişim 08.09.2007

http://www.tmsf.org.tr/index.cfm?fuseaction=public.dsp_menu_content&menu_id=5#1

⁸⁸ Mehmet Cihangir, **Türkiye’de Banka Birleşmeleri ve Birleşen Bankaların Verimlilik ve Etkinliğin Ölçülmesi Üzerine Karşılaştırmalı Uygulamalı Bir İnceleme**, 2004, A.Ü S.B.E. İşletme Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara s.107

alanında agresif büyüme politikaları izleyen bankalar için bu şubelerde çalışacak olan personelin de niteliği ayrı bir önem taşımaktadır. Bu nedenle genç ve eğitimli nüfus açısından sadece bulunduğu bölgenin değil, dünyanın önemli beşeri kaynaklarından birine sahip olan Türkiye bu açıdan yatırımcılar için rakiplerine oranla avantaj taşıyan bir ekonomi konumunda bulunmaktadır.

Coğrafi yakınlık kavramı genellikle imalat sanayi alanında faaliyet gösteren çok uluslu kuruluşlar için anlam ifade etse de, finansal kuruluşlar için de finansal merkezlere olan yakınlık ve iletişim vb. operasyonel maliyetler açısından önem taşıyan bir unsurdur.

Türkiye’de bankacılık konusunun oldukça hassas ve önem arz etmesinin nedeni finansal sistem içerisinde kapladığı yerden kaynaklanmaktadır. Bir ulusal ekonominin gelişmişlik seviyesi o ekonominin finansal sisteminin gelişmişliği ile paralel bir seyir izlemektedir. Bahsi geçen finansal sistemin temeli de mali aracı kurumlara dayanmaktadır.

Mali aracı kurumlar içerisinde özellikle mevduat toplayabilme gibi bir özelliği bünyesinde barındıran bankalar, diğer kurumların önüne geçmektedir. Hatta bu nedenle de yapılan sınıflandırmalarda bankalar ve banka dışı mali kurumlar olarak ikiye ayrılmaktadır.

Türkiye’de bankalar finansal sistemin temel yapı taşı olmanın ötesinde, finansal sistemle özdeşleşmiş durumdadırlar. Bunun sebebi ise bankaların finansal kesim içindeki payı 1970’lerin başında %63, 1980’lerde %87 seviyelerinde gerçekleşmiş, 2002 yılında ise %75 olmuştur. Üzerinde durulması gereken nokta banka dışı finansal kurumların sayı ve büyüklüklerin artma eğilimi göstermesine rağmen, söz konusu kurumların ağırlıklı olarak sistem içerisindeki bankaların iştiraki konumunda olmalarıdır.⁸⁹ Başka bir ifadeyle bankaların finansal sistem içerisindeki payları esasında görüldüğünden çok daha yüksek bir oranda seyretmektedir.

---

⁸⁹ Afşar, s.125

3. ÇALIŞMADA KULLANILAN ANALİZ TÜRÜ VE İZLENİLEN YÖNTEM

Türk Bankacılık Sisteminde banka gruplarının ve bankaların performansları karşılaştırılırken değerlendirmeye alınan göstergeler Aktif Kârlılık (Return On Assets), Özkaynak Kârlılığı (Return On Equities), Net Faiz Marjı (Net Interest Margin), kredilerin bilanço büyüklüğü içerisinde aldıkları pay (Ratio of Total Loans to Total Assets), kredilerin mevduat büyüklüğüne oranı (Ratio of Total Loans to Total Deposits), Takipteki Krediler (Ratio of NPL's to Total Loans), Tüketici Kredilerinin Oranı (Ratio of Consumer Loans to Total Loans), Sermaye Yeterliliği (Capital Adequacy Ratio), Likit Aktif Oranı (Ratio of Liquid Assets to Total Assets), Likit Aktiflerin Kısa Vadeli Yükümlülükleri Karşılama Gücü (Ratio of Liquid Assets to Short Term Liabilities), Mevduat toplamının bilanço payı, (Ratio of Total Deposits to Total Assets), Faiz dışı gelirlerin büyüklüğü (Ratio of Non-Interest Incomes to Total Assets) ve Faiz dışı gelirlerin giderleri karşılama oranıdır. (Ratio of Non-Interest Incomes to Other Operational Expenses).

Sözünü etmiş olduğumuz rasyoların oluşturulmasında özellikle son döneme ait dönemlik ve yıllık veriler için Türkiye Bankalar Birliği'nin (TBB) internet sitesinde yer alan "İstatistik Raporlar"⁹⁰ bölümünden faydalanılırken, geçmişe yönelik veriler içinse yine aynı kurumun internet sitesinde yer alan "Bankalarımız"⁹¹ adlı bölümün çeşitli yıllara ait raporlarından veriler derlenmiştir. Kullanılmış olan veriler çalışmanın hazırlanmış olduğu dönemde ulaşılabilen en güncel veriler olan 2007 yılı Eylül ayı verileri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Başka bir ifadeyle bankaların 2007 yılı için görülen rasyo ve değerlendirmeleri 9 aylık performanslarını yansıtmaktadır. Türk bankacılık sektörünü ilgilendiren verilerin ağırlıklı olarak Türkiye Bankalar Birliği'nden alınmasının sebebi, sürekliliğin sağlanarak analizin daha sağlıklı bir yapıya kavuşması ve verilerin elde edilmesinde tek bir kaynaktan hareket edilerek tutarlı bir çerçeve oluşturulmak istenmesidir.

Elde edilmiş olan veriler, bankacılık grupları bazında ve bankalar bazında karşılaştırmalı dikey rasyo analizi ile yorumlanmışlardır.

⁹⁰Türkiye Bankalar Birliği <http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp>
Erişim 15.03.2008

⁹¹ Türkiye Bankalar Birliği <http://www.tbb.org.tr/v12/2006.asp>
Erişim 03.10.2007

Bu şekilde, çeşitli performans göstegeleri açısından bankaların ulaşmış oldukları noktaları rakipleriyle kıyaslayarak elde etme şansı yakalanmıştır.

Banka grupları açısından yapılan inceleme sektöre yabancı girişinin ağırlık kazandığı 2004-2005 döneminden başlayarak gerçekleştirilirken, banka bazında yapılan inceleme 2001 krizi sonrası değerleri de dikkate alabilmemiz açısından 2002 yılından itibaren değerlendirmeye alınmıştır.

Bankaların karşılıklı olarak analiz edilmesi sırasında, %50'den daha az yabancı sermayeyi barındıran, yani stratejik ortak olarak yabancılarla çalışan bankalarla, yabancı sermayeli banka statüsündeki bankalar gruplara ayrılarak kendi içlerindeki performansları ele alınmıştır. Bu ayırımın çıkış noktasında, yabancıların piyasaya girişlerinde hacim ve oran kavramlarının ne derece etkin olup olmadığı sonucuna ulaşılmaya çalışılmaktadır.

Analiz sırasında sadece yabancı sermaye yatırımının gerçekleşmiş olduğu yıl ve takip eden yıllar ele alınmamış, önceki dönemler de ele alınarak yabancıların gerçek anlamda katkı sağlayıp sağlamadıkları konusunda fikir sahibi olunmaya çalışılmıştır.

4. ANALİZ SONUCUNDA ELDE EDİLEN BULGULAR

4.1. 2007 Yılı İtibariyle Türk Bankacılık Sisteminin Genel Yapısı

2007 yılı aralık ayı itibariyle Türk Bankacılık Sisteminde 4'ü katılım bankası statüsündeki özel finans kurumları olmak üzere 50 banka faaliyetini devam ettirmektedir. Söz konusu bankalar arasında 33 ticari banka, 13 kalkınma ve yatırım bankası yer almaktadır.⁹²

Ticari bankaların kendi içerisindeki dağılım incelenmiş olduğunda sermaye sahipliği açısından ağırlığın yabancı sermayeli bankalara geçmiş olduğu ifade edilebilir. Buna göre yabancı sermayeli banka sayısı 18, kamu sermayeli banka sayısı 3, özel sermayeli (ulusal) banka sayısı ise 11 olarak gerçekleşirken, Birleşik Fon Bankası da TMSF bünyesinde yer almakta olup bu gruba dahil edilmektedir.

2007 yıl sonu itibariyle bankacılık sektöründe çalışanların yüzde 1'i ilköğretim, yüzde 27'si orta öğretim, yüzde 68'i yüksek öğretim kurumları mezunu, yüzde 4'ü ise yüksek lisans ve doktora yapmış olanlardan oluşmaktadır.

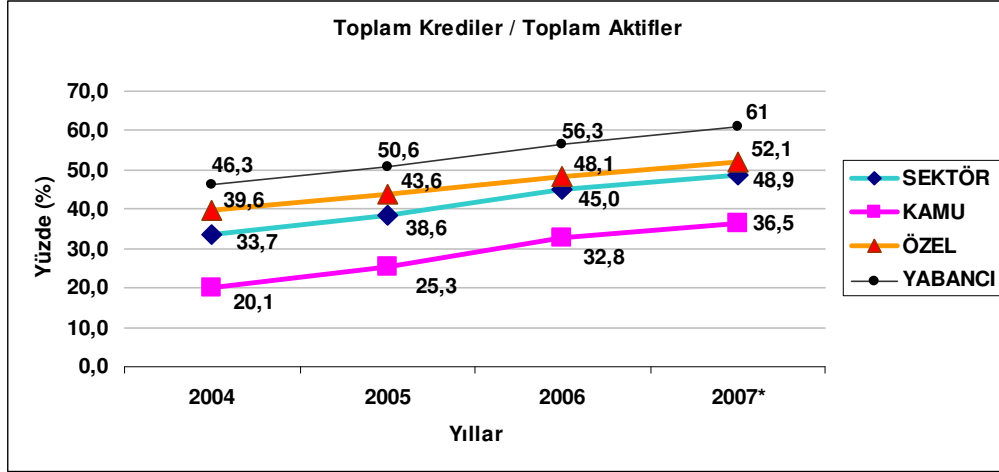
Kamusal sermayeli mevduat bankalarında çalışanların yüzde 62'sini yüksek öğretim kurumlarını bitirmiş ve lisansüstü eğitim yapmış personel oluşturmaktadır. Bu oran, özel sermayeli mevduat bankalarında yüzde 77, yabancı bankalarda yüzde 71 ve kalkınma ve yatırım bankalarında ise yüzde 70 şeklindedir.

---

⁹² Türkiye Bankalar Birliği <http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/subepersonel/Aralik2007.zip>
Erişim 10.03.2008

4.2. Türkiye Bankacılık Sisteminde Banka Gruplarının Performans Rasyolarının Karşılaştırılması

Toplam kredilerin, toplam aktiflere oranı banka gruplarının plasman yaratma konusundaki hacimlerini incelemek açısından önem taşıyan bir rasyodur. Son dört yıllık performanslara bakıldığında takip edilen trendler açısından oldukça benzer bir gelişimin izlendiği ifade edilebilmektedir. Türk bankacılık sektörünün toplam kredilerinin bilanço büyüklüğü içerisinde almış olduğu pay söz konusu dönemde %33 seviyesinden %49 seviyesine kadar yükseliş gerçekleştirmiştir. Diğer bir ifadeyle sistem içerisindeki bankalar her geçen yıl daha fazla kredi plasmanı sağlamayı başarmışlardır.

Şekil 1 - Toplam Krediler / Toplam Aktifler

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Toplu Mali Tablolar Aralık 2002- Eylül 2007
<http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp>

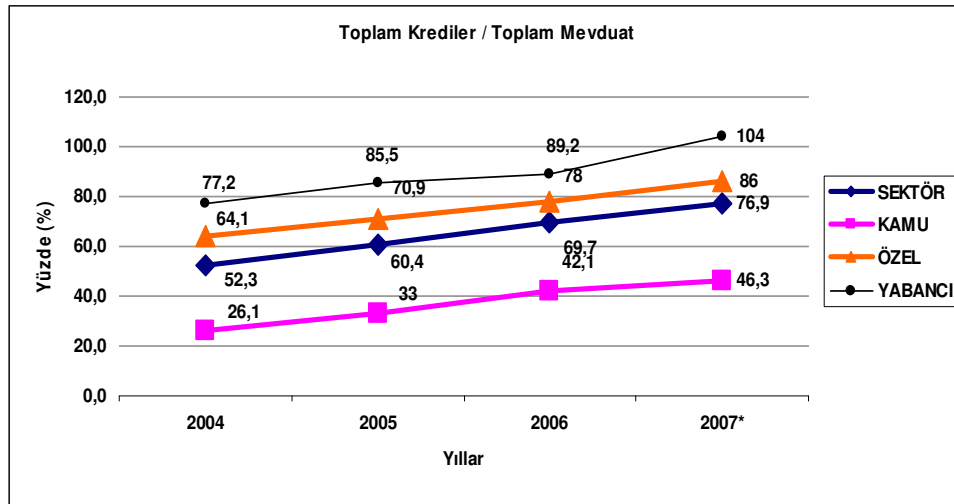
Sektör ortalaması bu seviyelerdeyken kredi hacmi yaratma konusunda en düşük oranın kamu bankalarında olduğu dikkati çekmektedir. Öyle ki %20'den 4 yıllık dönem içerisinde %36 seviyesine yükselen bir performans sergilenmiş olmasına rağmen sektör ortalamasının altında değerler elde edilmiştir. Bankacılık sektörünün potansiyel olarak ulaşması gereken noktadan uzak bir seviyede olduğu da hatırlanacak olursa, kamu sermayeli bankaların değerlerinin ne kadar düşük bir noktada olduğu daha somut bir biçimde ifade edilebilecektir. Yakın geçmişte yaşanan iki ekonomik kriz olan 1994 ve 2001 krizlerinde de kamu bankalarının payı oldukça düşük düzeylerde seyretmiştir.⁹³

⁹³ Çakar, s.71

Özel sermayeli ticari bankalar sektör ortalamasının üstünde bir gelişim sergilerken 2004 yılındaki %39'luk kredi oranından, 2007 yılında %52 seviyesinin üzerine çıkmayı başarmıştır.

Türk bankacılık sektöründe düşük pay sahibi olmalarına rağmen bilanço büyüklüğü içerisinde kredi hacmi açısından en fazla plasman gerçekleştirmekte olan bankalar grubu yabancı sermayeli ticari bankalar grubudur. Bilanço büyüklüğüne oran olarak kredi plasman hacmi son 4 yıl içerisinde %46'dan %61 seviyelerine ulaşarak sektör ortalamasının oldukça üzerinde gerçekleşmiştir.

2000 kasım ve 2001 Şubat krizlerinin ortaya çıkardığı ekonomik bunalım ortamında kamu sermayeli ticaret bankaları %14,8; özel sermayeli ticaret bankaları %22,8 kredi/aktif rasyosuna sahip olurken, yabancı sermayeli ticaret bankalarında bu oran %26 olarak gerçekleşmiştir.⁹⁴ Kriz atmosferinde tüm bankaların kredi plasmanının düşüş gösterdiği dikkate alındığında, yabancı bankaların bu ortamda bile gruplar arasında oransal olarak en yüksek plasman hacmine sahip olmaları, yabancı sermayeye karşı geliştirilmiş olan kriz anında ekonomiyi terk edecekleri yönündeki önyargıları yalanlayan bir gösterge olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 2 - Toplam Krediler / Toplam Mevduat

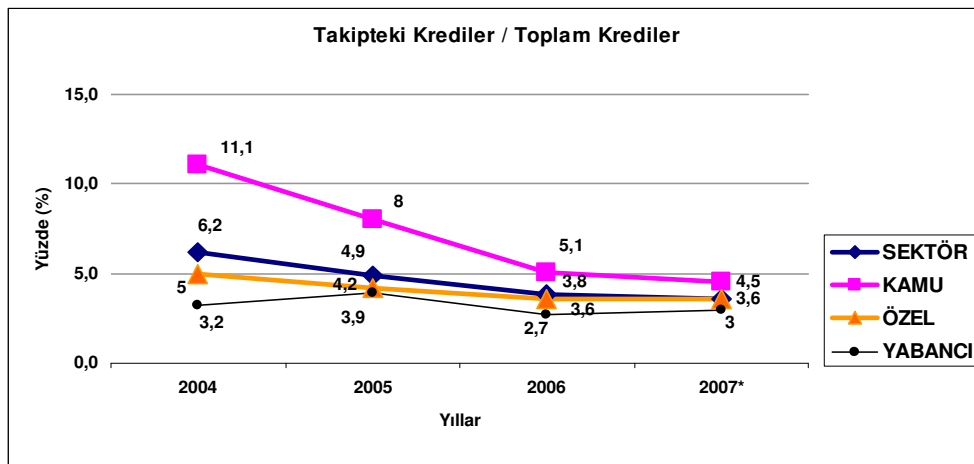
Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Toplu Mali Tablolar Aralık 2002- Eylül 2007
<http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp>

⁹⁴ Çakar, s.72

Toplam kredilerin toplam mevduata oranı, bankacılık sektörü bilançosu içerisinde bir numaralı ve önemli fon kaynağı olarak kabul edilen mevduatları hangi oranda krediye dönüştürerek piyasaya plase edildiğinin göstergesi olması açısından önem arz etmektedir. Tıpkı kredi hacminde olduğu gibi bu rasyonun gelişiminde de tüm gruplar açısından bir yükseliş trendinin mevcut olduğu dikkati çekmektedir. Sözünü etmiş olduğumuz yükselişin ana sebebi sektörün mevduat açısından yatay bir seyir izlemekte olduğu dönemler içerisinde, yukarıda belirtilmiş olduğu gibi kredi plasmanlarında gerçekleşen artışlardır.

Bankacılık sektörünün istikrarlı bir yükselişle 2007 yılı sonunda %77 seviyesine ulaştığı ifade edilebilir. İncelenmekte olan kredilerin mevduatlara oranını gösteren rasyolarda en düşük payı yine kamu sermayeli bankalara ait olduğu görülmektedir. 2004 yılında %26 olarak gerçekleşen oranın 2007 yılında %46'yı aşmış olduğu görülmektedir. Sektör ortalamasına en yakın değerler yıllar itibariyle ortalama %10'luk bir farkla özel sermayeli bankalara aittir.

Kredi plasmanında olduğu gibi en etkin şekilde faaliyetini sürdürmekte olan banka grubu yabancı sermayeli bankalardır. İncelenmekte olan dönem içerisinde de hızlı bir yükseliş sergileyen yabancı bankaların kredilerinin mevduata oranı 2007 yılı içerisinde %100'lük oranı da aşmış olup, %104'lük bir seviyeye ulaşmıştır. Buradan çıkarılacak olan sonuç, yabancı bankaların mevduat dışında da fon kaynaklarına ulaşım imkanlarının olduğu ve kullanılan kredilerin mevduatlar kadar mevduat dışı kaynaklarla da etkin bir şekilde finanse edildiğidir.

Şekil 3 - Takipteki Krediler / Toplam Krediler

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Toplu Mali Tablolar Aralık 2002- Eylül 2007
<http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp>

Yabancı sermayeli bankaların yeni giriş ya da birleşme ve satın alma yöntemlerini kullanarak ulusal bankacılık sistemlerine girmelerine izin veren ülkelerin en önde gelen beklentileri arasında kredi derecelendirme yöntemleri açısından gelişmiş yöntemler kullanmakta olan yabancı bankaların tüm sektöre etkinlik kazandıracak olmalarıdır.

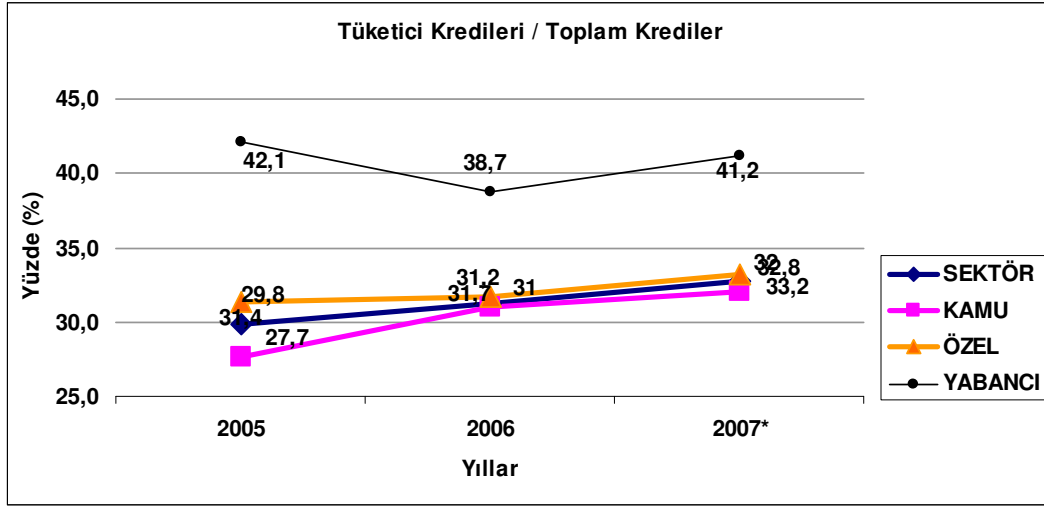
Kredi derecelendirme açısından değerlendirme yapmamızı sağlayacak olan en önemli gösterge takipteki kredilerin toplam krediler içerisinde almış oldukları paydır. Bu oran kullanılmış olan kredilerdeki geri dönmeme oranı olarak da incelemeye alınmaktadır.

Sonuçları açısından bankacılık sektörünü ağır bir biçimde etkilemiş olan 2001 krizinin neticesinde %37'lik rekor seviyelere ulaşan takipteki kredilerin oranı bu tarihten sonra normal seviyelere doğru inişe geçmiş ve 2007 yılında %3,6'lık bir oranda gerçekleşmiştir.

Takipteki krediler açısından tüm yıllarda kamu bankaların sektör ortalaması üzerinde yer aldığı net bir şekilde gözükmektedir. Ancak belirtilmesi gereken nokta son yıllarda kamu bankalarındaki takipteki kredilerin oranının sektör ortalamasına bir yakınsama gerçekleştirmekte olduğudur. 2004 yılında Türk bankacılık sektörü ortalamasının neredeyse iki katı oranında takipteki kredi rasyosuna sahip kamu sermayeli bankalar bu rasyoyu düzelterek 2007 yılında %4,5 seviyelerine çekebilmeyi başarmışlardır.

Yıllar itibariyle sektör ortalaması ile hemen hemen aynı değerlere sahip olan özel sermayeli bankalara ait takipteki krediler oranının 2004 yılında %5 olarak gerçekleştiği görülmeyle birlikte, 2007 yılında bu oran %3,6 seviyesine gerilemiştir.

Gerek sektör ortalaması açısından gerekse diğer bankacılık gruplarının performansları ile karşılaştırıldığında en olumlu rasyoların yabancı sermayeli bankalara ait oldukları söyleyebiliriz. Son yıllarda ortalama olarak %3 seviyesine yakın ve yatay bir trend izlemekte olan özel bankaların takipteki krediler oranı 2007 yılında da sektör ortalamasının altında kalarak %3 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 4 - Tüketici Kredileri / Toplam Krediler

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Toplu Mali Tablolar Aralık 2002- Eylül 2007
<http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp>

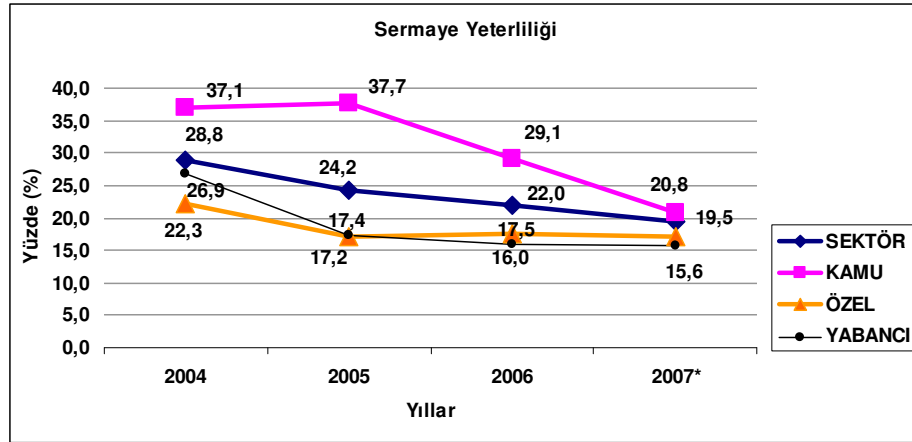
Tüketici kredilerinin toplam krediler içerisindeki plasman oranı bireysel bankacılık faaliyetine olan eğilimin bir göstergesi, aynı zamanda sektör içerisinde ne kadar aktif bir bankacılık faaliyeti sürdürülüp sürdürülmediğinin de bir işareti olarak kabul edilmektedir. Öte yandan tüketici kredilerinin geri dönüş açısından en riskli kredi türü olarak kabul edilmesi nedeniyle kredi derecelendirme ve tahsis aşamalarına ayrı bir önem verilmesi gerektiği de ifade edilmelidir.

Son yıllarda Türk Bankacılık Sektöründe tüketici kredilerinin toplam kredilerden almış olduğu pay incelendiğinde yatay bir görünüm ortaya çıkmış olmasına rağmen, %30-33 aralığında ufak bir yükseliş trendinin mevcudiyeti de dikkati çekmektedir. Özellikle bireysel ihtiyaç kredileri açısından uygun vade yapısı ve oldukça rekabetçi fiyat politikalarını içeren kredi kampanyalarının bu yükseliş hareketinde başrolü oynamakta olduğunu ifade edebilmekteyiz.

Genel olarak kamu sermayeli bankaların kredi plasmanı konusundaki performanslarına uygun olarak tüketici kredileri açısından da en düşük rasyolara sahip olan grup kamu bankaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer karşılaştırma göstergelerine kıyasla sektör ortalamasına daha yakın bir rasyoya sahip olan ve 2007 yılında %32'ye ulaşmış olan kamu bankaları yine de en düşük performansa sahip olan banka grubu niteliğinde yer almaktadır.

Özel bankaların kredi hacmi içerisinde tüketici kredilerinin aldıkları pay incelendiğinde ise sektör ortalamasıyla hemen hemen aynı düzeylerde gerçekleşmelerin oluştuğunu ve 2007 yılı verilerine göre sektör ortalamasının 0,4 puan üzerinde %33,2 oranında bir rasyoya ulaşılmış olduğu görülmektedir.

Tüketici kredileri açısından şaşırtıcı olarak gösterilebilecek olan sonuç yabancı sermayeli bankaların ulaşılmış oldukları değerdir. Literatürde uluslararası veya uluslararası alanda faaliyet gösteren bankaların ana faaliyet konusunun çok uluslu şirketlerin finansmanından temel almakta olduğu ve bu nedenle tüketici kredileri gibi hanehalklarına yönelik finansman araçlarını arzu edilen seviyelerde kullanmadıkları şeklinde getirilmiş olan eleştirilerin aksine, Türk Bankacılık sektöründe yabancı sermayeli bankaların toplam krediler içerisinde %40'ın üzerinde tüketici kredi plasmanı sağlayarak sektör ortalamasının oldukça üzerinde bir plasman gerçekleştirmiş oldukları görülmektedir.

Şekil 5 - Sermaye Yeterliliği

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Toplu Mali Tablolar Aralık 2002- Eylül 2007
<http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp>

Sermaye yeterliliği standardı açısından farklı hesaplama yöntemleri bulunurken, çalışmamızda daha sistematik bir içeriğe sahip olan “özkaynakların; kredi, piyasa ve operasyonel riske esas tutara oranı”nın sağlamış olduğu verilerden hareket edilmiştir. 2001 yılına kadar daha basit bir şekilde “özkaynaklar ve kâr toplamının, aktif toplamından almış oldukları pay” üzerinden hesaplanmış olan sermaye yeterlilik oranının 1990’lı yıllar boyunca %9’lu seviyelerden %6’nın altına kadar gerileyen bir trend içerisinde gelişim izlediği bilinmektedir.

Tüm dünyada genel kabul görmüş olan ve BASEL II kriterleri çerçevesinde bankacılık düzenlemelerinde yerini alan sermaye yeterlilik oranı %8'dir. Bunun yanında BDDK tarafından açıklanmış olan ve bankaların yeni şube açma vb. faaliyetlerini gerçekleştirebilmeleri için gerekli olduğu ifade edilen gösterge sermaye yeterlilik oranı ise %12'dir.

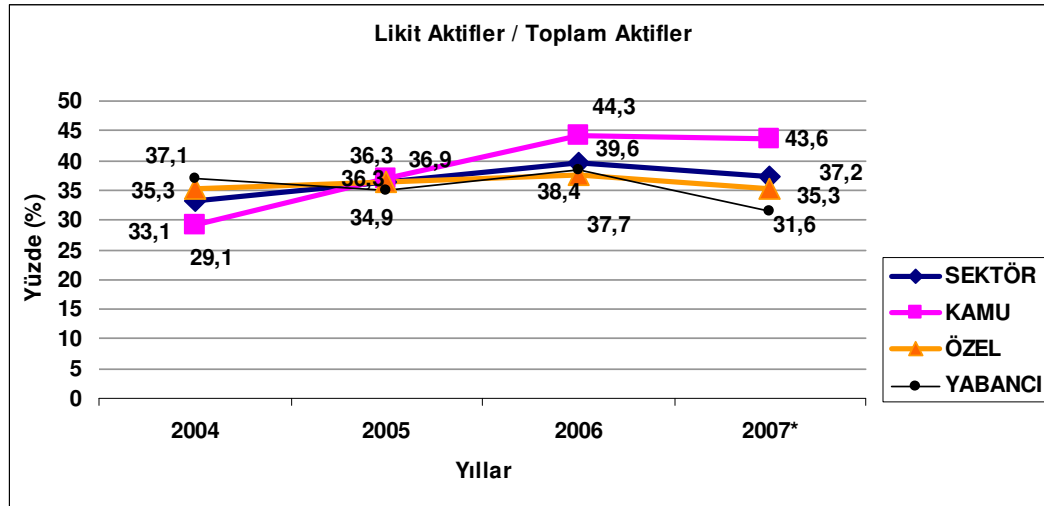
Özellikle 2001 krizi sonrası dönemde hem bankacılık grupları bazında hem de sektör ortalaması açısından yukarıda belirtilmiş olan rasyoların üzerinde bir performansın ortaya çıktığı rahatlıkla söylenebilir. Güçlü ekonomiye geçiş programı kapsamında sermayeleri güçlendirilen bankaların sermaye yeterliliği %28,8 gibi oldukça yüksek ve güçlü seviyelere ulaştıktan sonra, artış gösteren kredi plasmanlarının da etkisiyle önce %22-24 aralığına, 2007 yılında ise %19,5 seviyesine gerilemiştir. Belirtilmiş olan bu gerilemeye rağmen sermaye yeterliliği açısından halen oldukça sağlam bir yapının mevcudiyetinden bahsedebilmek mümkündür.

Ortaya çıkan görev zararları nedeniyle⁹⁵ kriz sonrası dönemde bankacılık sistemi için ağır bir yük oluşturan kamu bankalarına aktarılan sermaye ve bu bankaların sektör içerisindeki yoğunluğunu azaltıcı yönde atılan adımların sonucunda sermaye yeterlilik oranı 2004 yılı içerisinde %37 seviyesinin de üzerinde gerçekleşerek minimum yeterlilik rasyosunun 4-5 katı oranında bir gerçekleşme sağlamıştır. 2007'ye kadar olan süreçte ise bankacılık sektörü ortalamasına yakınsama gösteren kamu bankalarının sermaye yeterliliği 2007 yılı itibariyle %20,8 olarak oluşmuştur.

Trendlerinde zaman zaman farklılıklar ortaya çıkmış olsa da özel sermayeli ve yabancı sermayeli ticari bankaların sermaye yeterliliği genel olarak bakıldığında sektör ortalamasının altında gerçekleştiklerini ve birbirlerine yakın bir sermaye yeterliliğine sahip oldukları görülmektedir. 2004 yılında sermaye yeterliliği açısından yabancı sermayeli bankaların yaklaşık %27'lik özel sermayeli bankaların da %22'lik bir performans ortaya koydukları analiz edilirken 2007 yılında her iki grubun da rasyosu %15'ler seviyesine gerileme göstermiştir.

---

⁹⁵ Çakar, 79

Şekil 6 - Likit Aktifler / Toplam Aktifler

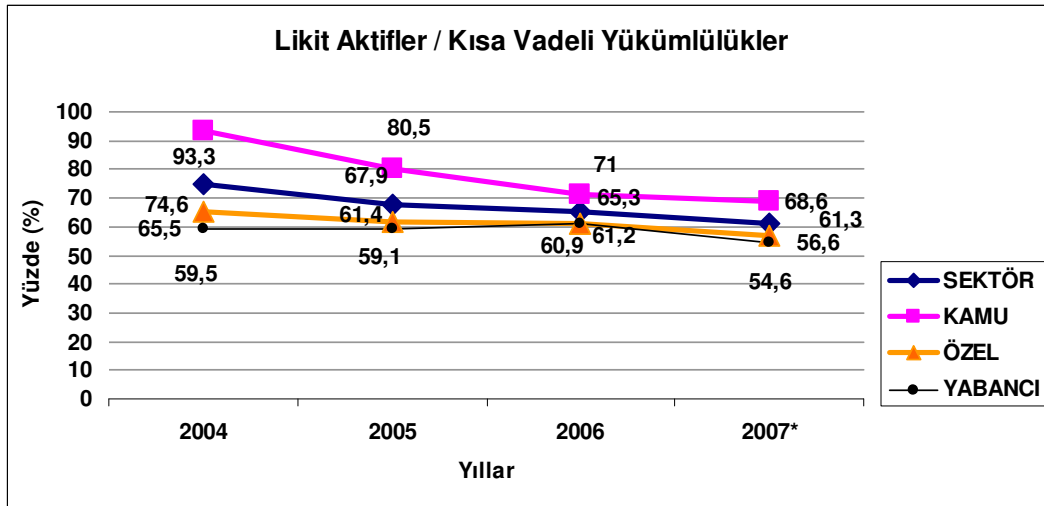
Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Toplu Mali Tablolar Aralık 2002- Eylül 2007
<http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp>

Bankacılık sektörü açısından likidite kavramının önemi finansal bunalım ve kriz dönemlerinde ortaya çıkmaktadır. Kaynak sıkıntısının yaşandığı ve arz-talep dengesi uyarınca kaynak maliyetlerinin hızlı bir şekilde yükseldiği durumlarda hazırlıksız olarak yakalanan bankaların kimi zaman büyük zararlara uğradıkları kimi zamanlarda ise sistem dışına çıkmak zorunda kaldıkları yaşanmış örneklerdir. Aksi bir durumda ise, yani kriz dönemlerine likit bir şekilde giren kurumların, kaynak ihtiyacı olan rakiplerine fon sağlayarak getirilerini arttırdıkları da bilinmektedir. Örneğin 2000 yılı içerisinde uygulanmaya başlayan “kur çıpasına dayalı istikrar programı” çerçevesinde döviz kuruna sınırlamalar konularak, enflasyon kontrol altına alınmaya çalışılırken, programa duyulan güven sonucunda enflasyon ve faizlerin düşüş göstereceği yönünde hakim olan görüşlerle birlikte bankacılık sektörü kısa vadeli kaynak sağlamış, plasmanlarını ise uzun vadeli olarak gerçekleştirmiştir. Aynı yılın kasım ayı içerisinde kamu bankaları ile TMSF kapsamına alınmış olan bankaların aktiflerini likitide edememesi, fon fazlası olan bankaların bu bankalara olan depolarını kapatması ve sistem içerisindeki bazı bankaların bilançolarında taşınmış oldukları risklerin realize olması ile birlikte⁹⁶ likidite krizi ortaya çıkmıştır. Krize diğer bankacılık gruplarına göre likit bir şekilde girmiş olan yabancı bankalar grubu likidite sıkışıklığı olan bankalara yüksek faiz oranları karşılığı fon sağlayarak faiz gelirlerini yükseltmişlerdir.

⁹⁶ Çakar, s.69

Türk Bankacılık sektörü açısından bakıldığında sektörün ortalama likiditesinin son dönemler itibariyle yatay bir seyir izlemiş olduğu görülürken, diğer yandan yabancı bankalar ile kamu bankalarının trendlerinin birbirlerine zıt bir gelişim içerisinde buldukları söylenebilir. Yabancı bankaların bilanço büyüklükleri içinde likit aktiflerin payı 2004-2007 döneminde %37,1 seviyesinden %31,6'ya gerilerken, kamu sermayeli bankaların söz konusu rasyosu ise %29,1'den %43,6'ya hızlı bir yükseliş ortaya koymuştur.

Özel bankaların likiditesinin sektör ortalaması ile oldukça paralel seyrettiği ortaya çıkarken, bu banka grubunun likitide oranı 2007 yılında %35,3 olarak gerçekleşmiş ve sektörün yaklaşık 2 puan altında gerçekleşmiştir.

Şekil 7 - Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Toplu Mali Tablolar Aralık 2002- Eylül 2007
<http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp>

Bankacılık sistemi açısından likidite kavramının analiz edildiği bir başka önemli rasyo ise bankaların likit aktiflerin kısa vadeli yükümlülüklerini ne derece karşılayabildiğidir. Söz konusu rasyo bankaların kısa vadeli yükümlülüklerini asgari sürede yerine getirme durumuyla karşı karşıya kaldıklarında bunu ellerindeki mevcut aktif yapısıyla ne derece başarabilecekleri yönünde fikir vermesi açısından analizlerde kullanılmaktadır.

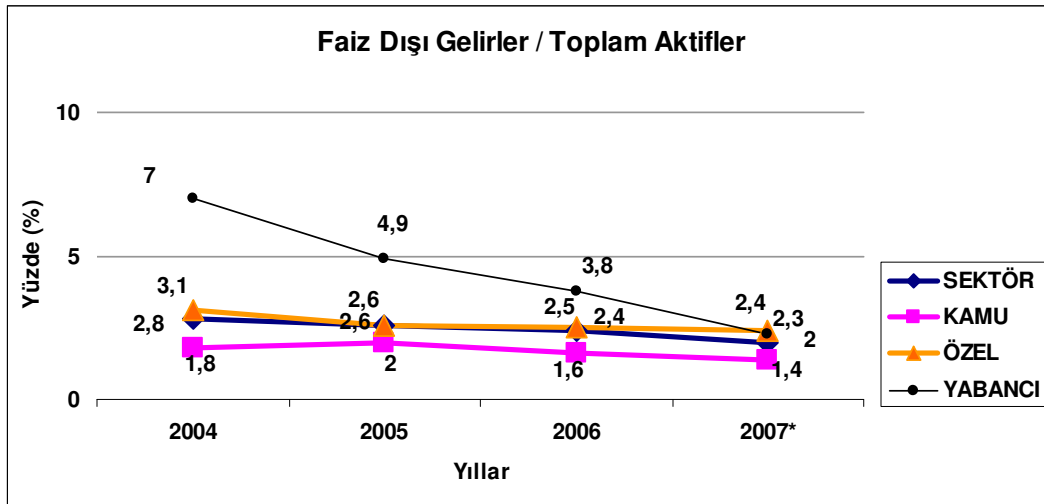
Türk Bankacılık sektörü açısından incelediğimizde kriz sonrası dönemde yükümlülüklerinin $\frac{3}{4}$ 'ünü karşılayabilecek kadar likit olan bankaların kredi plasmanına

verdikleri ağırlığın neticesinde %60'lar seviyesine indikten sonra 2007 yılı itibariyle %61,3 oranında likit pozisyonda olduklarını görmekteyiz.

Gruplar açısından bir kıyaslamaya gidecek olursak en likit grubun kamu sermayeli bankalar olduğu açıkça ifade edilebilir. %90'lara varan seviyelerde likit olan, başka bir ifadeyle aktif yapısıyla kısa vadeli yükümlülüklerin neredeyse tamamını karşılayabilecek kadar likit olan kamu bankaları bu likiditeyi artan kredi plasmanı ile düşürerek 2007 yılı içerisinde %68,6 seviyelerine kadar indirmişlerdir.

İncelenmekte olan rasyo açısından en düşük değerler yabancı sermayeli bankalar grubuna aittir. %59'lar seviyesinde seyreden ve 2006 yılında ufak bir yükselişle %60,9 değerine ulaşan yabancı bankaların likiditesi, sektörün de düşüş eğilimini sürdürdüğü 2007 yılında, %54,6 seviyesine gerilemiştir.

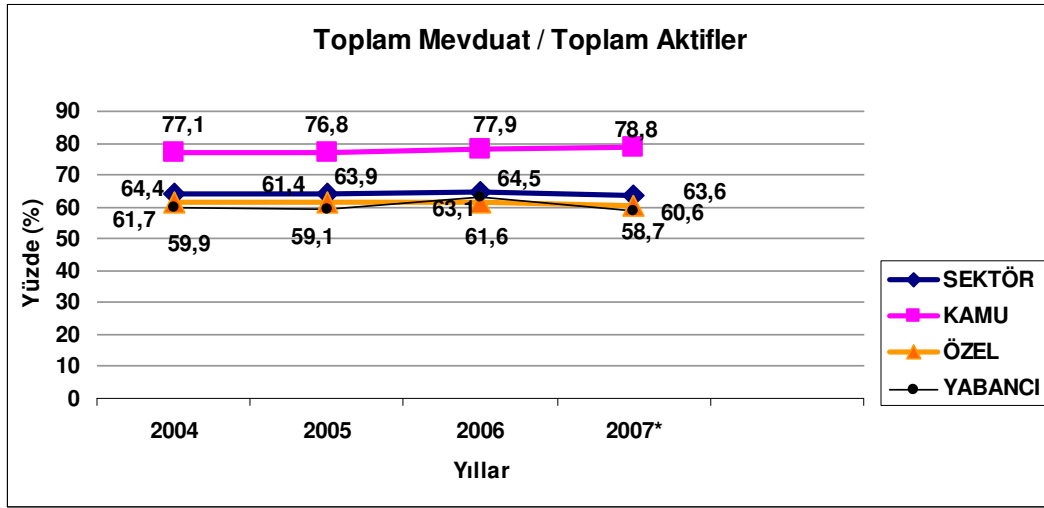
Özel sermayeli bankaların kısa vadeli yükümlülüklerini karşılama becerisi yabancı bankaların bir miktar üzerinde olmakla birlikte, yine de sektör ortalamasının altında gerçekleşmiştir. Son dört yılda ele alınan rasyo %65'li seviyelerden kademeli bir biçimde %56,6 seviyesine gerilemiştir.

Şekil 8 - Faiz Dışı Gelirler / Toplam Aktifler

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Toplu Mali Tablolar Aralık 2002- Eylül 2007
<http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp>

Yıllar boyunca Türk bankacılık sisteminde önemsenmeyen ve genellikle geri planda kalmış olan bankaların faiz dışı gelirlerinin önemi her geçen gün artmaktadır. Gerçekleştirilen işlemler ve sağlanan hizmetlerden elde edilen masraf ve komisyonların oluşturmakta olduğu faiz dışı gelirler kalemi, özellikle net faiz marjının daralmış olduğu, başka bir ifadeyle bankaların elde ettikleri faiz gelirleriyle ödemiş oldukları faiz giderlerinin birbinine yakın bir gelişim izlediği dönemlerde kârlılığı belirleyici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Net faiz marjının istikrarlı bir şekilde %3'ler seviyesine gerilemiş olduğu son yıllarda faiz dışı gelirler kaleminde ise çok dar bir bant içerisinde olmakla birlikte bir gerilemenin söz konusu olduğunu yani gelirleri arttıramamanın yanı sıra aktif içerisindeki oran dikkate alındığında bir düşüş yaşandığını dile getirebiliriz.

Şekil 9 - Toplam Mevduat / Toplam Aktifler

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Toplu Mali Tablolar Aralık 2002- Eylül 2007
<http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp>

Toplam Mevduatın bilanço büyüklüğü içerisinde almış oldukları paylar yıllar itibariyle yatay bir seyir izlemiş olup, bankacılık sektörü ortalaması %63-64 seviyelerinde gerçekleşmiştir. Kamu sermayeli bankalarının mevduat kalemindeki ağırlığı bu göstergede de belirgin bir biçimde ortaya ökmül olup, 2004-2007 döneminde bilanço büyüklüklerinin ortalama %77-79'luk kısmı mevduattan oluşmaktadır.

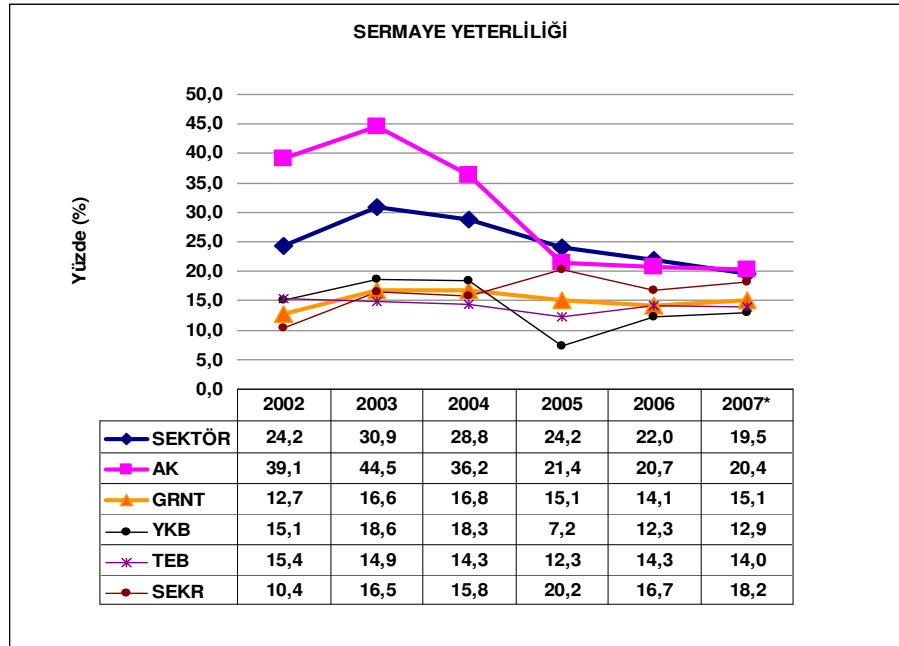
Özel sermayeli bankalar ile yabancı sermayeli bankaların bilançolarındaki mevduatın oranı sektör ortalamasını yakından takip etmektedir. Bu çerçevede yabancı bankalar yaklaşık %59 ile en düşük paya sahip olurlarken, özel bankaların payının ise yaklaşık %61 olarak gerçekleştiği görülmektedir.

4.3. Türkiye Bankacılık Sisteminde Banka Bazında Performans Rasyolarının Karşılaştırılması

4.3.1. Yabancı Bankaların Stratejik Ortak Olarak Yer Aldığı Bankalar

Bankacılık sistemimizde ortaklık yapısı açısından yabancı stratejik ortaklığa sahip olan, yani %50'den az bir oranla yabancı ortağı olan bankalar; Akbank, Garanti Bankası, Yapı Kredi Bankası, Türk Ekonomi Bankası ve Şekerbank'tır.

Yaşanan ekonomik krizden hemen sonra 2002 yılından itibaren bankacılık sisteminin sermaye yeterliliği %24'lerden %30'lu düzeylere ulaşmış, takip eden yıllarda kademeli bir düşüş trendi içerisinde yer alarak, 2007 yılı üçüncü çeyreği sonunda %19,5 seviyesinde nispeten yatay bir seyir içerisinde oluşmuştur. Sektör ortalamasının üzerinde sermaye yeterliliğine sahip olan tek banka Akbank'tır. İncelenen dönem içerisinde sadece 2005 ve 2006 yıllarında sektör ortalamasının hemen altında bir oranda gerçekleşen oran, diğer yıllarda yüksek düzeylerde gerçekleşmiştir. Bankanın Citibank ile 2007 yılında gerçekleştirdiği stratejik ortaklıkla⁹⁷ aynı yıl içerisinde sermaye yeterliliğinin en düşük düzeyde olması, yurt dışı kaynak desteğiyle kredi plasmanına yönelmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

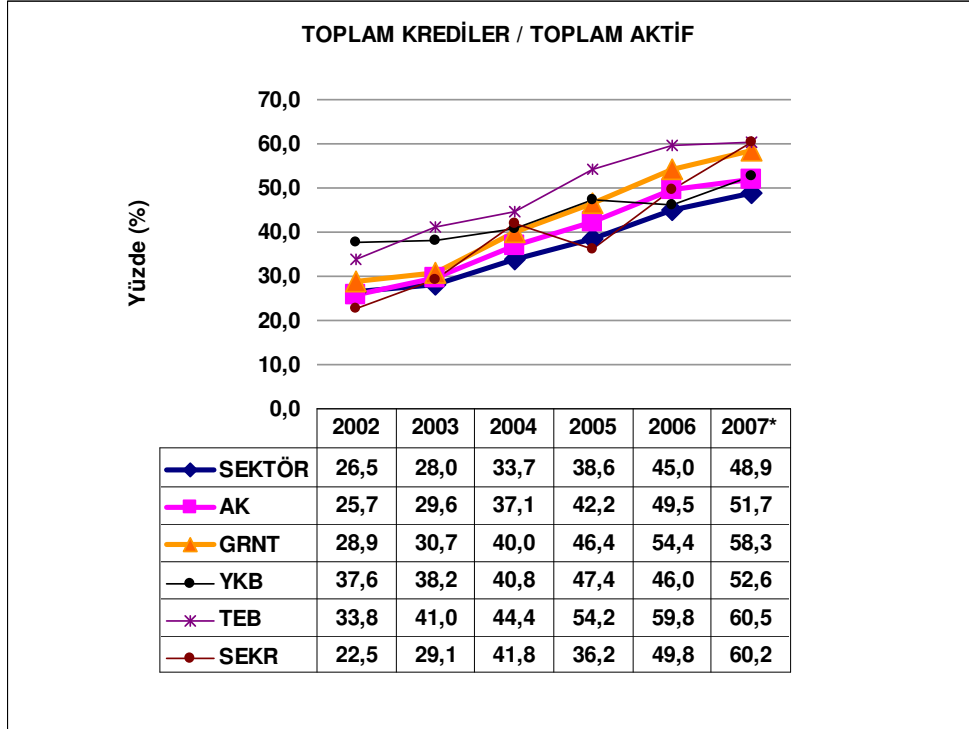

Şekil 10 - Sermaye Yeterliliği (Yabancı Stratejik Ortaklı Bankalar)

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Toplu Mali Tablolar Aralık 2002- Eylül 2007
<http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp>

⁹⁷ 9 Ocak 2007 tarihinde tamamlanan işleme Citigroup, Akbank T.A.Ş.'nin %20'sini satın almıştır.

Yapı Kredi Bankası genel olarak sektörle aynı doğrultuda hareket ederken 7,2%'lik değer ile 2005 yılında en düşük sermaye yeterlilik rasyosuna sahip olmuştur. Basel kriterinin altında yaşanan bu performansın ertesi yılında Koçbank-Uni Credit ortaklığı ile gerçekleşen birleşme sonucunda⁹⁸, bankanın sermaye yapısı güçlenerek BDDK'nın gösterge rasyosu olan %12'nin üzerine yükselmiştir.

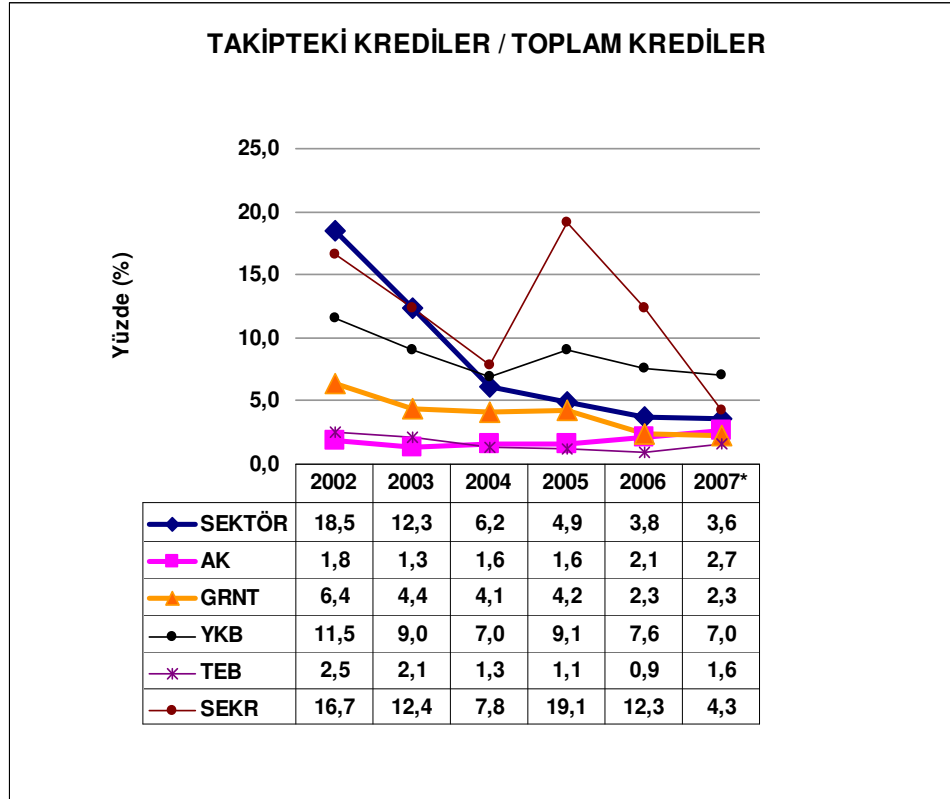

Şekil 11 - Toplam Krediler / Toplam Aktif (Yabancı Stratejik Ortaklı Bankalar)

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Toplu Mali Tablolar Aralık 2002- Eylül 2007
<http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp>

Türk Bankacılık sektörünün potansiyelinin oldukça altında kalan kredi yaratma hacminin son yıllardaki performansı incelemeye alındığında sürekli bir yükseliş hareketi olduğu göze çarpmaktadır. İncelemeye alınan bankaların tamamının sektör ortalamasının üzerinde bir performans izlediği görülmekle birlikte stratejik olarak yabancı bankalarla işbirliğine giden bankalardan yabancı yatırım sonrası dönemde en hızlı yükselişin Şekerbank'ta yaşandığı ortaya çıkmaktadır. Diğer bankalar ise istikrarlı bir biçimde kredi yaratma hacimlerini arttırmaya devam etmişlerdir.

⁹⁸ 2 Ekim 1996 tarihinde tamamlanan birleşme sürecinin sonunda Uni Credito Italiano'nun %50 ortaklığının bulunduğu Koç Finansal Hizmetler AŞ, Yapı Kredi Bankası'nın %67'3'ünü satın almıştır.

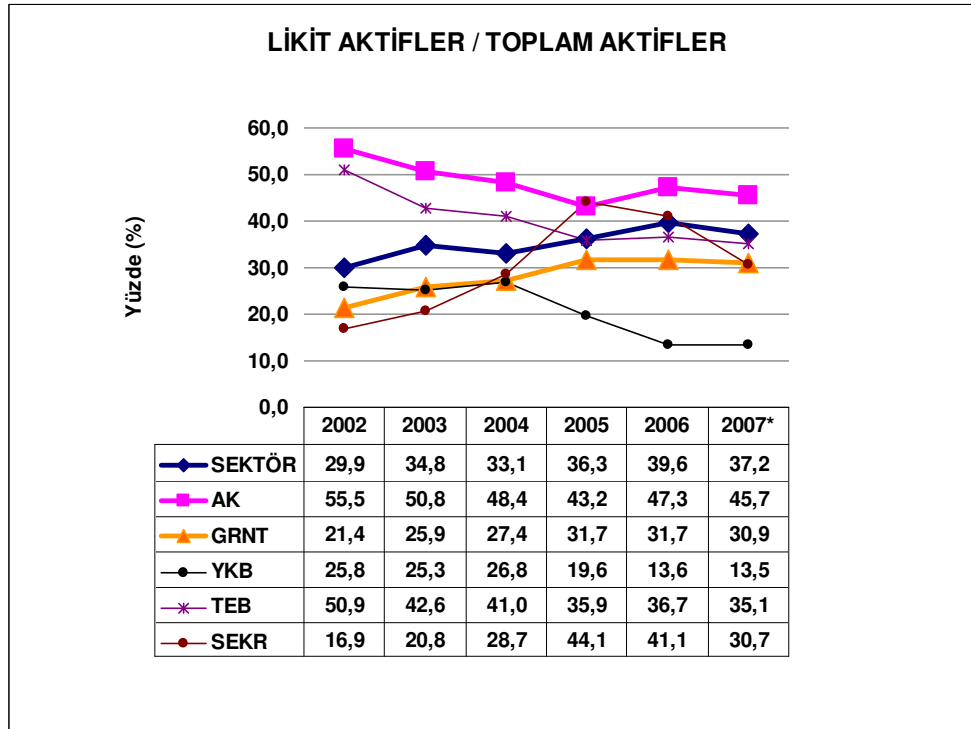

Şekil 12 - Takipteki Krediler / Toplam Krediler (Yabancı Stratejik Ortaklı Bankalar)

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Toplu Mali Tablolar Aralık 2002- Eylül 2007
<http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp>

2001 krizi sonrası toplam kredilerin yaklaşık %20'si gibi oldukça yüksek bir oranda olan takipteki krediler, giderek azalmış ve 2007 yılı üçüncü çeyreği itibariyle 3,6%'ye gerilemiştir. Yabancı stratejik ortaklık sonrası takipteki kredilerinde azalma görülen bankalar içerisinde en hızlı gelişim Şekerbank'ta gerçekleşmiştir.

Akbank ve TEB'in ise takipteki kredilerinin toplam kredilerden aldıkları payda ufak çaplı artışlar gözlemlenmiştir.

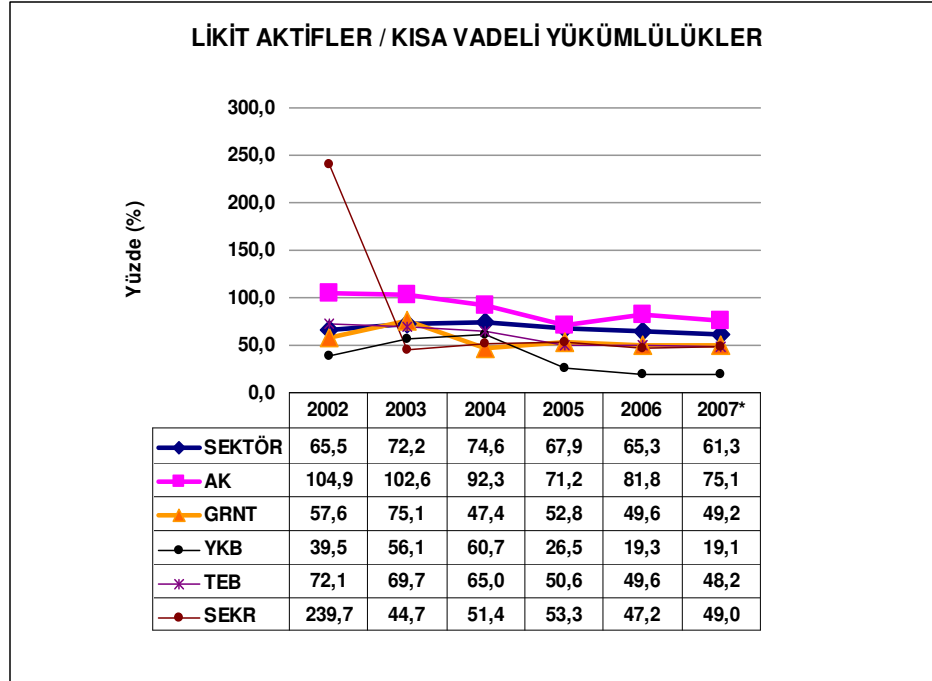
Şekil 13 - Likit Aktifler / Toplam Aktifler (Yabancı Stratejik Ortaklı Bankalar)

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Toplu Mali Tablolar Aralık 2002- Eylül 2007
<http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp>

Likit aktiflerin bilanço büyüklüğü içerisindeki pay ve likit aktiflerin kısa vadeli yükümlülükleri karşılama oranı analiz edildiğinde her iki rasyo açısından da sektör ortalaması üzerinde bir performans sergileyen bankanın Akbank olduğu görülmektedir. Yapı Kredi Bankasının en düşük rasyolara sahip olduğu görülmekle birlikte, likit aktiflerin bilançooya oranı dikkate alındığında gerçekleşen yabancı yatırımlar sonrasında incelenen bankaların likidite oranında gerilemeler yaşandığı dikkati çekmektedir. Bunun nedeni aktif büyüklüklerini hızla yükselten bankaların likit aktiflerindeki artışı sınırlı bir seviyede tutmalarından kaynaklanmaktadır.

Bankaların likidite seviyesinin ölçülmesinde diğer bir önemli gösterge de bilindiği gibi likit aktiflerin kısa vadeli yükümlülükleri ne ölçü de karşılayabildiğidir. Başka bir ifadeyle olası bir finansal bunalım ortamında realize edilmesi gerekebilecek kısa vadeli yükümlülüklerin ne kadarı likit aktifler tarafından karşılanabilmektedir. Bu rasyo incelemeye alındığında yabancı stratejik ortaklığa sahip olan bankaların son yıllarda genelde yatay bir seyir izlemekte olduğunu görmekteyiz.

Sektör ortalamasının %60'lı seviyelerde gerçekleşmiş olduğu Türk bankacılık sisteminde, yine Akbank sektör ortalamasının üzerinde bir performans sergileyerek %75'lik bir likidite seviyesine ulaşmayı başarmıştır. Likidite açısından en fazla risk taşıyan bankanın ise %19-20 aralığında bir likiditeye sahip olan Yapı Kredi Bankası olduğu ortaya çıkmaktadır.

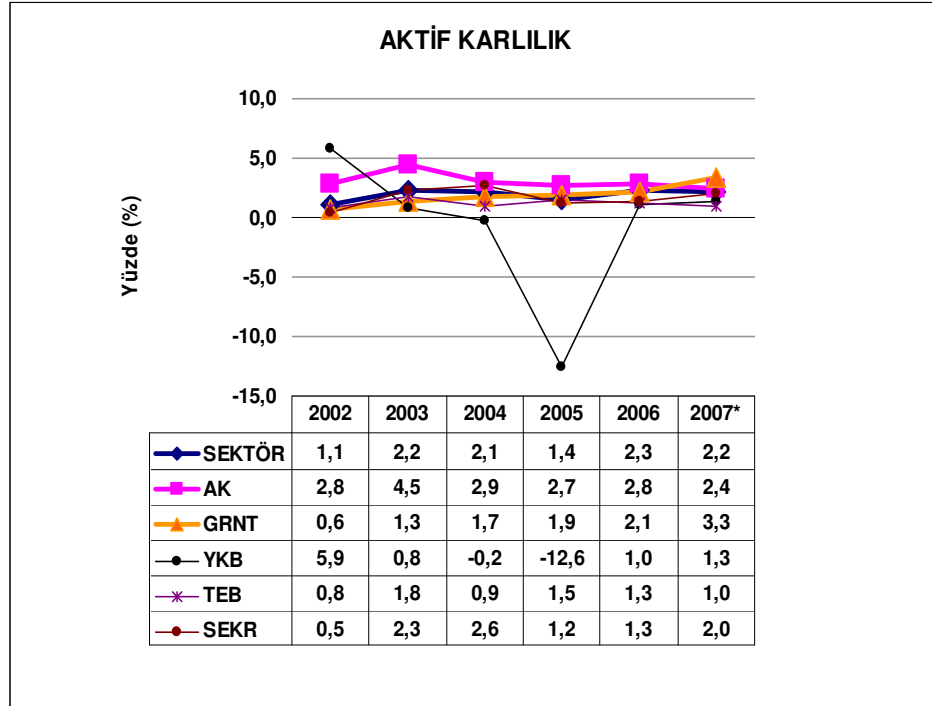

Şekil 14 - Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler (Yabancı Stratejik Ortaklı Bankalar)

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Toplu Mali Tablolar Aralık 2002- Eylül 2007
<http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp>

Aktif kârlılık açısından banka performansları göz önüne alındığında ise sektör ortalamasının %2'li seviyelerde gerçekleştiği görülürken, en dikkat çekici gelişme Yapı Kredi Bankası'nda gerçekleşmiştir. Koçbank ile birleşme gerçekleştiği 2006 yılından önceki iki sene üst üste zarar ettiği görülmekte olan Yapı Kredi 2007 yılı üçüncü çeyrek verilerine göre %1,3'lük aktif kârlılık seviyesine ulaşmıştır.

Ele alınan dönemin en düşük performansını son bir yılda aktif kârlılığı %1,3'den %1,0'e gerilemiş olan Türk Ekonomi Bankası sergilemiştir.

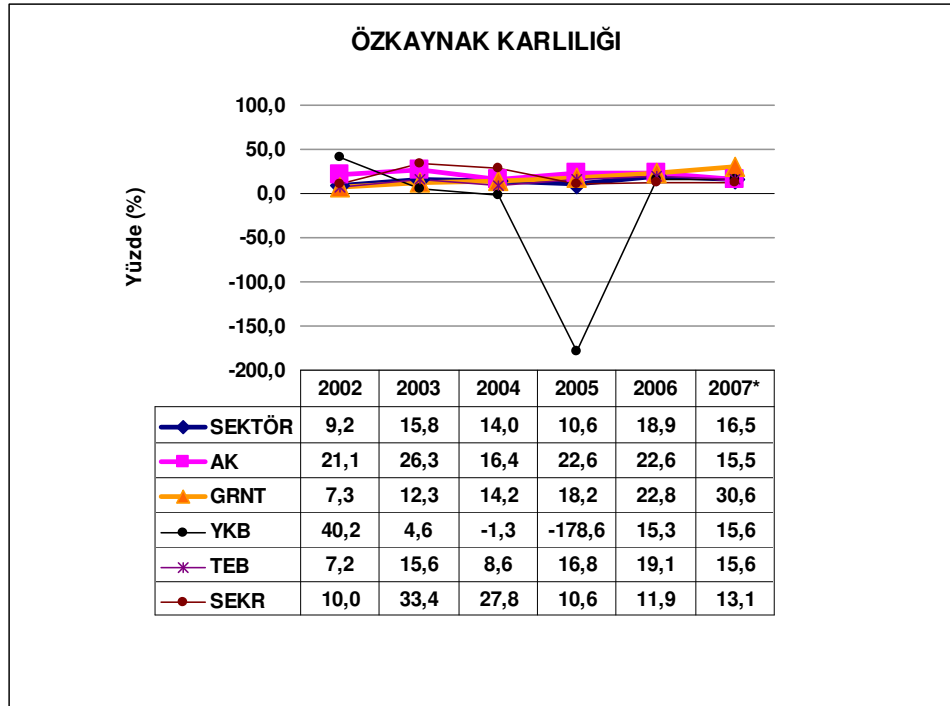
Şekil 15 - Aktif Kârlılık (Yabancı Stratejik Ortaklı Bankalar)

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Toplu Mali Tablolar Aralık 2002- Eylül 2007
<http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp>

Türk bankacılık sistemi açısından aktif kârlılıkla oldukça benzer bir nitelik göstermekte olan⁹⁹ bir başka gösterge de özkaynak kârlılığıdır. Yıllar itibariyle yaklaşık %9-%19 bandında hareket etmiş olan sektör ortalaması 2006 yılında %18,9 seviyesine ulaştıktan sonra 2007 yılında %16,5 olarak gerçekleşmiştir. Yapı Kredi Bankası 2004 ve 2005 yıllarındaki zarar sonrasında, %15’ler seviyesinde özkaynak kârlılığı elde etmiştir.

Sektörün önemli oyuncularının 2007 yılı üçüncü çeyrek performansları ele alındığında, en kârlı bankanın %30,6 ile Garanti Bankası olduğunu görmekteyiz. Akbank ve Yapı Kredi’nin performansı paralel bir şekilde oluşmuşken, en düşük kârlılık oranının %13,1 ile Şekerbank’a ait olduğu görülmektedir.

⁹⁹ Aktif karlılık işletmelerin gerçekleştirdikleri yatırımlardan ne ölçüde getiri sağlamakta olduklarını analiz eden bir rasyo iken, özkaynak karlılığı da özkaynakların performansını ve gider yapısının kontrol altında olup olmadığını ele alan bir rasyodur.

Şekil 16 - Özkaynak Kârlılığı (Yabancı Stratejik Ortaklı Bankalar)

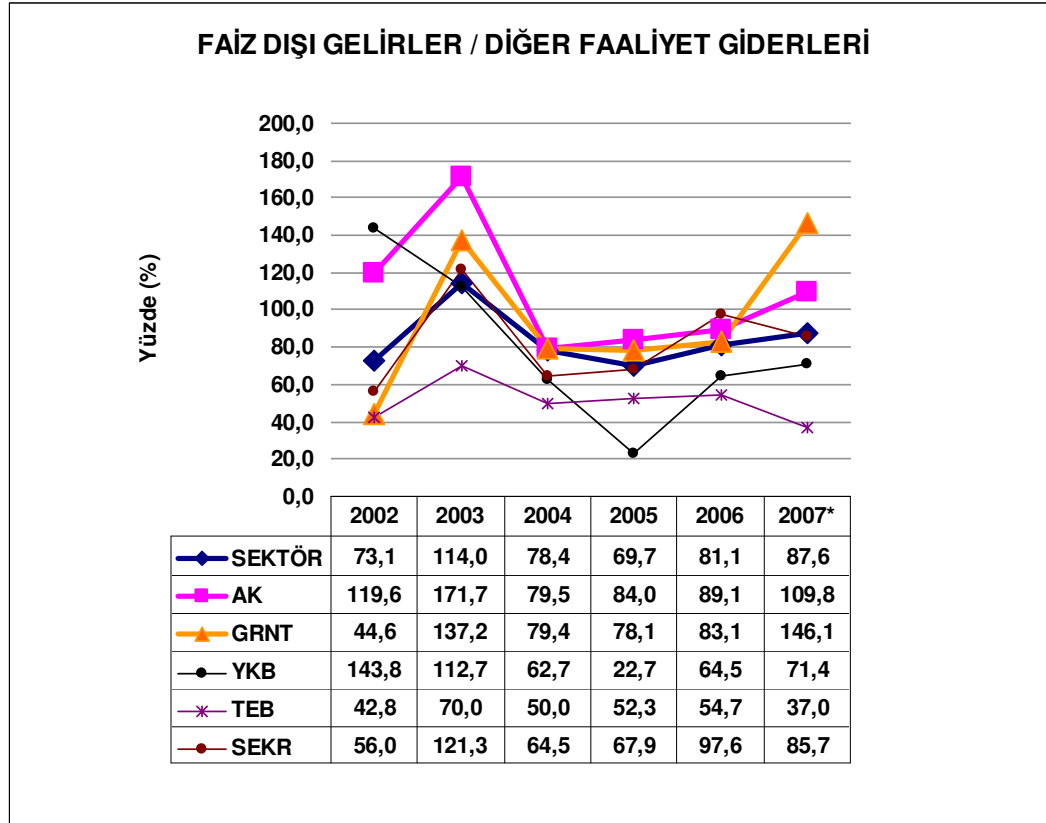
Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Toplu Mali Tablolar Aralık 2002- Eylül 2007
<http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp>

Yükselen performanslarıyla aktif büyüklüklerini büyütürken bir yandan da yabancı yatırımlar sonucunda özkaynak yapılarını güçlendiren bazı bankaların kârlılık oranlarında görülen gerilemeler kârlılığın gerilemesinden değil, bilanço büyüklüğünün ve sermaye yapısının daha yüksek bir oranda yükselmesinden kaynaklanmakta olduğu dile getirilebilir.

Özkaynak kârlılığı rasyosu açısından dikkat çekici olan bir performans ise Yapı Kredi Bankası'nın birleşme öncesi yaşamış olduğu yüksek zarar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Küresel piyasa içerisinde faiz marjlarının rekabetçi ortamın etkisiyle gerileme yaşamasının doğal sonucu olarak bankaların gelir kalemlerinde alternatif yaratma güdüsü faiz dışı gelir kavramını önemli bir noktaya getirmiştir. Bu nedenle özellikle Avrupa ve Amerika bankacılık sistemlerinde bankacılık hizmetlerinden elde edilen komisyon ve masraf gelirleri önemli bir yer tutmaktadır.

Faiz dışı gelirlerin etkinliğinde kullanılan en önemli gösterge faiz dışı gelirin, diğer faaliyet giderleri kalemini karşılamada gösterdiği başarıdır. 2007 yılı verileri çerçevesinde ele alınan bankalar içerisinde söz konusu rasyo açısından en başarılı bankalar Akbank ve Garanti Bankası olarak karşımıza çıkarken, en düşük performans Türk Ekonomi Bankası'na ait olmuştur.

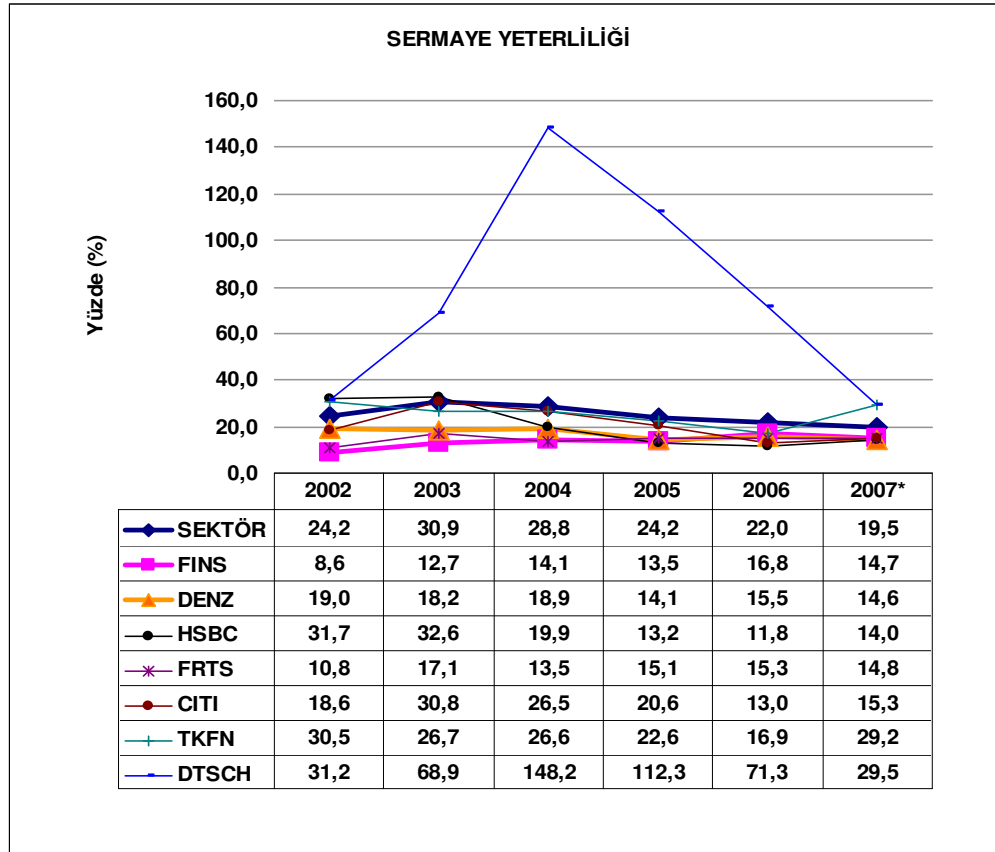
Şekil 17 - Faiz Dışı Gelirler / Diğer Faaliyet Giderleri (Yabancı Stratejik Ortaklı Bankalar)

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Toplu Mali Tablolar Aralık 2002- Eylül 2007
<http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp>

Özellikle 2001 krizi sonrasında giderlerinde büyük kısıntıya gitmiş olan bankalar 2004 yılından itibaren tekrar şubeleşme vb. genişleme hareketine girmiş olduklarından faaliyet giderlerinde de artışlar gözlemlenmiştir.

4.3.2. Yabancı Bankaların Hakim Ortak Olarak Yer Aldığı Bankalar

Yabancı sermayeli niteliğindeki ticari bankalar analiz edildiğinde sermaye yeterliliği açısından genel olarak sektör ortalamasının altında değerler olduğu görülmekle birlikte 2007 yılında EFG Eurobank tarafından satın alındıktan sonra sermaye artırımına¹⁰⁰ gitmiş olan Eurobank Tekfen AŞ'nin %29,2 ile ortalamanın oldukça üstünde bir sermaye yeterliliğine ulaşmış olduğu görülmektedir.

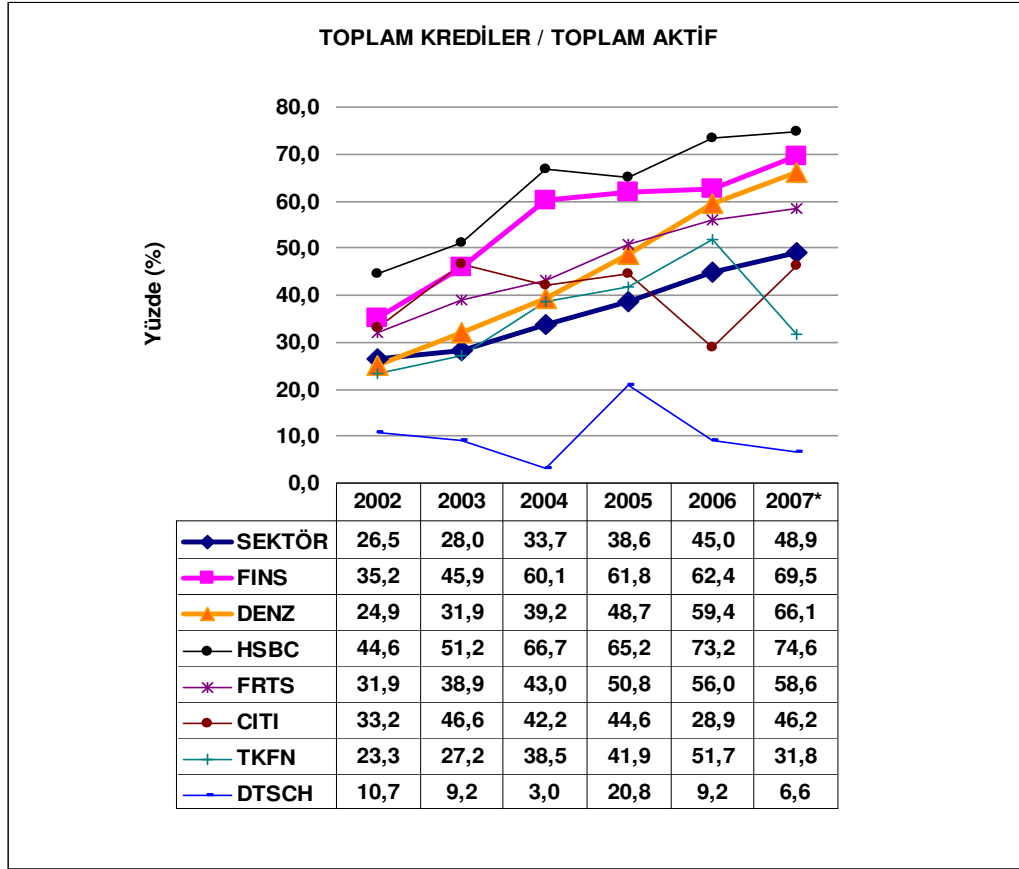

Şekil 18 - Sermaye Yeterliliği (Yabancı Sermayeli Bankalar)

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Toplu Mali Tablolar Aralık 2002- Eylül 2007
<http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp>

Yabancı bankalar arasında en düşük sermaye yeterlilik oranına sahip olan HSBC'nin %14 olan rasyosunun BDDK gösterge rasyosun olan %12'den 2 puan ve Basel kriteri olan %8'den 4 puan üst seviyede olduğunu dikkate aldığımızda sistemin özkaynak açısından oldukça sağlam bir yapıya sahip olduğu açıkça belirtilebilir.

¹⁰⁰ 2007 yılında bankanın ödenmiş sermayesi 50.000 YTL seviyesinden, 230.000 YTL'ye yükseltilmiştir.

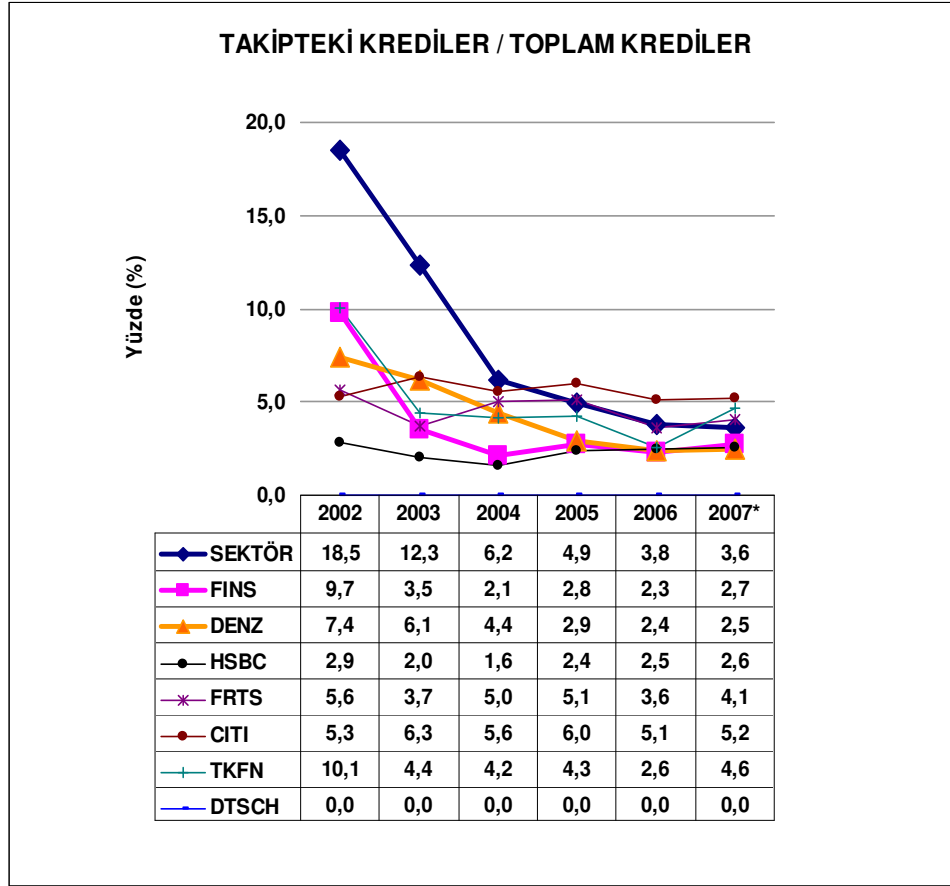

Şekil 19 - Toplam Krediler / Toplam Aktif (Yabancı Sermayeli Bankalar)

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Toplu Mali Tablolar Aralık 2002- Eylül 2007
<http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp>

Kredi yaratma hacmi açısından 2002-2007 döneminde bankacılık sektörünün istikrarlı bir büyüme trendi içerisinde olduğu ortamda yabancı bankaların da sektör ortalamasının üzerinde ve yine aynı şekilde bir büyüme trendi içerisinde olduklarını görmekteyiz.

Bilaço büyüklüğüne oran açısından en düşük kredi yaratma hacmine sahip iki banka Citibank ile Eurobank Tekfen olarak karşımıza çıkmaktadır. Citibank 2006 yılı dışında %45-46'lı seviyelerde istikrarlı bir seyir izlerken 2007 yılında %46,2 ile ortalamaya yakın ancak altında bir performans sergilemiştir. Ağırlıklı olarak sektör ortalamasına yakın sonuçlar elde eden Eurobank Tekfen ise 2007'nin üçüncü çeyreği itibariyle aktif büyüklüğüne paralel bir biçimde kredi plasmanı sağlamayı gerçekleştirmediğinden %31,8 ile ortalamanın oldukça altında bir performans sergilemiştir.

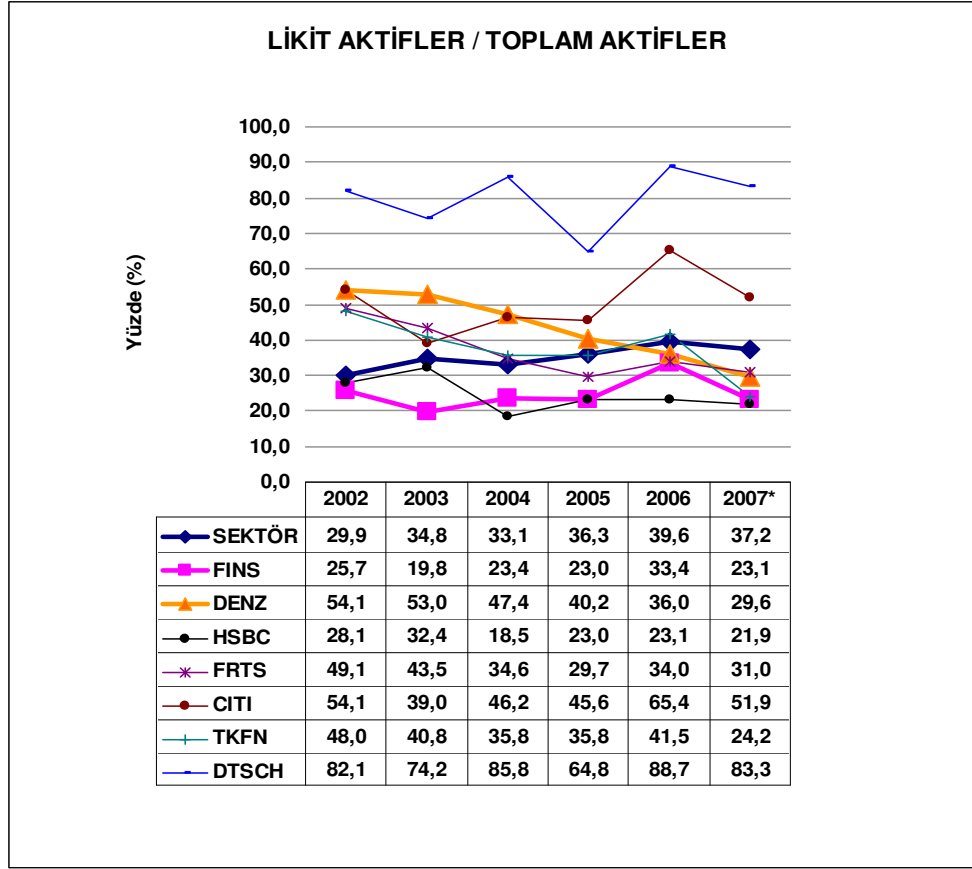

Şekil 20 - Takipteki Krediler / Toplam Krediler (Yabancı Sermayeli Bankalar)

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Toplu Mali Tablolar Aralık 2002- Eylül 2007
<http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp>

Türk ekonomi tarihinin en ağır krizi olarak nitelendirilmekte olan 2001 krizinin bankacılık sisteminde yarattığı çöküntünün de etkisiyle 2002 yılında takipteki krediler oranı %20'ye yakın bir seviyede gerçekleşmiştir. 2003 ve 2004 yıllarında ağırlıklı gerileme yaşayan takipteki krediler 2005 ve 2007 yıllarında ufak yükseliş hareketleri gerçekleştirmiştir. Ortaya çıkan veriler incelendiğinde dikkat çeken bir unsur, yabancı sermayeli bankaların kısa süreli performanslarında takipteki kredileri aşağıya çekmekte ekstra bir katkı sağlamamış olduklarıdır.

2007 yılı Eylül ayı itibariyle sektörde ağırlık sahibi olan ve bunun yanında düşük takipteki krediler rasyolarına sahip olan bankalar Finansbank, Denizbank ve HSBC olarak dikkat çekmektedir.

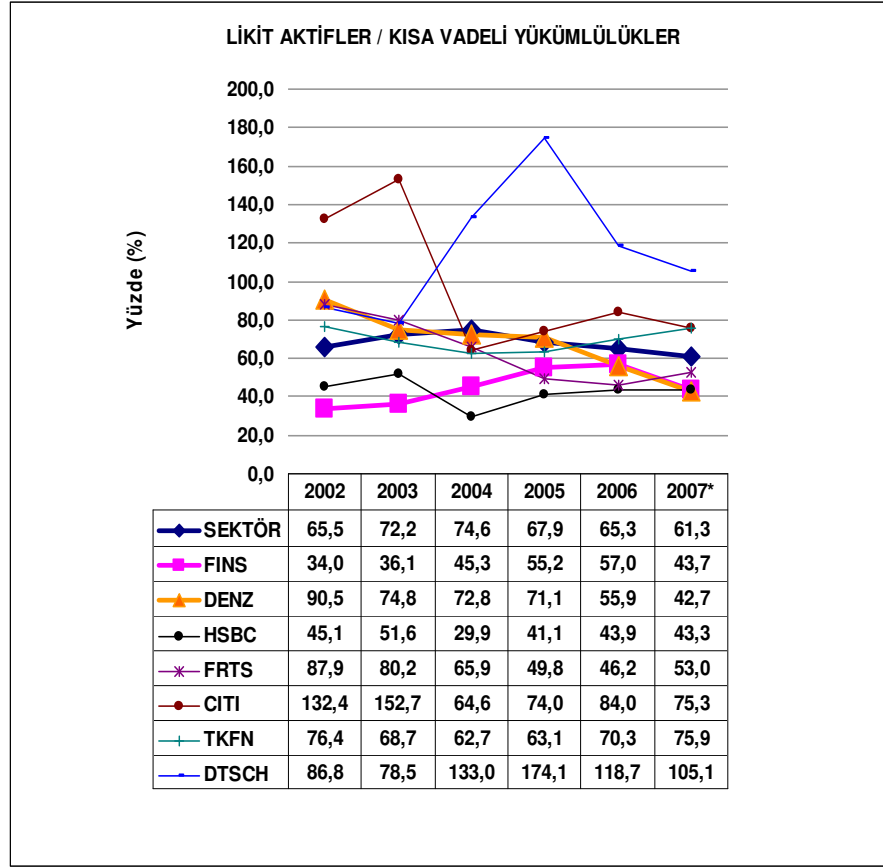

Şekil 21 - Likit Aktifler / Toplam Aktifler (Yabancı Sermayeli Bankalar)

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Toplu Mali Tablolar Aralık 2002- Eylül 2007
<http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp>

Likit aktiflerin bilanço büyüklüğü içerisindeki payları incelendiğinde 2007 yılında bankaların genel olarak aktiflerini krediye dönüştürme eğiliminde olmalarının etkisiyle bir gerileme yaşanmış olduğunu görmekteyiz. Bankalar arasında en yüksek likiditeye sahip oyuncu olarak dikkat çekmekte olan banka Deutsche Bank'tır. Bu gösterge için en düşük değer ise HSBC tarafından sergilenmiştir.

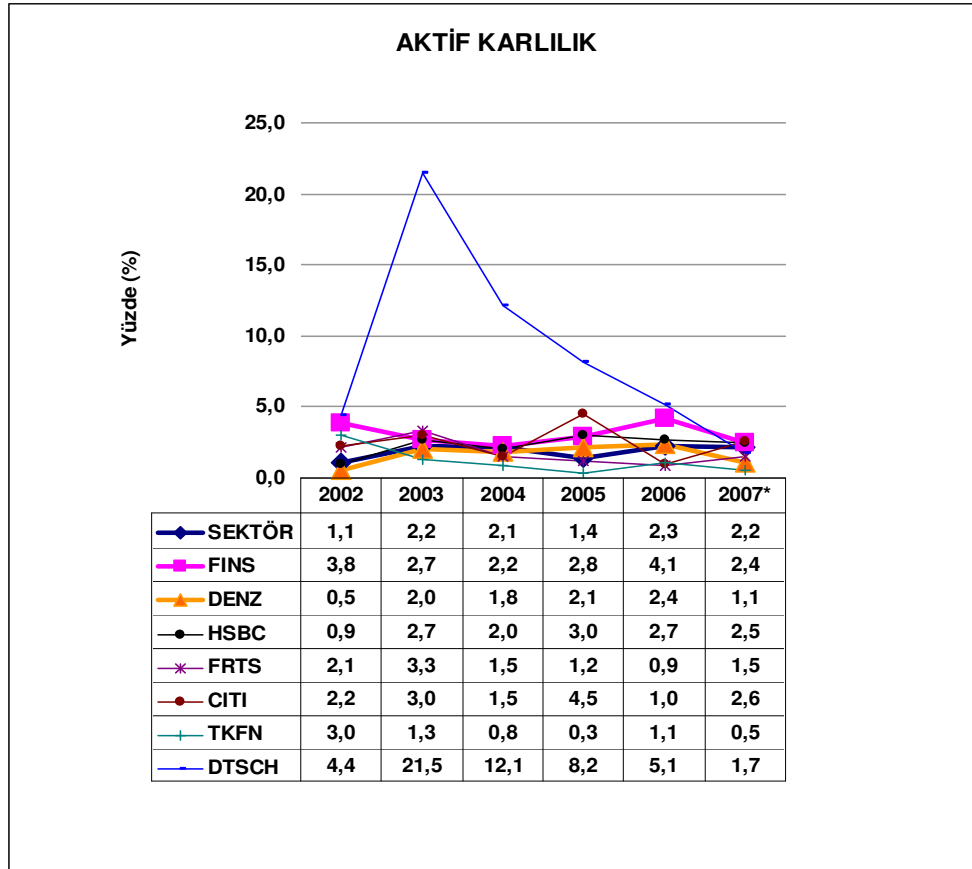
Likit aktiflerin kısa vadeli yükümlülükleri karşılama oranlarına baktığımızda bankalar arasında en yüksek likiditeye sahip olan üç bankanın Deutsche Bank, Citibank ve Eurobank Tekfen olduğu görülmektedir. Söz konusu gösterge çerçevesinden analiz yapıldığında en düşük likiditeye sahip bankanın %42,7'lik oranla Denizbank olduğu görülmektedir.

Şekil 22 - Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler (Yabancı Sermayeli Bankalar)

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Toplu Mali Tablolar Aralık 2002- Eylül 2007
<http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp>

Deutsche Bank'ın yıllar boyunca sağlamış olduğu likidite performansı %100'lerin üzerinde kalarak dikkat çekici bir durum ortaya koymuştur. Denizbank, Finansbank ve HSBC'nin genel olarak sektör ortalamalarının altında kalmış oldukları da belirtilmesi gereken bir başka sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

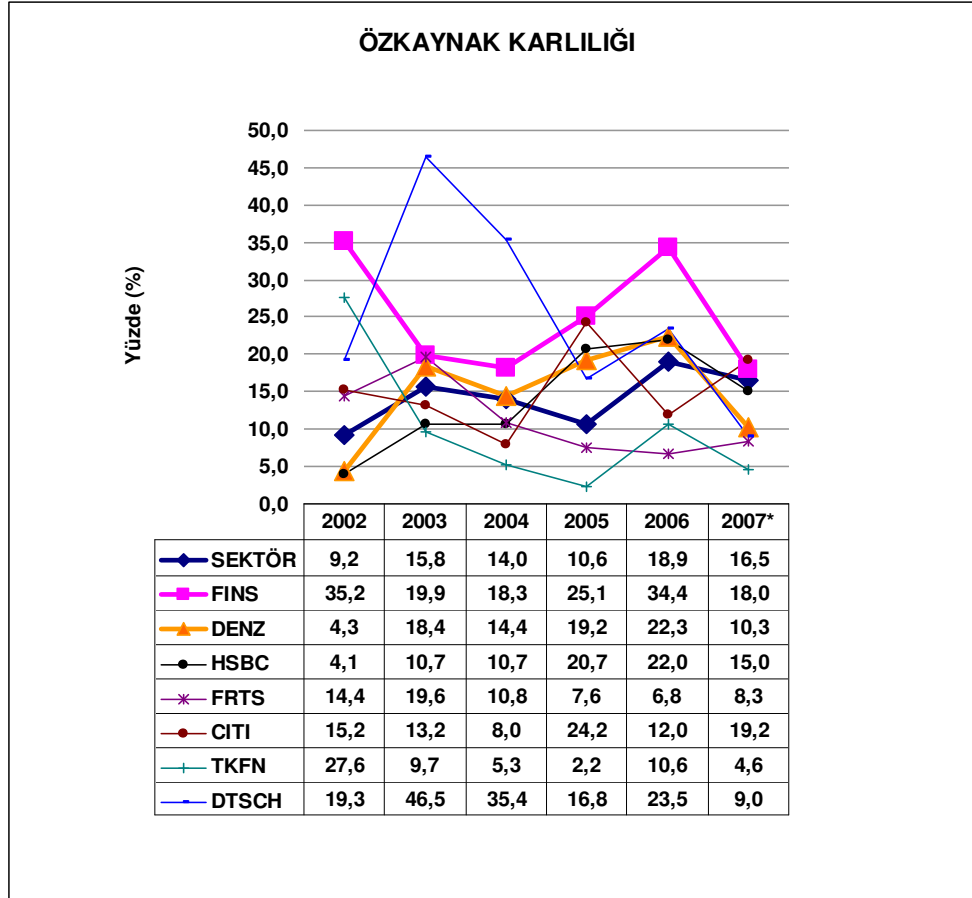
Şekil 23 - Aktif Kârlılık (Yabancı Sermayeli Bankalar)

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Toplu Mali Tablolar Aralık 2002- Eylül 2007
<http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp>

Türk bankacılık sektöründeki yabancı bankaların aktif ve özkaynak kârlılıklarını karşılaştırdığımızda kârlılık rasyoları en yüksek banka olarak Citibank ön planda yer almaktadır. Citibank'ı aktif kârlılık sıralamasında HSBC, özkaynak kârlılığı sıralamasında ise Finansbank takip etmektedir.

Kredi yaratma hacminde olduğu gibi hem aktif hem de özkaynak kârlılığı açısından sektör ortalamasının oldukça altında yer alan banka Eurobank Tekfen'dir.

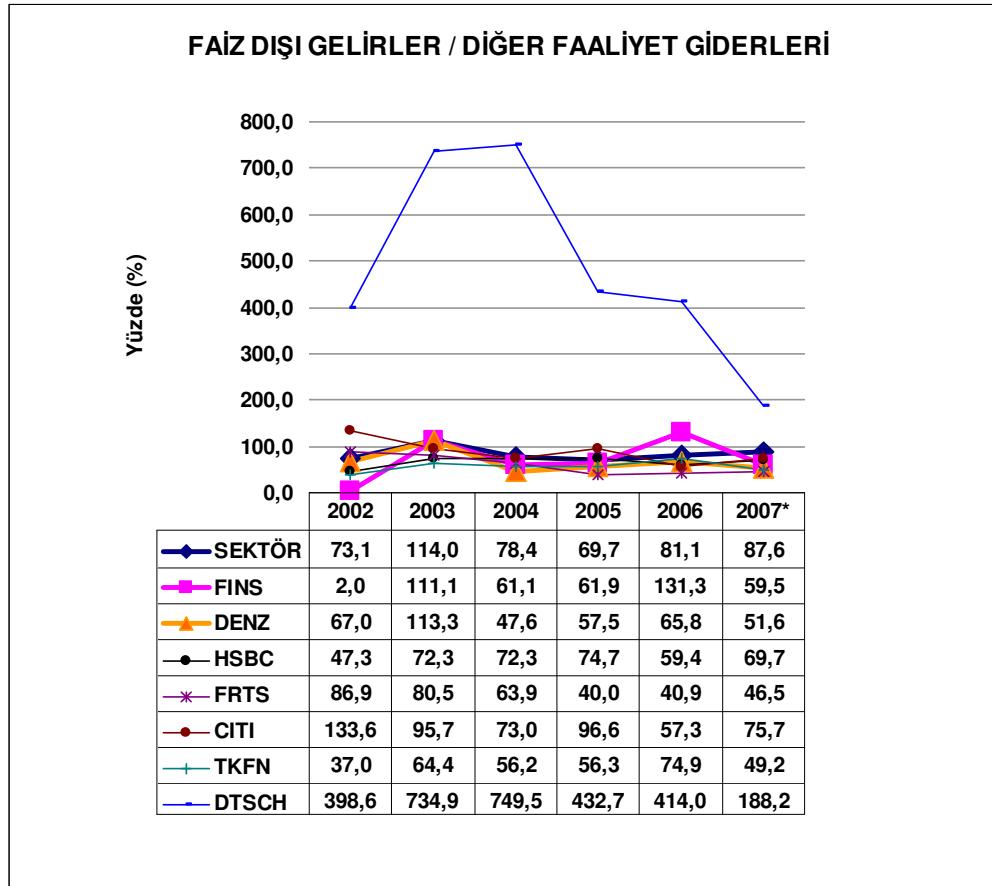
Sektör ortalamalarının aşırı dalgalanma göstermediği kârlılık rasyolarında banka bazında tek tek bakıldığında dönem dönem aşağı ve yukarı yönde ufak çaplı dalgalanmaların yaşandığını görmekteyiz.

Şekil 24 - Özkaynak Kârlılığı (Yabancı Sermayeli Bankalar)

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Toplu Mali Tablolar Aralık 2002- Eylül 2007
<http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp>

Özkaynak kârlılığı açısından yabancı sermayeli ticari bankaları ele aldığımızda sırasıyla Citibank, Finansbank ve HSBC'nin performanslarının başarılı olduklarını dile getirebiliriz. Sektör ortalamasına yakın ve hatta üzerinde gerçekleşen bu üç bankanın rasyolarının aksine; Eurobank Tekfen, Fortisbank ve Deutsche Bank sektör ortalamasının oldukça altında kalarak kârlılık açısından başarısız bir görünüm ortaya koymuşlardır.

Şekil 25 – Faiz Dışı Gelirler / Diğer Faaliyet Giderleri (Yabancı Sermayeli Bankalar)

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Toplu Mali Tablolar Aralık 2002- Eylül 2007
<http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp>

Faiz dışı gelirlerin, faaliyet giderlerini karşılama başarısı ele alındığında ise oldukça ilginç bir tablo ile karşılaşılmaktadır. Görüldüğü gibi Deutsche Bank'ın rasyosu oldukça yüksek seviyelerde seyrederek sektör ortalamasının ve rakiplerinin birkaç katına varan büyüklüğe ulaşmıştır. Bu durumun nedeni ise Deutsche Bank'ın Türkiye'de sadece bir şubesinin bulunması ve bu çerçevede faaliyet giderlerinin tek şube ile kısıtlı olmasıdır. Bu özel durum nedeniyle Deutsche Bank'ı bir kenara bırakacak olursak, faiz dışı gelirler açısından en başarılı bankanın %75'i aşan bir değerle Citibank'a ait olduğunu söyleyebiliriz. Söz konusu göstergenin en düşük rasyosunu ise %49'luk bir değerle Eurobank Tekfen gerçekleştirmiştir.

4.4. Türk Bankacılık Sektöründe Uluslararası Bankalar

Kurulmuş olduğu ulusal piyasanın haricinde sınır ötesinde de faaliyetlerini devam ettirmekte olan bir bankanın uluslararası niteliğe sahip olup olmadığının ölçütü olarak bulunduğu ülkedeki aktif büyüklüğünü ne ölçüde o ülkeden fonlanıp fonlanmadığıdır.¹⁰¹ Diğer bir ifadeyle eğer bir banka kredi plasmanı vb. işlemleri için kaynağı yurt dışından sağlıyorsa, o banka uluslararası bir niteliktedir. Öte yandan ana ülkeden bağımsız bir faaliyet döngüsü içerisinde yer alıyorsa da o bankanın daha çok uluslararası niteliğine sahip olduğunu ifade edebiliriz.

Yabancı Stratejik Ortağa Sahip Bankalar	Yab.Fon/Kredi	Yab.Fon/YPAktif
Akbank	25,13%	34,65%
Garanti Bankası	21,84%	30,15%
Yapı Kredi Bankası	19,29%	26,83%
Türk Ekonomi Bankası	11,83%	22,48%
Şekerbank	11,81%	37,91%
Yabancı Sermayeli Bankalar		
Finansbank	17,80%	49,89%
Denizbank	18,56%	34,33%
HSBC	6,50%	21,40%
Fortisbank	33,72%	70,27%
Citibank	0,50%	0,81%
Eurobank Tekfen	30,97%	56,51%
Deutsche Bank	13,39%	31,86%

Tablo 9 - Bankaların Yabancı Fon Kullanımı (2007)

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Toplu Mali Tablolar Aralık 2002- Eylül 2007
<http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten/3%20aylik/TopluMaliTablolar/default.asp>

Analiz sırasında yabancı fon kapsamına, yurt dışından sağlanmış olan sendikasyon kredileri ile bankanın ana merkezinden sağlanan ve bilançoda nazım hesaplarda takip edilmekte olan yurt dışı kaynaklardan sağlanan krediler alınmıştır.

¹⁰¹ McCauley, Ruud, Wooldridge s.42

2007 yılı 9.ay verileri ışığında yapılan değerlendirmede kredi plasmanı gerçekleştirirken sendikasyon kredisi ya da ana ülkelerinden fon sağlama politikasına en az başvurun bankalar Citibank A.Ş. ile HSBC Bank A.Ş. olarak karşımıza çıkmışlardır. Söz konusu bankaların tüm dünyada yaygın şube ağlarının ve iletişim kanallarının da varlığı hesaba katılırsa, uluslararası bankacılık niteliğini taşımakta oldukları vurgulanabilmektedir.

Çalışmanın sonuçlarına göre faaliyetleri sırasında yoğun olarak yurt dışı kaynak kullandırımını gündeme getiren iki banka Fortisbank A.Ş. ile Eurobank Tekfen A.Ş. olarak ortaya çıkmıştır. Eurobank Tekfen'in 2007 yılı ortasında ortaklık yapısının değişmiş olduğu ve kullanmış olduğumuz verilerin Eylül ayına kadar olan süreci kapsamış olduğunu göz önünde bulunduracak olursak, rasyosunun daha da yukarılara çıkma potansiyelinin yüksek olduğunun altını çizebiliriz.

Aynı analizin bir başka sonucu da, Akbank, Garanti Bankası ve Yapı Kredi Bankası gibi aslen yabancı sermayeli olmayan, ancak hissedarları arasında yabancı kuruluşların yer aldığı, yani yabancıların stratejik ortak olduğu bankaların da yurt dışı kaynak kullanımına yoğun biçimde başvurmakta olduğudur. Bu sonuç da yabancı bankaların büyüklük açısından değil, piyasaya girişleri açısından önem taşıdıklarını öne sürmüş olan teorileri¹⁰² destekler nitelikte bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Adı geçen bankaların yabancı bankalarla kurmuş oldukları stratejik ortaklıklar, bankalara yurt dışı kaynağa ulaşımı daha kolay hale getirmiş, böylece ulusal piyasanın küresel piyasadaki fon kaynaklarına erişmesi mümkün olmuştur.

---

¹⁰² Claessens, Demirgüç-Kunt, Huizinga, s.18

5. SONUÇ

Türk Bankacılık sektörü 2001 yılında Türk ekonomisinin ağır bir biçimde sarsmış olan ekonomik krizden tüm sektörler gibi olumsuz bir biçimde etkilenirken, güçlü ekonomiye geçiş programı ve makro ekonomik istikrar gibi faktörlerin yarattığı olumlu yatırım iklimi çerçevesinde gerçekleşen doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının da katkısıyla birlikte büyüme yolunda istikrarlı bir yapıya ulaşmıştır.

Gerek sektörün büyüme potansiyeli açısından yatırımcıların dikkati çekmesi, gerek fon fazlasına sahip olan sermayedarların arbitraj imkanından yararlanmakla birlikte risk çeşitlendirme politikası için gelişmekte olan ülkelere yönelmesi, gerekse değeri yükselen banka hisselerini tatminkar fiyattan satışa çıkarma düşüncesinde olan banka sahiplerinin mevcudiyeti gibi bir çok faktörün bir araya gelmesiyle, özellikle 2005 yılından itibaren birleşme ve satın alma işlemlerinde artış görülmüştür. Türk Bankacılık sektörüne gerçekleşen yabancı yatırımların yeni banka kuruluşundan ziyade mevcut banka hisselerine yönelik olarak gerçekleşmesi, sektöre sermaye girişi açısından beklenen noktaya ulaşılmasını engellemiş olsa da, sisteme giriş yapan yabancı oyuncuların varlığı yurt dışı fonların Türk ekonomisine girişini kolaylaştırıcı ve hızlandırıcı bir etki ortaya koymuştur.

Ulusal piyasalara giriş gerçekleştiren yabancı sermayeli kuruluşların varlığı her zaman tartışma konusu olmuş, gerçek anlamda yarar sağlayıp sağlamadıkları konusunda endişeler dile getirilmiştir. Son 3-4 yıllık dönemde yoğun olarak yabancı sermayeli bankalarla gerçekleşen birleşme ve satın alma işlemlerinin neticesinin sağlıklı olarak analiz edilebilmesi için gelecek bir kaç yılın verilerine de ihtiyaç duyulacaktır. Ancak yabancı bankaların piyasaya girişleri ile birlikte kendisini hemen gösteren etkiler de mevcuttur. Örneğin son yıllarda Türk bankalarının yurt dışından sağladıkları sendikasyon kredilerinde, sektöre gerçekleşen yatırımlarla paralel olarak bir artış gözlemlenmiştir. Başka bir ifade ile Türk bankacılık sektörü küresel piyasa ile daha fazla etkileşim kuran bir pozisyona gelmiştir.

Üzerinde durulması gereken bir başka unsur finansal enstrüman yelpazesinde sağlanan genişlemedir. Yurt dışında köklü geçmişlere sahip olmalarına rağmen, türev finansal ürünler, ipotekli konut finansmanı gibi enstrümanlar Türkiye’de yabancı yatırımlar neticesinde yeni yeni yaygınlaşmaya başlamaktadır.

Söz konusu ürünler konusunda bankaların hizmet vermesi nitelikli personel kadrosuyla mümkün olabileceğinden, bankaların istihdam ettikleri personelin eğitim düzeyi ortalaması her geçen gün artarken, bu hususta yabancı sermayeli bankaların öncü rol oynadığı da görülmüştür.

Bankaların yurt dışı kaynak kullanımına yönelmesi fon maliyetlerini aşağıya çekerken bir yandan da piyasa payı açısından sürdürülen rekabet sistemin etkinliğini olumlu yönde etkilemiştir. Etkinlik üzerinde sağlanan diğer bir gelişme, yabancı bankaların kullanmakta oldukları derecelendirme ve rating sistemlerinden yola çıkılarak gerçekleştirilen mali analiz ve kredi derecelendirme aşamalarının sonucunda takipteki kredilerin toplam krediler içerisindeki payının düşüş trendi içerisinde olmasıdır. Daha önce kullanılmakta olan yöntemlerden daha sistematik ve komplike yöntemlerin mevcudiyeti sistem açısından avantaj sağlamaktadır.

Performans göstergeleri incelendiğinde yabancı sermayeli bankaların en olumlu katkılarının başında kredi hacmi yaratma açısından sergilemiş oldukları yüksek rasyolar gelmektedir. Gerek kredilerin bilanço büyüklüğü açısından ulaşılan değer gerekse mevduatın krediye dönüşme oranları açısından sektör ortalamasının üzerinde yer alan yabancı sermayeli bankalar, banka grupları içerisinde bu alanda birinci sırada yer almışlardır. Bununla birlikte plasmanını gerçekleştirdikleri kredilerin içerisinde bireysel kredilerin almış oldukları pay yine sektör ortalamasının oldukça üstünde gerçekleşmiştir.

Yabancı sermayeli bankalar daha çok kredi verirken, bunun doğal sonucu olarak daha az likit kalmaktadırlar. Diğer banka grupları ile karşılaştırıldığında bankaların aktif ve özkaynak kârlılıklarının son dönemde düşük seviyelerde seyretmekte olması dikkat çekici olan bir başka durumdur.

Mevduat büyüklüğü açısından sektör ortalamasının altında kalan yabancı sermayeli bankalar mevduat konusundaki bağımsızlıklarını ortaya koyarken, oluşturduğumuz çerçeveden ele alındığında plasmanını sağlamış olduğu kredileri en az düzeyde yurt dışı kaynakla finanse etmiş olan ve küresel anlamda şube ağına sahip durumda olan Citibank ve HSBC gerçek anlamda bir uluslararası banka olduklarını ortaya somut bir biçimde koymuşlardır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Afşar, M., *Finansal Küreselleşme ve Türk Bankacılık Krizleri Üzerine Etkisi*, Eskişehir, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2004

Aksoy, T., *Çağdaş Bankacılıktaki Son Eğilimler ve Türkiye’de Uluslarüstü Bankacılık*, Ankara, Sermaye Piyasası Kurulu, 1998

Kula, F., *Çokuluslu Girişimler ve Türkiye*, İstanbul, İleri Yayınları, 2006

Parasız, İ., Yıldırım, K. *Uluslararası Finansman*, Bursa, Ezgi Kitabevi Yayınları, 1994

Seyidoğlu, H., *Uluslararası İktisat Teori Politika ve Uygulama*, İstanbul, Güzem Yayınları, 2003

Stiglitz, J.E., *90’ların Yükselişi*, İstanbul, CSA Global Yayın Ajansı Yayınları, 2004

Tunç, H., *Uluslararası Ticaret, Para ve Finans*, İstanbul, Alfa Basım Yayım Dağıtım Limited Şirketi, 2004

Uslu, S., *Uluslararası Bankacılık*, Adapazarı, Sakarya Yayıncılık, 2007

Elektronik Kaynak

Afşar, M. (2004) “Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Bankacılık Sektörü”, **Ege Akademik Bakış Dergisi**, Cilt 4 Sayı 1:2 Sayfa: 85-101

Erişim <http://eab.ege.edu.tr/pdf/4/C4-S1-2-%20M9.pdf>

Aliber, R.Z. (1976) “Towards a Theory of International Banking”, **Economic Review of FED San Francisco**, vol: Spring 76, p:5-8 Erişim

http://www.frbsf.org/publications/economics/review/1976/econrev_76-1_5-8.pdf

Alparslan, M. ve Erdönmez P.A. (2004) “AB Üyeliği Öncesinde Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkelerinin Bankacılık Sektöründeki Gelişmeler : Macaristan ve Polonya Örneği” **Bankacılar Dergisi** Sayı: 51 Sayfa 55-75 Erişim

www.tbb.org.tr/turkce/dergi/dergi51/MDA.doc

Arapoglou, T. (2007) “Türkiye Bankacılık Sektöründe İddialı Bir Ülke” *Insight Yased Sayı: 27 s:12-17* Erişim

http://www.yased.org.tr/webportal/English/yoic/ydk_toplantilari/ilerleme_raporlari/Documents/yased27.pdf

Bain, E.A., Fung, J.G., and Harper, I.R. (1999) “Multinational Banking: Historical, Empirical and Case Perspectives” **Melbourne Business School Working Paper 99-05** Erişim <http://www.mbs.edu/index.cfm?objectid=951E3451-123F-A0D8-42E1B4C3A13BC4D9>

Battilossi, S. (2005) “The Determinants of Multinational Banking During the First Globalization, 1870-1914” **Working Paper 05-68 Economic History and Institutions Series 07** Erişim <http://docubib.uc3m.es/WORKINGPAPERS/WH/wh056807.pdf>

Bhattacharya, J., (1994) “The Role of Foreign Banks In Developing Countries A Survey of The Evidence”, **Department of Economics Iowa State University** Erişim <http://www.econ.iastate.edu/faculty/bhattacharya/foreignbankpaper.pdf>

Denizer, C. (1997) “The Effects of Financial Liberalization and New Bank Entry on Market Structure and Competition in Turkey” **The World Bank Policy Research Working Paper No: 1839** Erişim http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=604998

Denizer, C. (2000) “Foreign Entry in Turkey’s Banking Sector, 1980–97” **The World Bank Policy Research Working Paper No: 2462** Erişim http://www-wds.worldbank.org/servlet/WDSContentServer/WDSP/IB/2000/11/17/000094946_00110805385813/Rendered/PDF/multi_page.pdf

Mathieson, D.J., and Schinasi, G.J., (2000) “International Capital Markets: Developments, Prospects, and Key Policy Issues”, International Monetary Fund, Erişim <http://www.imf.org/external/pubs/ft/icm/2000/01/eng/index.htm>

McCauley, R.N., Ruud, J.S., Wooldridge, P.D., (2002) “Globalising International Banking”, **BIS Quarterly Review** March 2002, p:41-51 Erişim Erişim http://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt0203e.pdf

Yayla, M. (2007) “Türk Bankacılık Sektöründe Yoğunlaşma ve Rekabet: 1995-2005” **BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi** Sayı:1 s:35-59 Erişim http://www.bddk.org.tr/turkce/Raporlar/BDDK_Dergi/3888makale2.pdf

Yıldırım, O., “Türkiye’de Bankacılık Sektörü”, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Erişim paribus.tr.googlepages.com/o_yildirim.doc

Kurum Yayınları

BDDK (Eylül, 2005) Ard Çalışma Raporları : *Bankacılık Sektörüne Yabancı Giriş : Küresel Gelişmeler ve Türkiye*, 2005/06 Erişim 17.10.2007 http://www.bddk.org.tr/turkce/Raporlar/Calisma_Raporlari/13012005-6.pdf

BIS (August, 2001) “The Banking Industry In The Emerging Market Economies: Competition, Consolidation and Systemic Stability” **BIS Paper No:4** Erişim <http://www.bis.org/publ/bppdf/bispap04.pdf?noframes=1>

Claessens, S., Demirgüç-Kunt, A., Huizinga, H., (1998) “How Does Foreign Entry Affect the Domestic Banking Market?” **The World Bank Policy Research Working Paper** 1918 (Revised) Erişim <http://www.worldbank.org/html/dec/Publications/Workpapers/WPS1900series/wps1918/wps1918.pdf>

EFG Eurobank (April, 2008) “Quarterly Economic Review : Turkey” p.60-70 Eurobank Research New Europe Erişim 15.04.2008 http://www.eurobank.gr/online/common/download.aspx?file=/Uploads/Reports/EurobankEFGResearchNE_April_2008.pdf

TBB (Haziran, 2000) “Banka Birleşmeleri ve Devralmaları Sorunlar, Önlemler ve Öneriler” Erişim http://www.tbb.org.tr/turkce/arastirmalar/tbb_birlesme_onerileri.doc

United Nations (March, 2001) “The Supply of Credit By Multinational Banks In Developing and transition Economies: Determinants and Effects”, ST/ESA/2001/DP.16 Erişim <http://www.un.org/esa/desa/papers/2001/esa01dp16.pdf>

Tezler

Cihangir, M. (2004) “Türkiye’de Banka Birleşmeleri ve Birleşen Bankaların Verimlilik ve Etkinliğin Ölçülmesi Üzerine Karşılaştırmalı Uygulamalı Bir İnceleme”, A.Ü S.B.E. İşletme Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara Erişim 10.12.2007 Erişim <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/fulltext/491.htm>

Çakar, V. (2003) “Yabancı Sermayeli Banka Girişleri ve Ulusal Bankacılık Sektörü Üzerine Etkileri”, TCMB Uzmanlık Tezi, Ankara Erişim <http://www.tcmb.gov.tr/kutuphane/TURKCE/tezler/vesilecakar.pdf>

Yavan, N. (2006) “Türkiye’de Doğrudan Yabancı Yatırımların Lokasyon Seçimi Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma”, T.C. A.Ü S.B.E. Beşeri ve İktisadi Coğrafya Bilim Dalı Doktora tezi, Ankara Erişim 10.12.2007 Erişim <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/fulltext/2387.pdf>

Türkiye Bankalar Birliği Bankalarımız Kitapları

“Bankalarımız 2006”, TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ YAYINLARI NO:
251, İstanbul, Mayıs 2007

“Bankalarımız 2005”, TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ YAYINLARI NO:
245, İstanbul, Mayıs 2006

“Bankalarımız 2004”, TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ YAYINLARI,
İstanbul, 2005

“Bankalarımız 2003”, TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ YAYINLARI,
İstanbul, 2004

“Bankalarımız 2001”, TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ YAYINLARI,
İstanbul, 2002

“Bankalarımız 1995”, TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ YAYINLARI,
İstanbul, 1996

“Bankalarımız 1990”, TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ YAYINLARI,
İstanbul, 1991

“Bankalarımız 1980”, TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ YAYINLARI,
İstanbul, 1981

“Bankalarımız 1970”, TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ YAYINLARI,
İstanbul, 1971

“Bankalarımız 1960”, TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ YAYINLARI,
İstanbul, 1961

6. EKLER

KAMU SERMAYELİ TİCARET BANKALARI
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.
Türkiye Halk Bankası A.Ş.
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.
ÖZEL SERMAYELİ TİCARET BANKALARI
Adabank A.Ş.
Akbank T.A.Ş.
Alternatif Bank A.Ş.
Anadolubank A.Ş.
Şekerbank T.A.Ş.
Tekstil Bankası A.Ş.
Turkish Bank A.Ş.
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.
Türkiye İş Bankası A.Ş.
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.
TMSF KAPSAMINDAKİ BANKALAR
Birleşik Fon Bankası A.Ş.
YABANCI SERMAYELİ BANKALAR
.
ABN AMRO Bank N.V.
Arap Türk Bankası A.Ş.
Banca di Roma S.P.A.
Bank Mellat
Citibank A.Ş.
Denizbank A.Ş.
Deutsche Bank A.Ş.
Eurobank Tekfen A.Ş.
Finans Bank A.Ş.
Fortis Bank A.Ş.
Habib Bank Limited
HSBC Bank A.Ş.
ING Bank
JPMorgan Chase Bank N.A.
Millenium Bank A.Ş.
Société Générale (SA)
Turkland Bank A.Ş.
WestLB AG

KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.
Calyon Bank Türk A.Ş.
Çalık Yatırım Bankası A.Ş.
Diler Yatırım Bankası A.Ş.
GSD Yatırım Bankası A.Ş.
İller Bankası
İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş.
Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.
Taib Yatırım Bank A.Ş.
Türk Eximbank
Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.
KATILIM BANKALARI
ALBARAKA TÜRK KATILIM BANKASI A.Ş.
BANK ASYA KATILIM BANKASI AŞ
KUVEYT TÜRK KATILIM BANKASI AŞ
TÜRKİYE FİNANS KATILIM BANKASI AŞ

Tablo 10 - 31.12.2007 Tarihi İtibariyle Türk Bankacılık Sektöründe Faaliyet Gösteren Bankalar

AAREAL BANK A.G.	ALMANYA
ABC INTERNATIONAL BANK PLC	İNGİLTERE
AGENCE FRANCAISE DE DÉVELOPPEMENT	FRANSA
AMERICAN EXPRESS BANK LTD.	ABD
BANCA MONTE DEI PASCHI DI SIENA S.P.A.	İTALYA
BANCO SABADELL S.A.	İSPANYA
BANQUE DE COMMERCE ET DE PLACEMENTS S.A.	İSVİÇRE
BANQUE INTERNATIONALE DE COMMERCE-BRED	FRANSA
BAYERISCHE HYPO-und VEREINSBANK A.G.	ALMANYA
BNP PARIBAS S.A.	FRANSA
CALYON	FRANSA
CITIBANK N.A	ABD
CLARIDEN LEU LTD.	İSVİÇRE
COMMERZBANK A.G.	ALMANYA
CREDIT EUROPE BANK (SUISSE) S.A.	İSVİÇRE
CREDIT EUROPE BANK N.V.	HOLLANDA
CREDIT INDUSTRIEL ET COMMERCIAL	FRANSA
CREDIT SUISSE SECURITIES (EUROPE) LTD.	İNGİLTERE
CREDİT SUISSE	İSVİÇRE
DEG- mbH	ALMANYA
DEMİR-HALK BANK (NEDERLAND) N.V.	HOLLANDA
DENİZBANK A.G.	AVUSTURYA
DEPFA BANK PLC	İRLANDA
DOHA BANK	KATAR
DRESDNER BANK	ALMANYA
DUBAI ISLAMIC BANK	BAE
DZ BANK A.G.	ALMANYA
EURO HYPO A.G.	ALMANYA
GARANTIBANK INTERNATIONAL N.V.	HOLLANDA
HSBC GUYERZELLER BANK S.A.	İSVİÇRE
ING BANK N.V.	HOLLANDA
INTESA SANPAOLO S.P.A.	İTALYA
JP MORGAN (SUISSE) S.A.	İSVİÇRE
KBC BANK N.V.	BELÇİKA
KREDITANSTALT FÜR WIEDERAUFBAU (KfW)	ALMANYA
RABOBANK INTERNATIONAL	HOLLANDA
ROYAL BANK OF CANADA (SUISSE) S.A.	İSVİÇRE
STANDARD BANK PLC	İNGİLTERE
STANDARD CHARTERED BANK	İNGİLTERE
STATE BANK OF INDIA	HİNDİSTAN
THE BANK OF NEW YORK	ABD
THE BANK OF TOKYO-MITSUBISHI UFJ, LTD.	JAPONYA
THE ECONOMY BANK N.V.	HOLLANDA
UBS A.G.	İSVİÇRE
UNICREDIT (SUISSE) BANK S.A.	İSVİÇRE
UNION BANCAIRE PRIVÉE	İSVİÇRE
UPS CAPITAL BUSINESS CREDIT	ABD
WACHOVIA BANK N.A.	ABD

Tablo 11 - 31.12.2007 Tarihi İtibariyle Türkiye'de Temsilcilikleri Bulunan Yabancı Bankalar

